

SVOBODNA BESEDA

9 1772463 821805

4 / REVIJA ZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE / februar 2016 / cena 3 eur / letnik II / ISSN 2463-8218

*Vsem ženskam, ženam, dekletom in materam čestitamo
za 8. marec, dan žena, in 25. marec, materinski dan*

Aktualno

**Ohranjanje
vrednot NOB**

STRAN 8

Viktor Kirn Janošek

**Nekoč smo vedeli,
kaj je tovarištvo**

STRAN 16 - 17

Priprava

**Izjemni prispevek
Brdarjeve družine**

STRAN 18 - 19

Februar v znamenju kulture

Visoke nagrade za izjemne dosežke

Februar je že po tradiciji rezerviran za kulturo, saj se 8. februarja spominjamo smrti največjega slovenskega pesnika in v njegov spomin praznujemo kulturni praznik.

Skladatelj Ivo Petrič in pisatelj ter dramatik Tone Partljič // Foto: Ministrstvo za kulturo

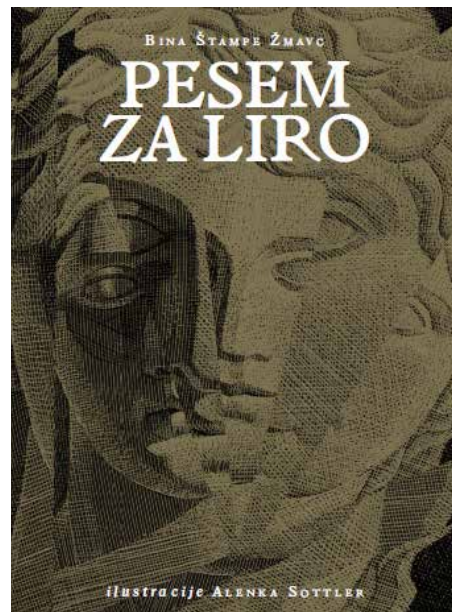
Z njim so tesno povezane Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada, ki so najvišja priznanja Republike Slovenije za dosežke na področju umetnosti. Prvič so nagrade podelili leta 1947, leta 1955 pa so jih poimenovali po Francetu Prešernu. Od leta 1961 so nagrade razdeljene na Prešernove nagrade (največ dve vsako leto) in nagrade Prešernovega sklada (največ šest).

Prešernove nagrade vsako leto podeljujejo tudi fakultete in umetniške aka-

demije in sicer študentske Prešernove nagrade in univerzitetne Prešernove nagrade, podeljujejo pa jih najboljšim študentom na področju umetnosti in znanosti.

Letošnja prejemnika Prešernove nagrade za življenjsko delo sta skladatelj **Ivo Petrič** in pisatelj in dramatik **Tone Partljič**. Žal pa skoraj ne mine leto, da podelitve ne bi spremljali različni prepri, zakulisne igre in škandali. Za letošnjega je poskrbel režiser mlajše generacije Mare Bulc, ki so ga povabili k režiji Prešernove proslave. V na-

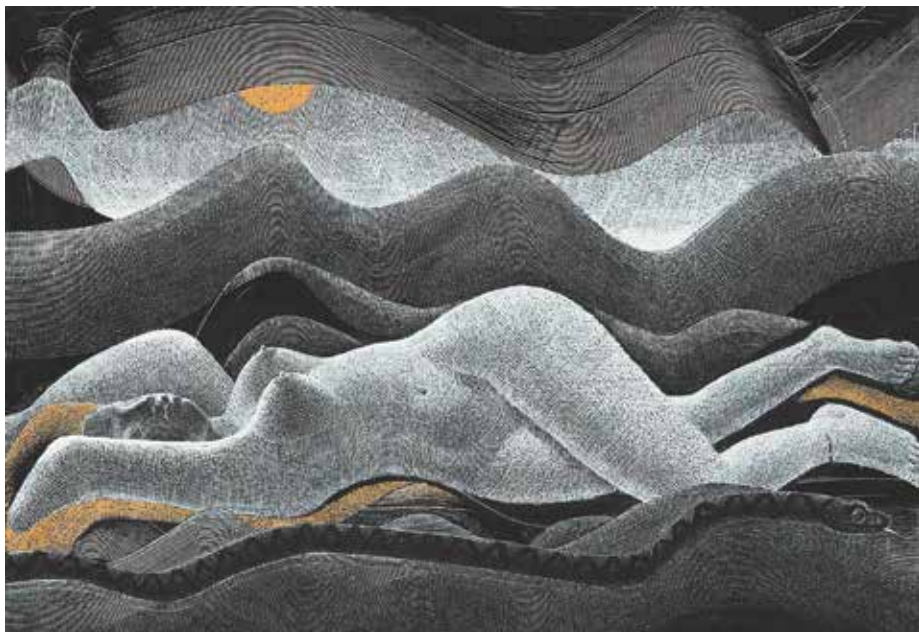
govoru takoj po slovesnosti je razkril vrsto težav, ki so spremljale pripravo prireditve – od vmešavanja državnih uradnikov v scenarij do cenzure in od-

povedi posameznim umetnikom. Žal je tudi letošnja slovesnost požela veliko kritike, te so bile namenjene vsebini proslave, na kateri so umetniki prepevali Zdravljico v tujih jezikih.

V senci aktualnih preprirov pa je ostal izjemen dogodek za slovensko kulturo, posebej za ilustratorje in seveda založnike. Slovenska ilustratorka **Alenka Sottler** je namreč v Muzeju ameriške ilustracije, ki deluje na sedežu Društva ilustratorjev (Society of Illustrators) v New Yorku ob odprtju 58. letne razstave ilustracij tega društva prejela zlato medaljo za knjižno ilustracijo Evridike. Ilustracija je nastala za knjigo *Pesem za liro* pesnice Bine Štampe Žmavc. Knjiga je konec lanskega leta izšla pri mariborski založbi Pivec in na novo upešnjuje grški mit o Orfeju in Evridiki.

Letna razstava newyorškega društva velja za elitno prireditve, na katero poskuša prodreti več tisoč ilustratorjev, uspe pa le 400 kandidatov. Žirijo, ki podeljuje nagrade, sestavljajo pomembni strokovnjaki na tem področju, zlata medalja, ki predstavlja eno najprestižnejših nagrad za ilustracijo tako v ZDA kot širšem svetovnem merilu, pa Alenko Sottler uvršča med mednarodno pomembna ilustratorska imena. **J.H.** ■

Razmislek pred 8. marcem 2016

// PIŠE: **Maca Jogan**, članica sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije

Praznovanje 8. marca, *mednarodnega dneva žensk*, ki je (bil izvirno) namenjen boju zoper mnogostransko diskriminacijo žensk, ima tudi zdaj kot spominski in »obračunski« dan svoj smisel. Nikjer na svetu namreč niso v celoti odpravljene različne, včasih celo najbolj očitne in grobe oblike izkoriščanja in zapostavljanja žensk. Tudi v Sloveniji je ob tem dnevu priložnost za resno presojo o dosežkih in prihodnjih nalogah pri uresničevanju načela enakosti spolov. K temu nas zavezujejo več kot stoletje stara dediščina prizadevanj za odpravljanje diskriminacije žensk in vedno nova spoznanja o ovirah za zagotavljanje enakega položaja obeh spolov v javnem in zasebnem delovanju.

Ob načrtovanju prihodnjega razvoja ne smemo pozabiti, da so si ženske vse pravice priborile in da jim nobena ni bila podarjena. V slovenski družbi so bili temelji enakopravnosti žensk in moških vzpostavljeni v socialistični ureditvi. Do zasuka sistema so prizadevanja za družbeno enakost spolov potekala primerljivo s spremembami v skandinavskih državah. Samostojno državo in uvedbo kapitalističnega ekonomskega sistema pa je spremljalo zavračanje vseh pridobitev zgodnjega socializma, vključno z »nenaravno« vlogo žensk. Splošno poslabšanje socialne varnosti večine prebivalstva, ki je bolj prizadelo ženske, se krepi že tretje desetletje. V »demokraciji« se zato nenehno bolj ali manj odkrito pojavljajo tudi »rešitve« za ženske, katerih bistvo je vnovično udomačevanje tega spola.

Vendar pa večina žensk in moških ne sprejema »naravnega« reda, nasprotno, v zadnjih dveh desetletjih se krepi enakostna zavest pri obeh spolih, kar se kaže tudi v organiziranem skupnem delovanju v boju za ohranjanje pridobljenih pravic (npr. do razpolaganja z reproduktivnimi zmogljivostmi,

leta 1991). Ob prizadevanjih številnih nevladnih organizacij je pomembno tudi dejstvo, da se je odpravljanje družbene neenakosti med spoloma okrepi- lo kot priznana področje urejanja na ravni države, k čemur pripomoreta zunanji nadzor OZN in podpora spolno enakostne usmeritve EU. Nasprotovanje težnjam, da bi z vse bolj »vitko« državo in povečevanjem socialne neenakosti povečevali tudi neenakost med spoloma, se lahko opira na zakonsko podlago (*Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja*, 2007) in na *Resolucijo o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020* (sprejeto v Državnem zboru 27. oktobra 2015).

Prav ta resolucija jasno kaže, da družbena enakost med spoloma na vseh področjih ni utopična zamisel, saj » *vključuje cilje in ukrepe, katerih poglobitveni namen je zmanjšati neenakost med spoloma na posameznem področju. Opredeljeni cilji temeljijo na analizi položaja žensk in moških na posameznem področju ter prepoznavanju ključnih problemov, ki jih je treba obravnavati.*« Podrobna obravnava področij, ki se navezuje na 55 virov (zakonov, raziskav itd.), zajema vse vidike izenačevanja položaja žensk in moških, od ekonomske neodvisnosti, usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja do skrbi za reproduktivno zdravje, uravnotežene spolne zastopanosti na položajih odločanja v politiki do nasilja nad ženskami. Uporabna vrednost resolucije je zagotovljena z natančno določenimi odgovornimi nadzornimi telesi ter s kazalniki za spremljanje položaja moških in žensk na vseh področjih. Samo tako lahko vrednotimo, kje smo in kaj je treba storiti, da emancipacija žensk in moških ne bo le privlačen cilj, temveč vsakodnevna skrb vseh in povsod.

Prosto po B. Brechtu lahko ob letošnjem 8. marcu zapišemo: »*Resolucija je orodje, imejte jo vedno pri sebi.*« ■

SVOBODNA BESEDA

6 - 7: Kolumna:

Jože Poglajen: Partnersko klofutanje zaveznikov

Martin Premk: Mednarodna skupnost

8: Aktualno:

Ohranjanje vrednot OF

12 - 13: Naš pogovor:

Marija Topole

14 - 15:

Zgodba o lutrušu iz Prekmurja

16 - 19: Pripovedi:

Viktor Kirn Janošek, Vidojka Kozak,

Amalija Peternelj – Brdarjeva Minka

20 - 25: Reportaže

Po poteh 14. divizije;

Partizanske smučine Cerkno 45

Sveče na avstrijskem Koroškem

26 - 28: Dogodki

29: Razstava:

Tudi Slovani so bili žrtve holokavsta

30 - 31: Pisma

33 - 35: Imeli smo ljudi

36 - 40 Sporočila ZZB za vrednote NOB Slovenije, Utrinki iz govorov

Fotografije na naslovnici: Spomenik narodni herojini Majdi Vrhovnik v Ljubljani. (Foto: Jožica Hribar)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol in Rok Židanik.

V. d. odgovornega urednika: Slavko Grčar
Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenije,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov

telefon: (01) 434 44 45; fax: (01) 434 41 17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Sojenje nekdanjemu pripadniku SS

Po poročanju tujih medijev bodo v Nemčiji začeli soditi danes 94-letnemu Reinholdu Hanningu, nekdanjemu SS-pazniku v koncentracijskem taborišču Auschwitz, zaradi sodelovanja pri poboju najmanj 170.000 ljudi. Tožilstvo mu očita, da je sprejemal judovske zapornike ob prihodu v taborišče v okupirani Poljski in jih je verjetno tudi pospremil do plinskih celic. Hanning je sicer priznal, da je bil paznik v taborišču, vpletenost v množične poboje pa zanika.

Sodili mu bodo v Detmoldu, to pa naj bi bilo eno zadnjih sojenj takšne vrste. Hanning je eden od štirih nekdanjih nacističnih paznikov – gre za tri moške in žensko – ki jih v prihajajočih mesecih čaka sojenje. Proti Hanningu bo na sojenju pričalo več preživelih iz Auschwitza, v katerem so nacisti ubili približno 1,1 milijona ljudi, največ Judov. Do nedavnega so tožilci morali zagotoviti dokaze, da so bili obtoženi neposredno vpleteni v poboje. Leta 2011 pa se je z obsodbo Johna Demjanjuka to spremenilo. Sodnik je namreč sklenil, da njegovo delo paznika v taborišču Treblinka pomeni sokrivdo pri množičnih pobojih.

Lani je nemško sodišče obsodilo 94-letnega Oskarja Groeninga na štiriletno zaporno kazen zaradi pomoči pri umorih najmanj 300.000 ljudi v Auschwitzu. Groening je bil znan kot »računovodja Auschwitza«, bil pa naj bi odgovoren za štetje bankovcev, ki so jih odvzeli zapornikom.

vir: www.rtvsl.si

Dr. Kaja Širok nov mandat

Na položaj direktorice Muzeja novejšje zgodovine Slovenije je ministrica za kulturo mag. Julijana Bizjak Mlakar za nov petletni mandat vnovič imenovala dr. Kajo Širok.

Dr. Kaja Širok je po izobrazbi doktorica znanosti s področja zgodovinskih ved, univ. dipl. zgodovinarica in italijanistka, to pa bo njen drugi mandat na tem položaju. V obdobju njene prvega mandata (2011–2016) je muzej izvedel odmevne tematske zgodovinske razstave, ki so bile posvečene tako na-

// Foto: Sarah Požanel, Muzej novejšje zgodovine

cionalnim vsebinam kot mednarodnim temam 20. stoletja. Muzej je svoje poslanstvo nadgradil v prostor srečevanja in medgeneracijskega sodelovanja. Ustanova je postala stičišče znanja, učenja in razpravljanja o širšem kontekstu zgodovinskih dogodkov v Sloveniji in zunaj nje.

Od leta 2012 je Muzej novejšje zgodovine Slovenije uspešno sodeloval v petih evropskih projektih. Na področju izobraže-

vanja je muzej začel uvajati inovativne pedagoške programe, natečaje za mlade, omogočil je seminarje in delovna usposabljanja za študente humanistike ter postal nacionalni koordinator mednarodnega projekta *Ana Frank. Zgodba za sedanjost*. Vse to je le del uspešnih programov, s katerimi je muzej v zadnjih petih letih gradil stabilna in dolgoletna sodelovanja z izobraževalnimi ustanovami v RS in tujini, še posebej na področju povezovanja s sosednjimi državami ter z državami naslednicami Jugoslavije. Dr. Kaja Širok je tudi nacionalna koordinatorka postavitve skupne razstave v Auschwitzu, v paviljonu držav naslednic Jugoslavije. Za svoje dozdajšnje delo v kulturi in znanosti ji je leta 2014 Republika Italija podelila priznanje reda viteza italijanske zvezde, so sporočili iz Muzeja novejšje zgodovine Slovenije.

Zbor Slave Klavora zapel v parlamentu

V preddverju velike dvorane Državnega zbora je pred slovenskim kulturnim praznikom potekala kulturna proslava, ki jo tradicionalno pripravi Odbor za kulturo. Zbrane sta nagovori-

// Foto: Borut Peršolja

la predsednik Državnega zbora dr. Milan Brglez in predsednik Odbora za kulturo dr. Dragan Matić. Ta je v svojem nagovoru opozoril na pomen Prešernove poezije, s katero »smo se Slovenci v literarnem in širšem pogledu postavili ob bok tistim, ki so nam med drugim očitali, da je slovenske literature samo toliko, da bi se je dalo prinesiti v kranjski deželni parlament v žepnem robčku«. V kulturnem programu je nastopil Moški pevski zbor Slave Klavora iz Maribora. Ta nosi ime narodne heroine in predvojnne komunistke Slave Klavora, ki so jo Nemci kot eno prvih talk ustrelili v Mariboru avgusta leta 1941. Zbor, ki ga vodi zborovodja prof. Samo Podbrežnik, je predstavil mag. Franci Pivec.

Vir: arhiv DZ

Festival strpnosti

Januarja, ko smo med drugim počastili tudi spomin na žrtve holokavsta, je v Ljubljani potekal osrednji del drugega Festivala strpnosti. Organizatorji so bili Mini teater in Judovski kulturni center Ljubljana v sodelovanju z nosilcem projekta Festival of tolerance in Udrugo Festival suvremenog židovskega filma iz Zagreba. Festival se sofinancira iz programa Evropske unije Evropa za državljane in je potekal v Slove-

niji pod častnim pokroviteljstvom predsednika Boruta Pahorja.

V okviru festivala je v Ljubljani potekala okrogla miza pod naslovom *Odvzeto otroštvo*, na kateri so kot gostje sodelovali Branko Lustig iz Hrvaške, Frank Stern iz Nemčije in Erika Fürst iz Slovenije. Moderatorica je bila dr. Irena Šumi iz Slovenije. Vsi trije sodelujoči so kot otroci preživeli holokavst. Spregovorili so o svojih spominih in izkušnjah otroštva, ki so ga preživeli v taborišču. Še

Branko Lustig in Erika Fürst
// Foto: Enver Palalič

posebej ganljivo je bilo srečanje Erike Fürst in Branka Lustiga, saj sta se znova srečala po sedemdesetih letih od njenega zadnjega srečanja dveh otrok med transportom v koncentracijsko taborišče. Pristrčno srečanje je prebudilo čustva, ki so zajela vse prisotne, med katerimi je bilo tudi več učencev Osnovne šole Prežihovega Voranca iz Ljubljane.

Udeleženci so poudarili pomen ohranjanja spomina na grozote holokavsta zato, da se kaj takega ne bi več ponovilo, in zato, da se lahko ohranjajo upi za boljšo prihodnost. Ob koncu prireditve je Branko Lustig pozval vse navzoče in širšo javnost, naj storijo vse, da se zlo nacizma ne bi več ponovilo.

Vera Klopčič

O slovenskih beguncih v Avstriji po letu 1945

V Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani bo do 22. marca na ogled razstava arhivskih fotografij o slovenskih beguncih v

Posnetek je iz Spittala leta 1952, na sliki so otroci Mladinskega doma z vzgojiteljico Pavlo Žukovec.

Avstriji po letu 1945, ki so jih zbrali in jih hranijo v Rafaelovi družbi, Središču Slovencev v zamejstvu in po svetu. Po koncu druge svetovne vojne je približno šest tisoč Slovencev nekaj let preživelo v begunskih taboriščih v Avstriji. S pomočjo razstavljenih fotografij odkrivamo neverjetno zgodbo, ki so jo v hudih razmerah in pomanjkanju ustvarjali na področju kulture, šolstva in obrti.

Vir: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

POPRAVEK

Še o Vidmarjevi vili

V Svobodni besedi št. 3/2016 je bilo na strani 4 pod naslovom »Vidmarjeva vila v nemškem lastništvu« napačno navedeno, da je bila ta vila nekoč v lasti esejista, literarnega kritika in politika Josipa Vidmarja. Ta navedba ni resnična, spoštovani Josip Vidmar nikoli ni bil lastnik te vile, ki se tako imenuje po njegovem očetu. Za napako se opravičujemo.

Verjamemo zagotovolom, da bodo nemški lastniki lepo skrbeli za to hišo, saj sodobna nemška država temelji na antinacizmu in na obsodbi nacifašizma, proti kateremu se je bojevala OF.

Uredništvo

Erik Valenčič: *Sence ne gorijo*

Televizijski novinar Erik Valenčič, ki se si ga gledalci zapomnili po dveh zelo odmevnih dokumentarnih filmih: *Fronte Kurdistana* in *Koalicija sovraštva* je pri založbi Sanje izdal svoj prvi roman z naslovom *Sence ne gorijo*. Čeprav bralce tokrat nagovarja na drugačen način, kot nam je pripovedoval v vlogi novinarja, pa ostaja zavezan zanimanju in ugotovitvam o vzrokih, delovanju in ciljih radikalnih skupin. Tokrat je izpostavil pojav levičarskega ekstremizma. Osrednja poanta zgodbe se skriva pod vprašanjem, kaj bi tako imenovani rdeči teror pomenil za celotno družbo. Formo fikcije, s pomočjo katere lahko opozarja na možno realnost v prihodnosti, je izbral za pripoved o skupini mladih prijateljev v eni izmed konkretno nedefiniranih zahodnoevropskih prestolnic. Budno zaznavajo krčenje polja svobode, spretno izrabljanje represivnih zakonov in zaton svetle prihodnosti mladih.

»Razredna vojna že poteka. Začel jo je zgornji sloj proti

vsem nam. In na naši strani so na čelu bitk napačni ljudje – popustljivi sindikalisti, samovšečni liberalci in salonski revolucionarji. Čas je, da vzamemo stvari v svoje roke,« piše na ovitku njegove knjige, ki je zaradi neprikritih izbruhov sovraštva in nakazujočega nasilja, izjemno aktualna.

Roman *Sence ne gorijo* ne pripoveduje le o družbenem dogajanju skozi vidik hipotetične urbane gverile, temveč tudi skozi vidik aktivistov, medijev, policije in politike. Roman ni zaključen, ampak gre za prvi od dveh delov zgodbe o občutni radikalizaciji razmer v zahodni družbi, za katero avtor verjame, da je – glede na resnične razmere okoli nas - neizbežna.

Jože Poglajen

Partnersko klofutanje zaveznikov

Vlado podpira le še 37 odstotkov vprašanih, so nedavno skorajšnji konec Cerarjeve vlade napovedovali na Planetu TV. A to v primerjavi s prejšnjimi vladami sploh ni slab rezultat. Pahorjeva vlada je na primer avgusta 2011 zaznala le desetodstotno podporo ljudstva. V zadnjih osmih letih so predčasno razpadle tri vlade, vendar ne zato, ker bi jim ankete popularnosti morda slabo kazale. Svoj predčasni konec so vlade doživele, ker so predvsem manjše vladne stranke računale, da jim bodo predčasne volitve prinesle več glasov in s tem več vplivnih mest v morebitni novi vladni koaliciji.

Zdaj bi bil ta račun očitno račun brez krčmarja. Res je, da se je SMC volilni rejting že kmalu po prevzemu krmila oblasti skoraj prepolovil. To bi lahko brihtneže v DeSUSU in v SD privedlo do sklepa, da se bodo glasovi razočaranih volivcev SMC na morebitnih predčasnih volitvah večinoma prelili k njim. In bi z mislijo na dobiček na morebitnih predčasnih volitvah urno odkorakali iz vlade. Ne bi bilo prvič. Vendar nič ne kaže na skorajšnji padec vlade. Nasprotno, koalicija je brez vidnejših razpok preskočila kar nekaj večjih kamnov medsebojne spotike. Očitno je, da je za koalicijske stranke kalkuliranje z izstopom preveliko tveganje. Trdnost Cerarjevi vladi torej daje razmislek, da je boljša oblast v roki do konca mandata kot selitev v opozicijo ali celo sklepanje težavnih zavezništev, na primer z Janševo SDS.

Takšno nenačelno »zavezništvo« ni povsem nemogoče. Sodeč po anketah se večina nad SMC razočaranih volivcev seli med tisto polovico volilnega telesa, ki ima vrh glave strankarskih cirkusov in ga na volitve ne bo. Čeprav to ne bi neposredno okrepilo Janšev SDS ali kakšne druge stranke na desnici, je to voda na Janšev mlin. SDS lahko relativna zmagovalka postane le ob izredno nizki volilni udeležbi. Prav to namreč zdaj kažejo ankete: tistih, ki ne vedo, kako bodo volili, oziroma večinoma sploh ne bodo volili, je že skoraj 60 odstotkov, kar Janševi SDS omogoča, da je že nekaj mesecev med strankami na prvem mestu. Relativna zmaga na volitvah sicer še ni dokončna zmaga, toda zmagovalec prvi sestavlja vlado. Tovrstno prednost je do zdaj napravil samo pozitivec Jankovič. Janša je ne bi.

Čeprav se SDS zaradi jahanja na valovih podžiganja nestrpnosti do beguncev z vsemi sredstvi obeta kakšen odstotek volivcev več, to še zdaleč ne bi zadostovalo za prevzem oblasti. Pridobiti si mora torej zaveznike. Na voljo ima tradicionalni zavezniki NSi in SLS, vendar sta šibki in se sprehajata na robu vstopa v parlament. Tudi če bi obe stranki in morda še Primčeva le prišle v parlament, kar je sodeč po zdajšnjih meritvah javnega mnenja malo verjetno, je veliko vprašanje, ali bi to Janša prineslo zmagovitih 46 glasov večine. Tega se Janša očitno zaveda in od tod izvirajo njegovi najnovejši pozivi ne le NSi in SLS, prihodnji Primčevi »referendumski« stranki in v podtonu še komu k oblikovanju novega Demosa, katerega cilj bo, kot pravi vodja, Slovenijo spraviti v normalno stanje. Ta »druga republika« pa bi med drugim zavrnila begunce na meji, da ti »ne bi postali uvoz volivcev za levico«, in če smo Janšev govor zadnje čase prav razumeli, se nam obetajo tudi lustracija komunističnih kadrov v državnih službah ter »poštene« volitve, na katerih bi zmagal on in s pomočjo uvedbe večinskega volilnega sistema, »ki so ga ukradli«, še dolgo ostal na oblasti. Janša torej kot program za »normalno« Slovenijo brez trohice samokritičnosti o svoji vlogi pri »nenormalnosti Slovenije« morebitnim zaveznikom v glavnem ponuja reciklažo lastnih bizarnih idej. Vzemimo samo njegove mokre sanje o uvedbi večinskega volilnega sistema, ki bi bil v resnici strel v lastno koleno. Izidi prejšnjih volitev po okrajih razkrijejo, da bi SDS večino dobila zgolj v petih ali šestih okrajih, se pravi, da bi v današnjem parlamentu sedelo največ šest njegovih poslancev, NSi in SLS pa ne bi imeli nobenega.

Na ta »mein Kampf« vodje SDS se morebitni »zavezniki« tudi zato odzivajo precej zadržano. Da je treba biti previden z Janšo, jih ne opozarjajo le prejšnje slabe »partnerske« izkušnje. Strezni bi jih moralo že to, da se je Janša snubitve lotil milo rečeno čudaško. Poziv k zavezništvu je pospremil z njemu značilnim zaničevanjem, ko je NSi in SLS označil za »delni stranki«, medtem ko naj bi bila njegova SDS »edina stranka, ki se je borila in krvavela za normalnost Slovenije«. To je nekaj takega, kot bi gosta najprej oklofotal in potem povabil v skupno hišo.

Martin Premk

Mednarodna skupnost

Med neumnostmi, s katerimi so nas prejšnje tedne zasipala »sredstva javnega obveščanja«, je bila tudi večkrat ponovljena trditev, da je »mednarodna skupnost ogorčena in zaskrbljena«, ker je Severna Koreja izstrelila raketo s satelitom.

To naj bi zdaj pomenilo grožnjo vsemu človeštvu, saj naj bi bilo dvajset milijonov Severnih Korejcev tik pred tem, da z eno raketo in nekaj domnevnimi jedrskimi bombami napadejo tristomilijonske ZDA, ki skladiščijo več kot sedem tisoč jedrskih konic na nešteto raketah. Nedvomno se je mala, toda zločinska Severna Koreja namenila obračunati tudi s stotomilijonsko Japonsko, milijardnima Indijo in Kitajsko, na koncu pa še s celotno Evropo, da je »mednarodna skupnost« tako ogorčena in prestrašena.

Neumna novica je bila pač samo še ena izmed številnih, s katerimi nam podajajo »resnično sliko« o državi, kjer »vsako zimo od lakote umre dva milijona ljudi«, in potemtaka bi moralo prebivalstvo izumreti najmanj že pred desetletjem. Severna Koreja je država, ki je zaradi svoje družbene ureditve izločena iz »mednarodne skupnosti«, zato jo je vselej treba prikazovati v najslabši luči, hkrati pa jo uporabljati za ustrahovanje ljudi. Podobno kot se v naši, pa tudi tuji zgodovini o »komunizmu« lahko govori samo povsem pristransko in najslabše ter se ga predstavlja kot največjo grozo.

»Mednarodna skupnost«, v katero smo vključeni tudi mi, je torej skupnost samo tistih držav, ki so sprejele »zahodno demokracijo« in ki dajejo proste roke liberalni ekonomiji. Zahodnim državam pod vodstvom ZDA in Evropske zveze pa je dovoljeno vse in celotno njihovo početje se v javnosti predstavlja kot edino zveličavno.

Nič ni bilo narobe, da so zahodne države pod vodstvom ZDA z lažnimi zgodbami o »orožju množičnega uničevanja« napadle Irak in ga pahnile v krvavo razsulo. Na enak način je bila napadena in uničena Libija, v zgodovini dvajsetega stoletja je še na desetine primerov, kako so zahodne države

zaradi svojih imperialističnih interesov napadle posamezne države ali narode. Toda resnična zgodovina večine zahodnih držav javnosti ni predstavljena, čeprav bi iz nje izvedeli mnogo več o tem, v kakšnem svetu živimo, kot pa iz olepšanih zgodbic o »junaški zgodovini« evropskih držav ali ZDA.

Slikovit in nam bližnji primer je italijanska »uradna zgodovina«, ki molči o fašizmu in njegovih zločinih. Trenutno si italijanske oblasti denimo prizadevajo, da bi se Koronejski zapori v Trstu imenovali po fašističnih paznikih, ki so dolga leta mučili ljudi in bili zato usmrčeni po osvoboditvi maja 1945.

Trenutno si italijanske oblasti denimo prizadevajo, da bi se Koronejski zapori v Trstu imenovali po fašističnih paznikih, ki so dolga leta mučili ljudi in bili zato usmrčeni po osvoboditvi maja leta 1945.

Zgodovina »zahodnih demokracij« v bistvu ni nič drugega kot zgodovina krutih vojn, osvajanj, pokolov in duševno iztirjenih vladarjev. V tej zgodovini se je vse vedno vrtelo okoli lastnih oziroma bančnih koristi, človeško življenje pri tem ni imele prav nobene veljave.

Nič drugače ni danes, ko zaradi ohranjanja lastnih koristi uničujejo Sirijo in begunce zlorablajo kot orožje za ustvarjanje pritiska in strahu. Ozračje strahu je bilo tudi v »zahodnem svetu« vedno potrebno za lažje obvladovanje ljudi, da se ne bi preveč spraševali o resničnosti, v kateri živijo. Če bi se ljudje začeli zares spraševati, ali je mezdno delo, v katero so vedno bolj prisiljeni za vse manjše plačilo, res edina možnost in ali je res treba brezobzirno napadati tuje države, bi lahko hitro postali »ogorčeni in zaskrbljeni nad mednarodno skupnostjo«, v kateri živimo.

Ozračje strahu je bilo tudi v »zahodnem svetu« vedno potrebno za lažje obvladovanje ljudi, da se ne bi preveč spraševali o resničnosti, v kateri živijo.

Seja sveta ZZB NOB, 11. februar 2016

Ohranjanje vrednot Osvobodilne fronte

// PIŠE: Matjaž Kmecl

Na seji je bil uvodni poročevalec Bogdan Osolnik, poglobitveni končni poudarki pa so bili:

OF, ki ji je med drugo svetovno vojno uspelo uveljaviti slovensko enotnost v različnosti in z organiziranim protifašističnim bojem utemeljiti slovensko državo, je v poznejših desetletjih postala predmet preračunljivega partokratskega sovraštva, ki traja in se celo pogloblja še danes. Kot da nismo vsi Slovenci – z leve in desne – še danes dediči njenih dosežkov in kot da je smiselnost njenega programa prenehala!

Naša današnja največja težava je sovražna razcepljenost, na kateri temeljijo destrukcija, samopodcenjevanje in obenem samozadovoljstvo;

Slovenci smo, prosto po Kocbeku, v tistem času preobrazili svoj narodni značaj.

začetki druge svetovne vojne pa nas opozarjajo, da tudi možnosti izdajstva – že pred ustanovitvijo OF 1941 je nekaj najvišjih slovenskih politikov nemškimi nacistom, ki so zasedli Štajersko in Gorenjsko, dobredno ponujalo tudi tako imenovano ljubljansko pokrajino oziroma osrednjo Slovenijo; po italijanski okupaciji je iz takšne naravnosti nastalo domobranstvo, ki ga je okupator pojmoval kar kot pomožno policijsko formacijo. Tudi očitki, da se je »partizanska Slovenija« po končani vojni vključila v Jugoslavijo, kar naj bi bil nadaljnji greh OF, ki da je s tem privolila v državni centralizem, so oblika sprenevedanja, saj smo si med drugim samo tako lahko takrat zagotovili današnje slovenske meje s Primorsko v prvi vrsti. Med NOB se je pač rodila slovenska

državna suverenost, katere dedič je tudi današnja samostojna država Slovenija – že takrat z lastnim ozemljem, državnimi organi, šolstvom, zdravstvom, kulturo, s komunikacijskim sistemom na različnih ravneh. Slovenci smo, prosto po Kocbeku, v tistem času preobrazili svoj narodni značaj.

OF seveda že zdavnaj ni več, ostale pa so vrednote, v imenu katerih se je rodila in oblikovala. Te nam narekujejo smernice razvoja tudi danes, v teh dovolj zmedenih in nevrotičnih časih. Kakor se kaže svet danes, se nam obetajo težavni časi in nanje moramo biti pripravljeni – še posebej kot maloštevilni in ranljivi narod. Leta 1941 se je naša usoda zdela brezizhodna, samo pogumu in idealizmu takratnega rodu lahko pripišemo, da smo iz tiste svetovne morije izšli kot sozmagovalci in da se nismo predali obupu in samomornemu fatalizmu, kot se je sicer velikanski del Evrope.

Zato se dandanes povprašajmo in si v duhu nekdanje OF odgovorimo:

- ali zmoremo novo nepartijsko enotnost;
- ali lahko vsi skupaj povrnemo ljudem zaupanje v sposobnost slovenskega naroda, da smiselno in dobro usmerja svojo usodo;
- ali smo dovolj samozavestni v mednarodnih odnosih, še posebno ker so medtem protagonisti velekapitala in neoliberalizma očitno spoznali, da je učinkovitejše od odkrite agresije ustvarjanje notranjih napetosti in državljskih vojn;
- ali lahko odpravimo etično zmedo v glavah, še posebej v odnosu med državljani in državo;
- ali zmoremo domoljubnosti vrniti nekdanjo plemenitost?

Proslavljanje 75. obletnice ustanovitve OF zato ne sme biti leglo novih sporov; če bi nam z njim uspelo med ljudi vnesti več zaupanja v prihodnost in svoje zmogljivosti, bi bilo to največ, kar lahko storimo vsi tisti, ki si prizadevamo za trajno ohranjanje vrednot NOB. ■

Katere so vrednote Osvobodilne fronte

Svet Zveze borcev je na svojem februarjskem zasedanju razpravljalo o *Ohranjanju vrednot OF*. Predmet razprave je še posebej aktualen zaradi dejstva, da letos praznujemo 75. jubilej ustanovitve osvobodilnega gibanja in organizacije, ki pomeni prelom v slovenski zgodovini.

Boj za uveljavljanje vrednot NOB smo si določili kot sredstvo in cilj svojega domoljubnega delovanja. Kaj pa so vrednote, o katerih se vsak dan veliko govori, žal pa se jih pogosto ne živi? Vrednote (dobrota, lepota, resnica, pravičnost) so osnova in temeljni kamen civilizacije.

Pregled programa OF – devet temeljnih točk – nam ne govori samo o načelih in ciljnih osvobodilne borbe, ampak tudi o vrednotah, ki jih s tem bojem ustvarjamo:

- »neizprosno oboroženo akcijo« proti okupatorju smo se osvobajali; tako se je rodila vrednota **poguma** in **samozavesti**;
- »osvoboditev in združitev vseh Slovencev« je zahtevala vrednoto **zavesti nacionalne državitvornosti**;
- »sloga in enotnost narodov« predstavlja **mir** kot osnovno vrednoto odnosov med suverenimi narodi;
- »preoblikovanje slovenskega narodnega značaja« počiva na vrednoti **suverenosti in človekovega dostojanstva**;
- »OF nas druži, nas brani ... je zvestoba med nami« (Župančič), iz partizanske »tovarišije« se dviga **solidarnost** kot vrednota družbene ureditve;
- »ljudska **demokracija** je največja pridobitev osvobodilnega boja« (Kocbek);
- neposredna demokracija predstavlja vrednoto kot **oblast OF**;
- načelo **narodne samoodločbe** postaja vrednota, na kateri je zgrajena svetovna organizacija miru;
- Slovenska narodna vojska je temelj državitvornosti in vrednote **nacionalne varnosti**.

Ohranjanje teh vrednot je poročstvo naše prihodnosti.

Pogosto smo kritični do dogajanja v našem vsakdanu. To je posledica dejstva, da na vrednote prisegajo v besedah, dejanja pa se grobo razhajajo z besedami. Pred zakonom smo »enakopravni«, vendar se bogati »pogodijo« s sodiščem, siromaki pa plačajo! Vrednote smo v boju izbojevali in samo z vsakodnevnim bojem jih bomo ohranjali!

Janez Stanovnik

Gospodarstvo, gospodarska rast

Slovenija v spreminjajočem se gospodarjenju

Gospodarjenje je dejavnost, s katero ljudje pridobivamo dobrine s čim manjšim trudom (vloženim delom). Rezultat gospodarjenja je razpoložljivost dobrin (zadovoljenost potreb) oziroma blaginja.

// PIŠE: **France Križanič**

Gospodarjenje poteka s proizvodnjo, razdelitvijo, menjavo in porabo. Gospodarska rast kaže povečevanje obsega dobrin in s tem možnosti za naraščanje blaginje; je posledica povečevanja delovno aktivnih in obsega kapitala, včasih tudi boljše izrabe naravnih danosti in zlasti gospodarskega razvoja. Ta poteka z uvajanjem novih tehnologij in novih pristopov h gospodarjenju ter vodi v spremenjeno strukturo porabe.

Narodno gospodarstvo sestavljajo med seboj povezane proizvodne (podjetja) in potrošne (gospodinjstva) enote, organizacije ter država na nekem zaokroženem območju. Narodno gospodarstvo je rezultat procesov oblikovanja kulture, vrednot, izobrazbe, tehnologij, zgodovine, družbene organizacije, politične strukture in pravnega sistema. Ti procesi so odvisni od geografske lege in naravnih danosti. Narodna gospodarstva se povezujejo z zunanjo menjavo dobrin in produkcijskih faktorjev (delo, kapital, tehnologije), z bilateralnimi in multilateralnimi mednarodnimi gospodarskimi integracijami (na primer EU), pa tudi z institucijami, ki regulirajo svetovni trg dobrin, kapitala ali dela (Svetovna trgovinska organizacija, Mednarodni denarni sklad, Mednarodna organizacija dela).

Narodnogospodarsko neravnotežje nastaja v primeru premajhnega povpraševanja na trgu (recesija in brezposelnost), presežnega povpraševanja na trgu (inflacija) ali pa nesposobnosti pokrivanja potrebnega uvoza dobrin z ustreznimi velikim izvozom (primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance). Do gospodarske krize leta 1929 je med ekonomisti prevladovalo mnenje, da se gospodarska neravnotežja na trgu samodejno izravnajo na raven polne

zaposlenosti. Od tedaj dalje je skrb za narodnogospodarsko ravnotežje prevzela država z monetarno, fiskalno in zunanjetrgovinsko politiko, pa tudi s povečano regulacijo na različnih področjih.

Dolgoročni gospodarski cikli so posledica delovanja zakona padajočih donosov dela in kapitala ter zakona padajoče koristnosti dobrin ob postopnem spreminjanju odnosov med ponudbo in povpraševanjem na trgu. Zaradi tega si od začetka industrijske revolucije (leta 1764 – uvedba parnega stroja) sledijo obdobja pospešene in upočasnjene

dobrin ljudje trošimo). Znotraj vsakega dolgoročnega gospodarskega cikla so se pojavljali tudi specifični kratkoročni gospodarski cikli. V sodobnem načinu gospodarjenja nastopajo tako imenovani asimetrični kratkoročni cikli (finančna kriza, električni mrk ...).

Zdajšnji dolgoročni gospodarski cikel se je začel po dveh »naftnih krizah« v letih 1973 in 1979. Prilagajanju tehnologij je sledil prehod gospodarjenja v obdobje digitalizacije, globalizacije, pospešene razvojne tekme (pomembna je postala vloga države pri spodbujanju uvajanja novih tehnologij, izdelkov in podjetij, pa tudi vloga politike deviznega tečaja). Povečala se je vloga dolgoročnega varčevanja. Konkurenčnost podjetij je postala odvisna od znanja (človeškega kapitala). Zdajšnji dolgoročni gospodarski cikel je dosegel zrelo fazo in pričako-

Zdajšnji dolgoročni gospodarski cikel je dosegel zrelo fazo in pričakovati je strukturne spremembe: verjetno se bo povečala vloga biotehnologij s precejšnjimi posledicami za odnose v gospodarstvu in družbi.

gospodarske rasti z občasnimi strukturnimi krizami. Do zdaj smo imeli pet takšnih ciklov. Za vsakega je bil značilen ključni dejavnik, na katerem so temeljile prevladujoče tehnologije: bombaž in železo v obdobju prevladujoče tekstilne industrije, premog v obdobju graditve železnic in čezoceanskih parnikov, jeklo v obdobju elektrifikacije, nafta v obdobju standardiziranih tehnologij ter čip v obdobju informacijskih tehnologij. V vsakem dolgoročnem ciklu so se oblikovali specifičen način delovanja in vodenja podjetij, specifično razmerje med plačami in profiti, način prenosa prihrankov od varčevalcev k vlagateljem (akumulacijski režim), odnos med stroški in končnim produktom, specifična vloga države in drugih institucij v gospodarjenju ter specifična potrošniškova košarica dobrin (kakšne in koliko

vati je strukturne spremembe: verjetno se bo povečala vloga biotehnologij s precejšnjimi posledicami za odnose v gospodarstvu in družbi.

Kako jo »reže« Slovenija? Imeli smo zapoznelo industrializacijo in obotavljaše smo začeli voditi sodobno razvojno politiko. Z neustrezno ekonomsko politiko od leta 2004 do 2008 smo destabilizirali naš finančni in davčni sistem, tako da smo zelo ranljivi vstopili v svetovno finančno krizo. Smo pa takrat začeli v skladu s standardi EU voditi intenzivno razvojno politiko, kar nam je izboljšalo konkurenčnost, tako da smo postali država z velikim in stabilnim presežkom v zunanji menjavi. To pomeni, da imamo dovolj prihrankov za nov investicijski cikel, ki pa ga žal »uspešno« preprečuje blokada v bančnem sistemu. ■

Koordinacijski odbor domoljubnih in veteranskih organizacij KoDVOS

Letos jih vodi ZZB za vrednote NOB

Na seji 19. januarja so se sešli predstavniki vseh članic Koordinacijskega odbora domoljubnih in veteranskih organizacij (KoDVOS), ki ga sestavljajo Zveza društev General Maister, Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske, Zveza združenj borcev za vrednote NOB, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Zveza slovenskih častnikov, Zveza policijskih veteranskih združenj Sever, Zveza društev in klubov Moris in Zveza civilnih invalidov vojn Slovenije. Vodenje koordinacije opravlja vsako leto druga organizacija, v letu 2016 bo za to odgovorna ZZB za vrednote NOB Slovenije.

// PIŠE: Ljubica Jelušič

Koordinacija deluje kot neformalno združenje organizacij, ki nekatere svoje dejavnosti medsebojno usklajujejo, izvajajo skupno ali v podporo drug drugemu, zlasti pa usklajujejo svoje interese v primerih, ko se povezujejo z državnimi institucijami in ko želijo skupno poudariti svoja prizadevanja za spoštovanje domoljubnih vrednot. Predstavniki organizacij

nju Pravilnika o kriterijih za financiranje veteranskih in domoljubnih organizacij, ki bo prvič v celoti uporabljen pri določanju višine sredstev za delovanje teh organizacij v letu 2016.

Članice KoDVOS podpirajo pouk domovinske vzgoje in aktivnega državljanstva v šolah in drugih izobraževalnih institucijah, zato bodo prosile za izvedbo sestanka

celotnega varnostnega sektorja v državi. Članice so poudarile pomen skupne počastitve 31. spominskega pohoda na Triglav ter najpomembnejše skupne prireditve vseh članic ob svetovnem dnevu miru 21. septembra na vseslovenskem zborovanju za mir pri Pomniku braniteljem slovenske zemlje na Velikem Cerju.

Leto 2016 bo v znamenju 25. obletnice osamosvojitve in 75. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte, pomembne pa bodo tudi prireditve ob 26. obletnici ustanovitve Manevske strukture Narodne zaščite ter začetka delovanja Republiškega štaba Teritorialne obrambe Republike Slovenije. Članice se bodo zavzele za izboljšanje protokola ob dnevu spomina na mrtve, 1. novembru, na ljubljanskih Žalah, kjer želijo, da se polaganje vencev izvede skupaj z ministrstvom za obrambo in za notranje zadeve, ob udeležbi Garde Slovenske vojske na način, da bo to poklon veteranov svojim mrtvim soborcem in tovarišem brez udeležbe političnih strank.

Pomnik braniteljem slovenske zemlje na Velikem Cerju

so se dogovorili, da bodo sestavili skupen seznam prireditev in dejavnosti vseh članic KoDVOS, ki bo v pomoč pri dogovorih o skupni prisotnosti vseh članic na nekaterih glavnih prireditvah, hkrati pa bodo z njim seznanili predsednika Republike Slovenije, ko ga bodo obiskali. Prav tako načrtujejo obisk pri ministrici za obrambo ter pri načelniku Generalštaba Slovenske vojske. Članice pričakujejo, da bo spomladi vnovič organiziran sestanek na Ministrstvu za obrambo o uresničevanju

na to temo pri ministrici za izobraževanje, znanost in šport. Dogovorjeno je bilo, da se bodo predstavniki članic udeleževali strokovnih posvetov o vlogi Teritorialne obrambe in milice v procesih osamosvajanja, prisotni bodo na posvetih o domovinski vzgoji, na posvetu o vojaški rezervi, sodelovali pa bodo tudi v javni razpravi ob spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi. Članice menijo, da je treba javno podpreti zahteve po višjem obrambnem proračunu in boljšem financiranju

Med skupne dejavnosti spada tudi nadaljevanje prizadevanj za ureditev statusa in notranjo ureditev Pomnika braniteljem slovenske zemlje na Velikem Cerju, v katerem je treba letos postaviti tematsko razstavo o osamosvojitvenih procesih. Prav tako bo treba v praksi uveljaviti Priročnik o sodelovanju na skupnih prireditvah, zlasti z vidika poenotene nastopa praporščakov vseh organizacij. Za javno objavljane skupnih stališč in izjav KoDVOS je treba postaviti skupno infotočko na svetovnem spletu. Med novosti v delovanju KoDVOSa spada zamisel o postavitvi spomenika neznanemu vojaku, kakršnega imajo druge države, ki služi protokolarnim namenom (državniki polagajo vence ob tem spomeniku) ter skupnemu neideološkemu spominjanju na vse padle vojake vseh vojn na slovenskem ozemlju.

Ker so nekatere članice KoDVOSa tudi članice Svetovne federacije veteranov, se bo tudi v prihodnje nadaljevalo skupno usklajevanje delovanja v tej federaciji. Članice tudi menijo, da je treba podpreti nadaljevanje aktivnosti v zvezi z notifikacijo Državne pogodbe z Republiko Avstrijo. ■

Italjani so obeležili "najbolj tragične dogodke" Odkritje »nove fojbe«

Italija je tudi letos množično praznovala 10. februar, dan spomina na žrtve fojb in begunce iz Istre in Dalmacije, »spomina na tragedijo, ki naj bi jo ob koncu druge svetovne vojne zakrivali Titovi komunisti«.

// PIŠE: Štefan Cigoj

Praznovanje dneva (uzakonjeno leta 2004), je bilo po ocenah italijanskega tiska slovesno in množično. Uradne izjave predsednika italijanske republike, poslanske zbornice, senata in vlade so bile letos nekoliko blažje v opisovanju vzrokov za povojno tragedijo, vendar se tudi tokrat niso mogli izogniti trditvi, da je bilo usmrčenih 12.000 in izgnanih 350.000 Italijanov, izključno »zaradi etničnega čiščenja«. S takšno izjavo je posebej presenetil Pietro Grasso, predsednik senata italijanske republike in nekdanji predsednik ustavnega sodišča.

V desničarskih in neofašističnih italijanskih krogih je bilo praznovanje dneva spomina kot običajno nabito s sovražnimi čustvi in slabo prikritimi željami po nekakšnem maščevanju. S takimi čustvi praznujejo tudi skoraj vsa ezulska (begunska) društva v Italiji in po svetu.

V tovrstna praznovanja so množično zajete italijanske šole vseh stopenj. Na žrtve fojb in begunce iz Jugoslavije so se letos spomnili celo na znamenitem popevkarskem festivalu v San Remu, kar kaže na vse bolj množično uveljavljanje spomina na močno pretirano število žrtev kraških jam in izgnancev iz Jugoslavije, ne da bi se kdo vprašal po pravih vzrokih teh dogodkov.

Osrednje praznovanje dneva spomina je bilo tako kot vsako leto tudi v Bazovici (ob šohtu), kjer se je zbralo več sto najbolj gorečih častilcev spomina na »nedolžne žrtve komunizma«. Desničarske predstavnike lokalnih oblasti in italijanskih begunskih organizacij je letos obkrožalo več kot 160 državnih zastav in praporov, med njimi tudi prapor z orlom in fašistično butaro.

Znani tržaški fašist, Sardos - Albertini, predsednik združenja begunskih organizacij, je ob koncu zborovanja ob spomeniku v Bazovici dejal, da bo znana tržaška palača (nekdanji zlogla-

sni zapor Coroneo) v kratkem uradno poimenovana po nekdanjih čuvajih zaporov, ki se ob zasedbi Trsta 1. maja 1945 niso predali jugoslovanskim partizanom.

Poudariti velja, da so v Gorici v dneh praznovanja spomina na fojbe pripravljali posebno znanstveno srečanje o dogodkih ob koncu druge svetovne vojne na Tržaškem in Goriškem. Na tem posvetu bi morali nastopiti tudi znani zgodovinarji Alessandra Kerševan in Claudia Cernigoi. To se žal ni zgodilo, ker

S takimi čustvi praznujejo tudi skoraj vsa ezulska (begunska) društva v Italiji in po svetu.

jim je Enrico Gherghetta, predsednik Goriške pokrajine, odrekel obljubljeno dvorano. Slovenska in italijanska demokratična javnost je zaradi tega dejanja Gherghette, člana Demokratične stranke Italije, nadvse ogorčena in zahteva opravičilo.

Na osrednjem zborovanju predstavnikov ezulskih organizacij in združenj v Gorici, ki so se ga udeležili najvišji predstavniki lokalnih oblasti in državnih organov, je kot strela z jasnega udarila vest, da so v Cornu di Rosazzo, kraju nedaleč od Gorice, nedavno odkrili fojbo z od 200 do 800 skeleti pobitih Italijanov ob koncu druge svetovne vojne. Za ta poboj naj bi bila neposredno odgovorna komandant in komisar italijanske partizanske divizije Natisone, ki se je bojevala v okviru IX. korpusa NOV Slovenije. V goriški in širši javnosti, zlasti med članstvom ANPI-VZPI, prevladuje mnenje, da gre za novo fašistično provokacijo. ■

Iščemo podatke o Avguštinu Kosu

Bralce Svobodne besede naprošam za kakršne koli podatke o mojem pokojnem stricu.

Avgustin Kos se je rodil 27. avgusta 1915 v Lušečki vas 15 pri Poljčanah. V kartoteki je zapisano, da je bil od leta 1936 pa do 14. aprila 1939 delavec na železnici v Poljčanah; od 15. aprila 1939 do 6. aprila 1941 pa je bil na služenju vojaškega roka v vojski Kraljevine Jugoslavije (5. bataljon 4. artilerijskega polka Zaječar).

20. septembra 1944 je v okolici Poljčan vstopil v NOB. Od takrat pa nimam nobenega oprijemljivega podatka več, v katerih enotah je deloval. Po predvidevanjih in nekaterih podatkih naj bi bil borec 14. divizije, ni pa jasno, v kateri brigadi: Tomšičevi, Bračičevi, Šerčerjevi, Zidanškovi, Šlandrovi? Skoraj zagotovo je bil v eni od njih, ki so bile združene v IV. korpus, ki je bil po osvoboditvi premeščen v Srbijo. Oče mi je še povedal, da je bil stric ranjen, zato je nosil očala; zagotovo pa je sodeloval v bitki v Hudi luknji pri Doliču. Iz JLA je bil deaktiviran 10. decembra 1945 kot mlajši vodnik – podporočnik. Prejel je tudi odlikovanje za zasluge za narod. Umrl je 4. oktobra leta 1952 po železniški nesreči na postaji v Poljčanah.

Do zdaj sem se obrnil že na Muzej narodne osvoboditve Maribor, Muzej novejšje zgodovine Celje, Muzej Velenje; čakam še na odgovor iz Arhiva Republike Slovenije, a brez uspeha. Njegovga imena ni v nobenih znanih dokumentih.

Zato prosim bralce, borce NOB in posebej še živeče borce iz 14. divizije, če se kdo spomni Avgušтина Kosa, da se mi oglasijo. Moji podatki: Božidar Kos, Dravinjska 36, 2319 Poljčane; tel.: 02/80-25-196; gsm: 051/378-988, ali e-naslov: kos.bozidar@gmail.com

Marija Topole, predstavnica Zasavja v Mladinski komisiji ZZB

Počnem vse tisto, kar so v mladosti počeli moji starši

Marija Topole je 25-letna članica zagorskega združenja ZZB za vrednote NOB in predstavnica zasavskega združenja v Mladinski komisiji pri ZZB za vrednote NOB Slovenije. Na ta položaj so jo imenovali predstavniki vseh treh zasavskih združenj, saj se je, kot je o njej zapisal njen predhodnik Primož Siter, »izkazala za zanesljivo, kreativno, odgovorno in kompetentno organizatoriko, motivatoriko in vodjo.«

// POGOVARJALA SE JE: **Jožica Hribar** // FOTO: **osebni arhiv**

Lepa popotnica za vašo novo nalogo, mar ne?

Vedeti, da te nekdo opredeli z vsemi temi pridevniki, je resnično lepa popotnica. Prijetno je, ko se zaveš, da si s svojim delovanjem vzbudil spoštovanje in zaupanje pri ljudeh, ki jih ceniš. Primoža namreč poznam že iz najstniških let, vedno sem ga dojemala kot sposobno in spoštovanja vredno osebo. Je pa res tudi to, da vse te besede s seboj nosijo dobro mero odgovornosti, ki jo je potrebno sprejeti. Zavedam se, da je pred menoj zahtevna naloga, moja želja pa je, da bi v organizacijo vključila čim več mladih, da bi se ohranjale vrednote NOB in da bi moji vrstniki znali ceniti in spoštovati dejanja naših prednikov.

Na katerih področjih, menite, bi Zveza borcev lahko več storila, čemu želite v Mladinski komisiji dati večji poudarek?

Živimo v času, ko se uspešnost meri s prepoznavnostjo, z vsečki na spletnih omrežjih. Včasih se je treba prilagoditi toku življenja, sprejeti kakšne novosti in jih uporabiti sebi v prid. Vsaka noviteta ni vedno slaba – samo zato, ker je pač nova. Za mlade bi bilo treba pripraviti dogodke, ki bi jih zanimali. Največji izziv pa zagotovo predstavlja vprašanje, kako pridobiti nove, mlade člane, ki bi bili pripravljeni aktivno sodelovati pri sami organizaciji. In s tem se bo treba ukvarjati v naslednjih mesecih in letih.

Zapisali so tudi, da prihajate iz partizanske družine, torej poznate dogodke iz druge svetovne vojne in naše NOB?

Res je, moj pradedek je bil partizan, v NOB pa je sodelovala tudi moja praba-

bica. Ko sem bila še mlajša, nam je ravno mamika (op. p. prababica) pripovedovala prigode iz druge svetovne vojne. Pripovedovala je o napadih, o izselitvah, o različnih akcijah, ki so jih partizani organizirali v Zasavju. Verjetno so se me te osebne pripovedi dotaknile, saj sem pozneje starše vse pogosteje spraševala o poteku vojne tako v Sloveniji kot zunaj naših meja. Na podlagi spoznanj, ki sem jih pridobila pri pouku, z vzgojo in na podlagi lastne pobude, lahko trdim, da dogajanje pred in med drugo svetovno vojno dobro poznam, saj je bilo to zgodovinsko poglavje zame vedno zanimivo – morda ravno zaradi družinske vpletenosti.

Koliko pa ste se o tem učili v šoli?

Ker sem za maturitetni predmet izbrala zgodovino, smo obdobje druge svetovne vojne na slovenskem precej podrobno obravnavali – to poglavje je bilo

namreč del maturitetnega sklopa. Predstavljen so nam bili potek druge svetovne vojne, gibanje OF in njegovi člani, pa tudi kolaborantska gibanja. Sicer smo v šoli obravnavali obdobje druge svetovne vojne v Evropi, na slovenskih tleh pa, kot se spominjam, bolj pomanjkljivo. Rada bi poudarila, da je profesorica imela precej težko nalogo. Predavati o polpretekli zgodovini, ki ima vplive na današnje dogajanje, je težko. Po eni strani je treba biti objektivni, po drugi strani pa se nehote v razlago prikradejo tudi moralne sodbe, ki so lahko za poslušalce sprejemljive, ali ne.

Kdo ali bolje, kaj je torej odločilno vplivalo na vašo ideološko usmeritev?

Prepričana sem, da na ideološko usmeritev najbolj vplivajo starši in stari starši, ki te vzgajajo. Odraščala sem ob partizanskih zgodbah, te so postale del mene in me oblikovale. Vzgojena sem bila v prepričanju, da so nekateri, med drugimi tudi moj pradedek, dali svoje življenje za to, da lahko mi danes govorimo slovensko in da smo svobodni. Morda je tudi to razlog, da sem se odločila za študij materinščine.

Kako so na to vašo opredelitev gledali sošolci, oziroma kolegi na fakulteti? Se že tam delite glede na ideološko pripadnost?

Svoje ideološke pripadnosti nikdar nisem prikivala, z njo pa tudi nisem nikogar posiljevala. Kadar je debata nanesla na to temo (kar pa, iskreno povedano, ni bilo velikokrat), sem svoje mnenje povedala in ga podkrepila z argumenti, poslušala pa sem tudi mnenja drugih. Je pa res, da nikoli nisem dovolila, da bi kdo v moji prisotnosti poskušal zmanjšati vrednote NOB ali kakor koli drugače potvarjati zgodovinska dejstva.

Menim, da je deljenje po ideološki pripadnosti prisotno tudi med mladimi, vendar pa imam občutek, da to deljenje ne vpliva na sklepanje poznanstev in prijateljstev.

Ste mlada diplomatka, končali ste študij, trenutno imate zaposlitev, kako pa vidite svojo prihodnost?

V časih, v kakršnih smo, je težko postavljati dolgoročne cilje. Glede na to, da sem po izobrazbi profesorica slovenščine, je moj glavni cilj delo z otroki in mladimi. Ti mi dajejo navdih, po drugi strani pa predstavljajo izziv – želim jim pokazati, kakšno moč imajo besede, in jih navdušiti nad branjem. Imam pa željo tudi po nadaljnjem študiju.

Kaj so po vašem glavne težave mladih in kako se sami spopadate z njimi?

Če rečem, da je glavni problem brezposelnost, ne bom povedala nič novega. Je pa res, da ravno to mladega človeka, ki je na vrhuncu moči, ohromi, mu vzame moč za postavljanje ciljev in uspešno nadaljevanje. Marsikdo se po končanem študiju znajde v brezizhodnem položaju, saj delodajalci neizkušenih ne zaposlijo pogosto. Škoda, saj se ne zavedajo, da mlade moči prinašajo svež veter, ki bi moral vedno biti dobrodošel.

Zakaj je večina mladih tako politično nezainteresirana? Ker imajo preveč eksistenčnih težav?

V grobem bi rekla, da se mladi danes delijo na dva dela – tisti, ki so aktivni na vseh področjih, pa jim zmanjkuje časa in energije za vse dejavnosti, na drugi strani pa taki, ki ste jih vi poimenovali nezainteresirane, ki čakajo, nergajo, storijo pa nič. Prvi z željo po napredku, po novostih, lahko predstavljajo grožnjo obstoječemu sistemu – zato se jih pogosto jemlje z rezervo. Drugi pa mečejo slabo luč na vse mlade – dajejo občutek, da so mladi nedelavni, neresni, zatopljeni v svoj svet. Od starejših pa je odvisno, kako mlade dojemajo.

Prihajate iz nekoč »rdečih revirjev«, znanih po upornem delavstvu, pa tudi po zelo zavednih ljudeh. Kako je videti Zasavje skozi oči mladega človeka?

Pri tem vprašanju bom morda malce subjektivna (nasmeh). Sama pravim, da smo Zasavci po naravi precej trmasti, žilavi, vztrajni ljudje. Verjetno se to prenaša iz roda v rod kot nekakšna dediščina. Čeprav se sprva zdi, da v Zasavju

Dejstvo je, da se teh vrednot ne moremo naučiti, pač pa jih je treba pridobiti v času odraščanja, z vzgojo.

vse propada, pa ravno mladi s svojimi inovativnimi idejami, vztrajnostjo in lokalpatriotstvom naznanjajo novo upanje za našo regijo. Konec koncev je v Zasavju nekaj uspešnih, mladih podjetij, ki kažejo na to, da se z vztrajnostjo in dobro idejo lahko uspe. Sama večkrat slišim, da Zasavje postaja spalno naselje, da se mladi odseljujejo, ker tukaj ni služb. Menim, da se bodo tisti, ki čutijo navezanost na domači kraj, vračali. Sama se sicer vsak dan vozim na delo v Ljubljano, pa se tja ne bi nikoli preselila. Zasavje je del mene in menim, da imam kot Zasavčanka dolžnost in možnost, da v regiji ostanem in jo spreminjam na bolje.

Škoda, da se delodajalci ne zavedajo, da mlade moči prinašajo svež veter, ki bi moral vedno biti dobrodošel.

Kaj menite, kako je mogoče vrednote, ki so se oblikovale med NOB: tovarištvo, bratstvo, medsebojna pripadnost, boj za svobodo, domoljubje ... živeti danes. Kako jih vidi vaša generacija? Katere vrednote so pomembne današnji mladi generaciji?

Sama vrednote, ki jih omenjate, vidim kot pomembne. Meni poleg spoštovanja in družine predstavljajo pomembne smernice, kako je treba v življenju ravnati. Žal pa moram priznati, da dana-

šnja družba (celotna, ne samo mladi) daje prednost »komolčarstvu« pred tovarištvom. Šolski sistem je naravnano tako, da sošolec ne predstavlja prijatelja, tovariša, ampak predvsem konkurenta, s katerim se danes borita za najboljše točke in ocene, čez nekaj časa pa za dobro plačane funkcije. Menim, da bi se morali zavedati, da je v slogi moč, da lahko množica stori več kot posameznik, vendar je nujno, da ta množica gleda v isto smer, ima enake cilje.

Vse zgoraj naštete vrednote imajo danes drugačno vlogo. Naj poudarim domoljubje. Vsesplošno prepričanje je, da so mladi danes premalo domoljubni. Vprašati se moramo, kaj domoljubje sploh je. Je to poznavanje slovenskih pesmi? Je to hvalisanje naših naravnih danosti? Dejstvo je, da se teh vrednot ne moremo naučiti, pač pa jih je treba pridobiti v času odraščanja, z vzgojo.

Marca bomo praznovali kar dva »ženska« praznika, dan žena in materski dan. Menite, da ženske danes še potrebujemo svoj praznik? Kaj vi kot mlada, izobražena ženska čutite kot največji »ženski problem«?

Soditi o tem, ali ženske potrebujemo svoj praznik, se mi zdi nesmiselno. Ta običaj ohranjamo kot del dediščine, tako kot ohranjamo druge praznike – novo leto, dan OF, praznik dela, dan spomina na mrtve in druge. Na ta dan se poklonimo ženskam in materam, jim pokažemo spoštovanje. Sama še nisem mamica, pa vendar se mi zdi, da je največja težava sodobnih uspešnih žensk ravno razpetost med družino in službo, ali pa kariero, če hočete. Če želijo biti konkurenčne moškim nasprotnikom, se morajo dokazati, nikogar pa ne zanimajo njihove osebne, družinske zgodbe. Od ženske se pričakuje, da je uspešna na svojem področju, da skrbi za družino, hkrati pa svojemu partnerju daje podporo in pomoč pri njegovih projektih.

K resnemu delu sodita tudi sprostitve in zabava. Pogosto slišimo, da se mladi danes ne znate zabavati. Povejte, kako se zabavate mladi, kako se vi sprostiti, kaj počnete v prostem času?

Sama morda nisem najboljši naslov za to vprašanje. Sem precej športen tip človeka, sprostitve najdem v teku v naravi, smučanju in drugih športnih dejavnostih. Tudi čas za zabavo se najde – obisk gledališča, koncertov, zabav. Nič takega, česar ne bi v mladosti počeli tudi moji starši. ■

Etično-antropološki premislek ob knjigi o prvem predsedniku

Zgodba o lutršu iz Prekmurja

Zgodovinar dr. Božo Repe, profesor na Filozofski fakulteti v Ljubljani, je napisal zajetno knjigo z naslovom *Milan Kučan, prvi predsednik* (2015).

// PIŠE: **Cvetka Hedžet Tóth**

Delo izstopa s poudarkom na politični in moralni avtoriteti našega prekmurskega rojaka, rojenega leta 1941, ki je odraščal v protestantski družini v Križevcih na Goričkem. V delu gre še za antropologijo uporništv, ki ima temelj v nečem zelo prizemljenem, namreč v potrebi po poštenosti in občutku za pravičnost. Naš lutrš torej, kakor bi ga lahko imenovali glede na to, da je protestantski duh uporniški, svobodomiseln in izrazito naravn k pravičnosti. Tam, kjer so pri nas preganjali protestantizem in javno

beremo, da ga je s Kučanom kot »državnikom redke integritete povezovala cela vrsta političnih, intelektualnih in tudi duhovnih vrednot«. Vemo, da so vrednote nekaj zelo povezovalnega, in to najprej v etičnem smislu. Na mestu je vprašanje, za katere vrednote gre, ko govorimo o našem prvem predsedniku. »Tako smo skupaj z Milanom Kučanom zasnovali *Mednarodni etični kolegij*, ta visoki forum, ki nam daje možnost diskusije o stvareh, ki nas vznemirjajo, in iskanja rešitev za odklone tega sveta. Politični in etični format predsedni-

li leta 2002 in Kučan je postal njegov sopredsednik skupaj z Michelom Rocardom, v njem pa je deloval tudi legendarni starosta francoskega odporniškega gibanja, rojen v Berlinu in eden izmed tvorcev Splošne deklaracije o človekovih pravicah, Stéphane Frédéric Hessel (1917–2013). To deklaracijo so Združeni narodi sprejeli 1. decembra 1948 v Parizu. Pozornost je Hessel vzbudil tudi sredi septembra leta 2011 v Ljubljani, ko je predaval v Cankarjevem domu – in nas vse navdušil. Prav tako v tem kolegiju sodelujejo še Joseph Stiglitz, Mary Robinson, Edgar Morin in drugi priznani in ugledni državniki, politiki, umetniki in znanstveniki, ki se ukvarjajo z najbolj aktualnimi temami sedanjosti.

Ob mednarodnih priznanjih Kučanu za pokončno držo naj omenim še, da je od leta 2004 član *Madridskega kluba*, to je združenja nekdanjih predsednikov in premierjev demokratičnih držav, ki se vključujejo v prizadevanja mednarodne skupnosti za krepitev demokratičnih modelov in praks v svetu. Prav tako je naš prvi predsednik član Balkanskega političnega kluba, član mednarodnega upravnega odbora Mirovnega inštituta Šimona Peresa in še bi lahko naštevali. Izstopa tudi priznanje, ki ga je dobil leta 2007, ko ga je septembra tega leta Mednarodna liga humanistov razglasila za »državnika humanista 21. stoletja«.

Michel Rocard nas v uvodu opozarja, da gre pri politiki za umetnost vodenja, ki so jo poudarjali že stari Grki. Vodenje seveda ni mogoče brez etične podlage in najvišja vrednota politike je pravičnost. Tu je Milan Kučan naredil močan vtis na Michela Rocard, tako da ta naravnost pravi, da »spada Kučan v redko visoko kategorijo Winstona Churchilla, Nelsona Mandele, Deng Šiaopinga, Kofija Anana in še nekaterih velikih in pomembnih 20. stoletja«. Lastnosti, ki jih pri tem našteva Rocard, so »izjemna čut za razumevanje sogovornikov, izjemna umirjenost, srčnost in posebna sposobnost sprejemanja odločitev«, kajti med ključna in odločilna politična vprašanja spadata »strategija reševanja konfliktov« in »prav tako tudi etičnost. V obeh pogledih je Milan Kučan pravi mojster.«

Predstavitve knjige o Milanu Kučanu v Postojni. // Foto: Bruna Olenik

sežigali knjige, so z izrazom »lutrš« imenovali človeka, ki je bil svobodoljubljen, ne preveč pobožen in ki je hkrati imel »svobodnejše nazore o veri in verskih obredih«. Še v *Zbranih delih 3* slovenskega pisatelja Ivana Tavčarja beremo, da so z izrazom lutrš celo v novejši dobi označevali vse študirane laike; »med njimi je bil tudi Tavčar«.

Iz uvodnega zapisa *H knjigi*, ki ga je prispeval francoski politik, socialist **Michel Rocard**, v letih 1988–1991 je bil tudi predsednik francoske vlade, raz-

ka Kučana je očaral številne državnike in državnice, ki so se z njim srečevale v okrilju Kolegija,« piše Rocard. Gre predvsem za to, da politika ni sama sebi namen ali celo cilj, ampak je sredstvo za etizacijo sveta. Torej življenjsko poslanstvo Milana Kučana ostaja vpeto v etični okvir.

Članstvo v mednarodnih združenjih

Omenjeni Mednarodni etični kolegij (*Collegium International*) so ustanovi-

O pomenu prijateljstva

Iz te ugotovitve lažje razumemo, zakaj je na podlagi takih intelektualnih in duhovnih vrednot kolegij izbranih osebnosti poudarjal vrednoto prijateljstva: ta je prvi pogoj za živost mišljenja, hkrati pa tudi za iskrenost in pristnost življenja. Politika tega ne sme obiti in že Aristotel je vedel, da mora biti pravičnost utemeljena na »ideji prijateljstva«, kajti »prijateljstvo pripomore k etičnemu doseganju stvarnosti«. Zato ta stari mojster etike v svojem delu *Nikomahova etika* opozarja: »Izkušnja nas uči, da države temeljijo na vezeh prijateljstva in da so zakonodajalci za prijateljstvo celo bolj v skrbeh kot pa za pravičnost. Zakonodajalci si namreč najbolj prizadevajo uresničiti slovo, ki je nekaj podobnega kot prijateljstvo, razdor, ki je temelj sovraštva, pa preganjajo. Če so si ljudje prijatelji, ne pogrešajo pravičnosti, če pa so pravični, pogrešajo prijateljstva; in najvišja stopnja pravičnosti ima tudi značilnosti prijateljstva.« Morda je s temi Aristotelovimi mislimi kanček nastavka za to, kar pri nas počnemo s politiko, namreč da jo jemljemo kot zasvojenost. Vprašanje je, kako ven iz te pogubne zasvojenosti, ki je leglo medsebojnega sovraštva in nestrpnosti in ki zanika vsakršno demokratičnost. Ker je Kučan odraščal v narodnostno in versko večkulturnem okolju, je tudi v tem dodaten razlog za njegovo široko etično vrednostno orien-

tacijo. Celo v času trdih in izločevalnih diferenciacij je »bil človek konsenza«, ki mu Repe v knjigi priznava, da je v osemdesetih letih znal sprejemljivo komunicirati z odhajajočo generacijo starejših, predvojno revolucionarno in medvojno narodnoosvobodilno ter mlajšo povojno, ki je želela spremembe.

Tam, kjer so pri nas preganjali protestantizem in javno sežigali knjige, so z izrazom »lutrš« imenovali človeka, ki je bil svobodoljuben, ne preveč pobožen in ki je hkrati imel svobodnejše nazore o veri in verskih obredih.

V svojem dojemanju in vrednotenju je bil sam »večkrat pred tistim, kar je javno govoril«, ko so se razmere uredile, pa je konstruktivno nastopil v duhu sprememb, ki niso bile brez sanj in upanja. To je bila, kot o njem ugotavlja akademik in univerzitetni profesor Matjaž Kmecl, politična glava »z veliko modrostjo in previdnostjo«, ki »pa vendarle – upa«. Zato je, kot dobesedno pravi, pri Kučanu »zmeraj cenil odprto nebo. Nikdar nikomur ni hotel škodovati.«

Vprašajmo se, kaj pove ta »nikomur škodovati«. Gre za stališče, ki pomeni antropološko trdovratnost morale, kajti tu je močan občutek solidarnosti, celo sočutja. Solidarnost je v bistvu

druga plat pravičnosti, ki je posebljena v latinskih rekih *Suum cuique* (Vsakomur svoje) in predvsem v *Neminem laede, imo omnes, quantum potes, iuva* (Nikomur ne škoduj, temveč pomagaj vsem, kolikor moreš), to pa je misel, ki »je in ostaja resnična prava vsebina vse morale«. V času globalizacije gre

za idejo organizirane solidarnosti svetovnih razsežnosti, ko človeštvo mora zagotoviti sožitje in ravnotežje planeta, kajti »med nespoštovanjem narave in nespoštovanjem drugega človeškega bitja obstaja globoka povezanost. Vse te nevarnosti razkrivajo predvsem etični odnos.« Tu je Michel Rocard pri Kučanu prepoznal izjemno etično preciznost, kajti ni nečista samo ekologija – tudi medčloveški odnosi so taki – in zato opozorilo: »bodimo drugačni do sebe, drugega, narave« želi vsem dopovedati, da naj bo etika človekova druga narava in nikdar protinarava. In pri etiki je treba začeti in vztrajati zato, da bo politika samó in vedno sredstvo – ne cilj – za etizacijo sveta. ■

PRIPOVEDI

Vida Medvešček - Zorana:

Prešeren in Gregorčič med Rezijani

Bilo je v pozni jeseni leta 1944. Naši rojaki v Reziji so takrat prvič slišali Prešernovo pesem. V tem času je v Reziji deloval Rezijanski bataljon, v katerem je bila močno živa kulturna dejavnost. Neutrudni organizator kulturnega življenja v bataljonu je bil kulturni referent Franc Fornazarič. Mitingi – tako smo takrat poimenovali kulturne prireditve – so med prebivalci prebujali narodno zavest in jih hkrati kulturno ozaveščali.

V meni še živi spomin na miting v vasi Solbica, na katerem sem sodelovala tudi jaz. Bil je 12. novembra 1944. Lepo okrašeno šolsko dvorano so napolnili borci bataljona in mnogo domačinov, med njimi tudi njihov župnik, don Arturo Blažuto. Program je bil posvečen stoti obletnici rojstva Simona Gregorčiča

in bližnjemu datumu rojstva dr. France ta Prešerna. Najprej je zadonela himna Naprej zastava slave, ki jo je z velikim žarom zapel bataljonski pevski zbor. Takoj zatem sem jaz recitirala Gregorčičevo narodnobudiljsko pesem Mojemu narodu. Skupaj z znano primorsko borko Olgo Benedetič - Zmago pa sva uprizorili Prešernovo hudomušno pesem

Od železne ceste. Rezijani in borci so lepo sprejeli preprosto humornost besedila. Z Zmago nisva bili borki bataljona, ampak sva v tistem času delovali v Reziji kot mladinski aktivistki Zapadno-primorskega okrožja.

Danes popotnikom ni več treba hoditi po kozjih hribovskih poteh do Rezije. Z Briko Olgo Benedetič - Zmago pa sva pripotovali v Rezijo, v to odmaknjeno sotesko ob reki Bila pod Kaninom, čez hribe in gore. Imeli sva srečo, ker sva zmogli. Prešernova in Gregorčičeva poezija se tam ne sliši več, morda živi le še v srcih posameznikov. Živeti bi moral tudi zgodovinski spomin na Rezijanski bataljon in na vse brigade, ki so z imeni naših pesnikov in pisateljev osvobajale domovino in nas krepile s kulturnim poslanstvom. ■

Viktor Kirn - Janošek je praznoval 95 let

“Nekoč smo vedeli, kaj je tovarištvo”

Nedelja popoldne, zadnji dan januarja. Pozvonimo ob vhodnih vratih hiše. Po nekaj trenutkih se odpro vrata in ob njih možakar, s krevko v rokah in z besedami: »Ja, kuga pa čakate? Kar naprej! Pa tja v kuh'no se sprav'te! Za mizo se vsed'te, a ne na moj sedež!«

// PIŠE: **Teofil Bizjak** // FOTO: **Miran Štupica**

Tako nas je sprejel Viktor Kirn - Janošek, ki je 4. februarja dopolnil 95 let. Prepričan »Faškar, coklar, Baravničan, marostar, močvirnik, mahar in zdaj še Vrščan«, predvsem pa partizan, ki se je 4. februarja 1921 rodil v Trnovem, v zaselku med krajema Pako in Borovnico, na območju, imenovanem Faškarija. V kuhinji smo posedli za mizo, Viktor pa je stopil do omare, iz nje vzel kozarčke in steklenico iskrecega ter nam natočil. Sebi ne. Zdravniki so mu svetovali, da

v tamburaškem zboru, ob okupaciji pa postal prvi sekretar vaše celice KPS za naselji Breg in Paka. Ob napadu na preserski most v decembru leta 1941 je s še 17 Faškarji 4. maja 1942 odšel v partizane, v Faškarsko četo, poznejšo 2. četo I. bataljona Ljuba Šercerja. Tu so ga partizani izvolili za namestnika politkomisarja čete. Po nekaj mesecih se je moral po naročilu višjih partijskih organov vrniti na teren kot član rajonskega komiteja KPS Borovnica, kjer je bil vse do 14. decembra 1942, ko so ga zajeli

misarja IX. korpusa Janeza Hribarja pa je zatem postal komisar v 7. SNO-UB Franceta Prešerna, ki je delovala na Gorenjskem. Kot brigadni komisar je bil ob napadu na domobransko postojanko v Sv. Križu nad Železniki 9. marca 1945 težko ranjen. Zdravil se je v bolnišnici Franja oziroma v njenem oddelku C v Davči, a so ga že 5. maja 1945 poslali na komando mesta Tržič (Monfalcone), kjer je prevzel položaj namestnika komandanta komande mesta.

Vse do leta 1971 je ostal v službi JLA, v kateri je kot polkovnik opravljal različne vojaške naloge vse od Gorice, Tržiča (Monfalcone), Tolmina, Vipave, Ljubljane, Kranja, Karlovca do Mostarja, Sarajeva in na koncu v Mariboru, kjer je odšel v pokoj. Kmalu po upokojitvi pa se je z družino iz Maribora preselil na Vrhniko.

Viktor Kirn - Janoš je nosilec partizanske spomenice 1941, nosilec znaka hrabrosti, reda hrabrosti, partizanske

“

Takrat je bilo tovarištvo v pravem pomenu besede. Vse se je delilo, tudi junaštvo in strah, veselje in žalost, in bilo je upanje, da bo nekoč vse drugače in boljše.

Viktor Kirn

Viktor Kirn kot komisar 7. SNUB Franceta Prešerna leta 1945

takšna tekočinca in tablete ne gredo skupaj. Pa naj bo tako!

Takoj zatem je zavzel položaj v svojem naslanjaču, si prižgal fajfo in pogovor je stekel. Nismo se pogovarjali samo o njegovem življenju, a povsem mimo le ni bilo mogoče. Po končani osnovni šoli, ki jo je obiskoval v Borovnici, je odšel v meščansko šolo v Ljubljano, prekinil šolanje v njej in odšel v gradbeništvo ter leta 1941 uspešno končal Državno delovodsko šolo v Ljubljani – gradbeni oddelek. V prostem času, kolikor ga je mladi Viktor imel, je že sodeloval na Bregu v dramski sekciji Gasilskega društva, pri Sokolu in Vzajemnosti,

belogardisti in izročili Italijanom, ti pa so ga poslali v koncentracijsko taborišče Visco, kjer je bil do kapitulacije Italije septembra leta 1943.

Od partizana do vojaka

Po odhodu iz taborišča se je takoj pridružil partizanom v Vipavski dolini in postal politkomisar nastajajoče čete. Tudi pozneje je opravljal naloge političnega komisarja v raznih enotah 31. divizije. Poleti leta 1944 je odšel v Belo krajino v častniško šolo glavnega štaba NOV in POS, tam je postal častnik s činom majorja, po naročilu politko-

zvezde, reda bratstva in enotnosti, reda zasluge za narod, reda za vojne zasluge, reda za vojne zasluge z zlatim mečem, reda JLA in reda zasluge za narod I. stopnje, leta 1954 pa je bil hkrati s Stanetom Kavčičem, Jožetom Molkom in Jožetom Čerinom razglašen za častnega občana občine Borovnica.

Pogovor z Viktorjem je potekal v različnih smereh, veliko smo govorili o lepih trenutkih, ki jih je doživljal, ko je v partizanih spoznal Vero, poznejšo življenjsko sopotnico, mater svojih dveh hčera, in seveda o vnukih. Največ pa smo govorili o Faškariji, Faškarski četi, o bratu Rajku, ki je bil ranjen istega dne

kot on, oba sta bila ranjena v desno nogo, bila pa sta na različnih koncih Slovenije; pa o nekaterih bojnih tovariših – o soborcih. O dnevih takoj po osvoboditvi, o služenju v JLA ... In seveda o domači vasi, o hiši, o čebelah, o poljih, o lovstvu. Besede so vrele iz Viktorja.

Bolečina ob spreminjanju zgodovine

Viktor Kirn je kljub častitljivim letom dober govornik. Bil je dober politkomisar, zato je vedno imel dovolj poslušalcev. Zagotovo se ga radi spominjajo tisti, ki so še živi, tisti, ki so se z njim družili v dobrem in slabem, predvsem v nevarnostih, ki so nanje prežale na vsakem koraku. Tisti, ki so bili skupaj z njim v lakoti in sitosti, skupaj v mrazu, snegu, dežju, vročini, žeji, skupaj z ušmi in boleznimi, skupaj v gozdu, njegovem večnem dobrotniku, ki ga je neštetokrat rešil zanesljive smrti, v gozdu z listjem ali brez, v gozdu skupaj s pticami in oblaki na nebu – skupaj. »O ja! Takrat je bilo tovarišstvo v pravem pomenu besede. Vse se je delilo, tudi junaštvo in strah, veselje in žalost, in bilo je upanje, da bo nekoč vse drugače in boljše. Vedno pa nas je spremljala pesem, ki nas je spominjala na dom, na ljubljene, na pogrešane, na mrtve; pesem nas je gnala naprej, dvigala nam je moralo, pogum, moč!«

Še vedno veliko bere in spremlja vsakdanje dogodke. Radio in televizija sta njegova zvesta spremljevalca, a pripominja, da ga današnja politika vznemirja. Vračajo se časi, ki so že bili nekoč in niso bili prijazni. Zato današnjega prevrednotenja zgodovine, kakršno zagovarja slovenska Cerkev, ne pojmuje samo kot neverodostojno, temveč kot zločin, za katerega bo moral nekdo odgovarjati. Kriminal na vsakem koraku. Ni poštenja, ni morale. Ljudje pa se od trenutka do trenutka bolj in bolj odtujujejo. Ostajajo sami in se zapirajo vase, ugotavlja.

Bila je pozna ura, ko smo se poslovili od njega. Z željami, naj mu je vsak trenutek življenja prijeten in naj vsak dan pogleda mimo Javorča proti Medvednici oziroma Planini nad Trnovim. Tja, kjer je njegov rojstni kraj, kjer je preživel rano mladost, tja na domači vrt, kjer mu je stari oče ob okupaciji Borovnice dejal: »Apermenc, Viktor, če so tujci zasedli te kraje, boš prav zaradi svoje mladosti nastradal, ampak vseeno nažente te zelence!« ■

Vidojka Kozak:

Drobni spomin na vojno

Vidojka Kozak obuja boleč spomin iz svojega medvojnega delovanja. Po vrnitvi iz koncentracijskega taborišča v Gonarsu, kamor so jo odpeljali zaradi njenega sodelovanja v odporniškem gibanju, se je na Primorskem pridružila Brigadi Srečka Kosovela.

Leto 1943, september, goriška fronta in velik nemški napad z oklepniki in tanki. Manjše skupine borcev se z velikimi žrtvami prebijajo iz vse tesnejšega obroča. Štirje mladi ljudje: dva fanta, dekle (jaz) in majhen, droben dvanajst- do trinajstleten fantič smo se skupaj prebijali v peklu min in mitraljezov nekje v okolici Renč. Mali, kot smo poimenovali fantiča, je prišel iz vasi povedat, da so jo zasedli Nemci, potem pa se zaradi napada ni več mogel vrniti domov.

Ves dan smo bežali, se skrivali za grmovjem in skalami in za las ušli smrti, ko mina, ki je padla blizu nas, ni eksplodirala. Po naključju smo našli majhno kraško jamo, skrito med grmovjem. V njej smo stisnjeni obnemeli, bili smo izmučeni in strgani, ob skalah smo si hladili od žeje razpokane jezike. Ob vsej tej onemoglosti smo čutili zadovoljstvo, da je tudi Mali zmogel te napore in je bil še vedno z nami. Ves nebogljen se je zgrbil ob meni in si brisal opraskano roko ob strgane hlače. Iz majhne sanitetne torbe sem povlekla košček vate in mu kot v tolažbo začela brisati s krvjo zamazane roke. V naših begajočih očeh je bilo vprašanje, kdo naj Malemu zašepeta vsaj kakšno tolažilno laž. Vprašanje je zamrlo v napeti, prisluškujoči tišini, v kateri se je slišalo samo naše dihanje.

Začelo se je temniti. Streljanje je ponehaval, slišati je bilo samo še kakšen posamezen strel. Ko se je dodobra znočilo, se je Mario, eden od fantov, ki so bili doma iz teh krajev, previdno dvignil iz jame in zašepetal: »Nemci mečejo rakete! Niso se umaknili v postojanke. Splazili se bomo do ceste, ki jo varujejo z mitraljezom iz gnezda v bunkerju. Posamič moramo hitro preteči cesto in se na drugi strani spustiti v strm, kamnit odsek do grape. Treba jih je presenetiti.

To je edina pot do rešitve!«

Za trenutek nam je odleglo, potem pa je Mario zašepetal Malemu: »Bodi moč še naprej!« Počasi se tiho plazimo za Mariom in prisluškujemo v noč. Tiho čepimo ob cesti in oprezujoče kot živali čakamo, da tišina res postane tišina. Mali počepne ob meni, ves se trese. Najde mojo umazano mrzlo roko s skrčeni mi prsti od strahu in jo stisne. Prosi za stisk. Ne stisnem mu je. Nisem sposobna. Vsa sem preplavljena s samopomilovanjem in s strahom osemnajstletnice pred grozečo smrtjo.

Prvi se požene Vinko. Šum grmičevja. Zvok zdrsa po kamenju. Čakamo brez diha. Nič se ne zgane. Skelenje rane na nogi zaradi vode, ki mi je pritekla skozi strgan čevelj, me strezni. Mali ob meni se je pomočil od strahu. Še slišim šepet Maria: »Mali, ne, nee!«, ko sem že v zaletu na cesti, s krikom v sebi: »Teci, teci!« Vržem se v trnovo grmičevje, ko zaropota mitraljez. Mali pade name, težko in tiho. Med kamenjem padava in drsiva. Potem ga izgubim. Lasje se mi lepijo, po vratu mi polzi zdrizasta tekočina. V telo mi režejo ostre skale in kamenje in končno se znajdem na dnu globeli. Z obrazom se zakopljem v pesek in ne morem jokati. »Cela?« vpraša Vinko.

Izpljunem pesek in šepnem le: »Da!« »Mali?« vpraša. Ne morem odgovoriti in tudi jokati še ne morem. S ceste se še vedno sliši drdranje mitraljeza. Vinko si oddahne na ves glas. Tudi Mario je prišel, za las je ušel. Malega so zadeli v glavo. Stokrat prekleti! Kako bo to vedal v vasi?

»Dajmo, gremo! Nismo še na varnem. Zgani se, punca! Se boš že navadila,« si dopovedujem. In sem se navadila. Vse do osvoboditve sem v partizanih delala kot bolničarka. ■

Zgodba o **Amaliji Peternelj** – Brdarjevi Malki

Izjemni prispevek

Brdarjeve družine med NOB

Oktober lani je v Vinharjah nad Poljansko dolino visok žiljenjski jubilej, devetdeset let, slavila Amalija Peternelj - Sonja, partizanka Cankarjevega bataljona. Malka po domače je doma iz znane družine Brdarjevih iz Vinharij, organizatorjev poljanske vstaje leta 1941. Njeno mladost so zaznamovali težke vojne preizkušnje, okrutnost okupatorja, ki se je znesel nad njeno družino in domačijo, ter nenehna beg in skrivanje pred domačimi izdajalci.

// PIŠE: **Milena Sitar** // FOTO: **Jože Reya**

Vdneh pred božičem leta 1941 so si večje in manjše skupine prostovoljcev iz vasi in zaselkov osrednjega dela Poljanske doline utirale skrivne poti čez hribe in skozi grape proti Vinharjam. To so bili poljanski vstajniki, ki so se odzvali na poziv OF, da z vstajo preženejo Nemce iz doline in preprečijo nadaljnje izgone družin z njihovih domov. Prvo zbirališče je bilo na kmetiji pri Brdarju v Vinharjah. To je bila domačija, na kateri sta gospodarila oče Janez in mati Marija, ki sta imela štiri sinove in tri hčere. Oče je bil napreden gospodar. Že poleti leta 1941 so na skrivaj prihajali k hiši tuji ljudje, oče je odhajal na sestanke, starejši sin je zbiral orožje. Nemci so ga nagovarjali, da bi zanje zbiral obveščevalne podatke, saj je znal nemško, in mu ponudili celo plačilo, a jih je zavrnil in se še tesneje povezal z OF. Postal je eden najbolj dejavnih organizatorjev poljanske vstaje. Pri Brdarju sta bila tudi zatočišče partizanov in skrivališče orožja. Ob božiču, ko je bila splošna vstaja v Poljanah, se je tukaj zbiralo približno tristo novincev.

To pa ni ostalo skrito Nemcem. V maskirnih oblekah so se 25. decembra, ko so se partizani umaknili na Pasjo ravan, bližali Brdarjevi hiši in jo obkolili. Očeta so odvedli na plan in ga vklenili, nekdo ga je treščil s puškinim kopitom, da je bil ves krvav. Malko so zasliševali in videla je, da ima zasliševalec v beležki zapisane podatke o vseh članih družine in tudi to, da je pri hiši skrito orožje. Očeta so odgnali v begunjske zapore in ga 3. januarja 1942 v Dragi ustrelili

kot talca. Orožja niso našli. Ponoči ga je 18-letni sin Slavko odpeljal v drugo skrivališče, naslednji dan pa je prijezdil na konju domov, da bi videl, kaj se dogaja in kako je z mamo. Ker ni opazil nič sumljivega, se je približal hiši. Ko pa je zagledal nemške policiste, je bilo že prepozno. Da bi se rešil, se je v hlevu potopil v korito, polno vode. Tam so ga našli, ga pretepli in vsega krvavega privezali k vozu v kozolcu, da je v hudem mrazu obleka na njem zmrzovala. Privezan je čakal, da so Nemci naložili zaplenjeno blago in ga odpeljali v dolino. Za vozom se je po tleh vlekel nesrečni, prezeblji in onemogli Slavko. Ustreljen je bil kot talec v Dragi hkrati z očetom in stricem.

Tragična usoda staršev

Materi Mariji so zagrozili, da bodo njo in obe mlajši hčeri izselili. Ko so naslednjega dne zagledale Nemce, kako znova prihajajo, so zbežale v gozd in v visokem snegu pri -25 stopinjah Celzija nekaj dni iskale zvezo s partizani. Ko so jo našle, so se po njihovem

nasvetu prebile na italijansko stran, da bi se rešile nemškega pregona. Bolno in psihično strto mater so s pomočjo zanesljivih ljudi februarja leta 1942 odpeljali v ljubljansko bolnišnico, avgusta je umrla. Najmlajšo, 11-letno Milko so vzeli k sebi sorodniki v Javorjah, pri njih je ostala do konca vojne. V izropano in izpraznjeno Brdarjevo hišo so Nemci naselili družino, ki so jo pred tem izselili iz kraja ob takratni italijanski meji.

Cena za svobodo, ki jo je plačala Brdarjeva družina, je bila visoka. Šest članov družine je umrlo: oče, mati ter vsi štirje sinovi.

Malka se je sama na skrivaj prebijala od hiše do hiše. V Žazarju nad Horjulom je še imela zvezo z bratom Pavletom, skupaj z drugimi dekleti je zbirala hrano za tamkajšnje partizane, aprila je brat padel. Spet je bila zasledovana, zato se je umaknila v Blatno Brezovico. Bila je sprejeta v mladinsko organizacijo in zbirala je hrano, sanitetni material, cigarete ter vse to zvečer dostavljala do Lju-

bljanice, da so tovor aktivisti s čolnom prepeljali čez reko in naprej do partizanov na Krimu, vse dokler niso glavne aktivistke Sivke izdali in so jo ustrelili.

Opozorjena na to, da je izdana tudi ona, je Malka spet bežala in se v domači vasi zatekla h kmetu Pešarju. Pomagala je pri kmečkih delih, saj je bil gospodar, njen stric, januarja 1942 ustreljen kot talec v Dragi, tako kot njen oče in brat. Sprejeta je bila najprej v SKOJ in potem v ZK, s tem pa so ji bile naložene tudi zahtevnejše obveščevalne in organizacijske naloge. Tokrat so jo izsledili domobranci in jo prišli aretirat. Bilo je marca leta 1944, ko so sadili krompir in je zbolela za sončarico. Naredila se je še bolj oslabela in bolna, kot je bila v resnici. Ko so videli, v kakšnem stanju je, in so jih tudi sosede pregovarjale, naj jo pustijo, so rekli, da se vrnejo ponjo naslednji dan – če je ne bo, bodo Pešarjeve izselili. Kljub tej grožnji so sorodni-

nega odbora OF, sekretarka AFŽ, udeleženka partijske šole. V zadnji nemški ofenzivi marca leta 1945 se je s partizani umikala s Sovodnja proti Poreznu – visok sneg, plazovi, preganjanje, zasledovanje. Nemci so pomočjo domobrancev čistili teren za umik proti zahodu, kar je pomenilo pobijanje celotnih družin, požige. Partizanske enote so se z velikimi izgubami prebijale iz obroča. Svobodo je Malka dočakala nekje v Selški dolini.

Cena za svobodo, ki jo je plačala Brdarjeva družina, je bila visoka. Šest članov družine je bilo mrtvih: oče, mati in vsi štirje sinovi. Najstarejši, Pavel, borec Cankarjevega bataljona in udeleženec dražgoške bitke, je bil komandir Poljanske čete. Ob napadu njegove patrulje na nemškega funkcionarja s spremstvom je bil aprila leta 1942 ubit na cesti v Brodeh v Poljanski dolini. Anton je vstopil v partizane januarja leta 1944 in padel

ustreljen kot talec v Dragi pri Begunjah.

Najstarejša hči Francka je izgubila moža v dražgoški bitki, s štirimi otroki je bila izgnana v delovno taborišče na Bavarsko. 16-mesečna dvojčka sta v taborišču umrla, po vojni se je s preživelim hčerkama vrnila in se z drugimi koloni naselila v Apaški dolini, po štirih letih pa je prišla nazaj in si sčasoma z veliko odrekovanja ustvarila dom v Vinharjah. Najmlaj-

Anton je vstopil v partizane januarja leta 1944 in padel februarja istega leta kot član gospodarske komisije v Bukovem Vrhu.

Utrinek s spominskega srečanja v Vinharjah ob obletnici poljanske vstaje 5. decembra lani

ki obvestili aktiviste in še tisto noč so jo odnesli v dobro skrit bunker, kjer je ležala nekaj dni, potem pa začela v ilegali delati za partizane. Domobranci so naslednji dan res prišli ponjo, toda domači so zatrdili, da so jo zjutraj odpeljali na Golnik, v bolnišnico za pljučne bolezni, in naj se pozanimajo pri zdravniku, če ne verjamejo. Sledilo je terensko delo v ilegali. Sonja je postala članica Okraj-

februarja istega leta kot član gospodarske komisije v Bukovem Vrhu. Albin se je udeležil poljanske vstaje, se nato vrnil domov, leta 1942 pa so ga aretirali in odpeljali v taborišče Reichenau pri Innsbrucku. Spomladi leta 1944 se je vrnil domov in se znova pridružil partizanom, junija istega leta pa se je pri čiščenju orožja smrtno ponesrečil v Kremeniku. Slavko je bil 3. januarja 1942

ša hči Milka se je vrnila domov in se leta 1957 poročila na kmetijo v Gorenjo vas.

Med začetniki kmečkega turizma

Ob koncu vojne na nekoč zgledni kmetiji pri Brdarju ni bilo več ne živine ne orodja in nikogar, ki bi poprijel za delo – kašče prazne, hiša izropana, njive neobdelane. Dve leti je Malka še delala v organih takratne lokalne oblasti, potem se je poročila. Z možem sta z garanjem in vztrajnostjo obnavljala kmetijo ter jo usmerjala v gostinstvo in turizem. Prevzel jo je mlajši sin Miloš, jo razširil in dogradil v današnjo turistično kmetijo Brdar. Malka živi doma, zanjo skrbita hči Vita in mlajši sin, starejši je pred nekaj leti skupaj s svojim sinom umrl v prometni nesreči.

Vojna je Malko zaznamovala za vse življenje. Spomini so zaživel, kadar so jo obiskali nekdanji tovariši in soborci, toda z leti jih je vse manj. Sta pa ji vsaj dva nepozabna dogodka obogatila življenje. Prvi je bil obisk Tita in Jovanke leta 1973, ko sta si prišla ogledat novonastajajočo panogo v Sloveniji – kmečki turizem. Drugi pa je bilo potovanje v Tennessee leta 2001 na podelitev doktora iz medicine vnukinji, znani nevrologinji Mateji de Leonni Stanonik, večletni častni konzulki Slovenije v ZDA. Da se je prepričala, kako cenjena je njena vnukinja v svetu, je rekla Malka, ko se je vrnila z naporene poti. Kako cenjena je ona sama, pa se je pokazalo ob njeni 90-letnici, ko se je na praznovanju pri Brdarju zbralo več kot sto sorodnikov, prijateljev, znancev in sovaščanov. ■

Suhor, Sedlarjevo, Gračnica, Šoštanj

Po poteh 14. divizije

V Suhorju v Beli krajini so na začetku leta pripravili prvo v vrsti prireditev v spomin na 14. divizijo, ki je 6. januarja 1944 krenila na pohod na Štajersko, v njej pa je bilo 1112 bork in borcev v treh brigadah: Tomšičeva, Šercerjeva in Bračičeva. Zaradi zasedenega slovenskega ozemlja je enota izbrala pot čez Hrvaško in v noči s 6. na 7. februar 1944 pri Sedlarjevega prek reke Sotle kot prva zavezniška divizija stopila na območje rajha.

// PIŠE in FOTO: Jožica Hribar

Prireditve na Suhorju so pripravili občina Metlika, ZZB za vrednote NOB in krajevna organizacija ZB za vrednote NOB Suhor. Slavnostni govornik je bil **Anton Muc**, predsednik KO ZB za vrednote NOB Suhor. V kulturnem programu so nastopili Ženski pevski zbor DU Metlika, otroci podružnične šole

četrtak, župan Peter Misja je tudi nagovoril udeležence. Ti so prisluhnili govoru **Andreja Marinca**, člana Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije, sicer domačina s Kozjanskega, ki je z obiskovalci delil svoje spomine na prihod borcev, tedaj je bil namreč še dijak. Med obiskovalci je bilo kar lepo število borcev, prišel pa je tudi Tit Turnšek, pred-

Sedlarjevo: Lado Kocjan, Miha Butara Aleks, Andrej Marinc in Franc Bera

Suhor in harmonikar Marjan Končar. Sodelovali so tudi pripadniki Slovenske vojske. Med udeleženci slovesnosti je bil tudi udeleženec tega pohoda, borec 14. divizije, tedaj politkomisar Šercerjeve brigade, danes 94-letni general Miha Butara Aleks.

Butara se je udeležil tudi slovesnosti v Sedlarjevem, kjer se je letos v povsem pomladanskih razmerah zbralo zavidljivo število ljudi, ki so se spomnili na 7. februar 1944, ko je 1025 borcev 14. divizije znova stopilo na slovenska tla. Prireditve so pripravili ZZB za vrednote NOB Šmarje pri Jelšah in Občina Pod-

dnik slovenske borčevske organizacije. Venec sta v imenu 14. divizije položila borca Ivan Amon in Rudi Simčič. Za prijeten kulturni program sta poskrbela Moški pevski zbor Olimje in Mladinski pevski zbor Osnovne šole Podčetrtak. Iz Sedlarjevega je nato na tridnevni pohod čez Bohor v organizaciji Društva za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije iz Laškega krenilo kar 90 pohodnikov, med njimi so bili tudi vojaki Slovenske vojske.

Tri dni pozneje pa so pohodniki prispele v dolino Gračnice, kjer jih je pozdravilo lepo število udeležencev, med nji-

mi tudi župana občin Laško in Radeče, Franc Zdolšek in Tomaž Režun ter poslanec Matjaž Han. Slavnostni govornik, **Andrej Mavri**, predsednik ZZB za vrednote NOB Laško, je navzoče spomnil na enega najbolj žalostnih dogodkov, ki so se zgodili v tej dolini: tukaj so namreč Nemci, ki so se pomikali v smeri iz Rimskih Toplic proti Lokavcu, za ščit pred borci 14. divizije, ki so

Borec 14. divizije Rudi Brilej pred spomenikom v Gračnici

bili razporejeni v gozdu ob cesti, uporabili otroke. To so bili učenci osnovne šole iz Lokavca, ki so se vračali z obiska filmske predstave. Med spopadom je umrl en učenec, 13-letni Ivan Lapornik, trije so bili ranjeni, življenje pa je med drugim izgubil tudi narodni heroj Ilija Badovinac. V spomin na otroke »živega zidu«
stoji v Gračnici zanimiv spomenik v obliki telohov, poleg pa tudi spomenik Badovincu. Zato se slovesnosti vsako leto udeležijo tudi obiskovalci iz Bele krajine, od koder je bil doma. Ob spomeniku pa so se letos poleg praporščakov postavili tudi člani Duletove, Novomeške in Revirske spominske čete. Za kulturni program so poskrbeli člani Moškega pevskega zbora Laško, Godba na pihala Laško in Franc Jankovič, član kulturniške pohodne skupine. Med udeleženci sta bila tudi Ibrahim Durmo in Nikola Babić, predstavnika borčevskih organizacij iz BiH.

Slovesnosti v spomin na 14. divizijo so se konec meseca nadaljevale v Velenju, Šoštanju, pri Osreških pečinah in na Žlebniku nad Belimi Vodami, kjer je življenje izgubil Karel Destovnik Kajuh. ■

Cerkno 45 – tradicionalna smučarska prireditev

Partizanske olimpijske igre sredi okupirane Evrope

Tudi po 71 letih je še vedno živ spomin na prve partizanske smučarske tekme v okupirani Evropi med drugo svetovno vojno. Dokaz za to je tradicionalna dobro obiskana prireditev Partizanske smučine 45, ki so jo že 39. zapored pripravili v smučarskem centru Cerkno, sklepno slovesnost s podelitvijo priznanj pa v cerkljanskem hotelu Eta.

// PIŠE in FOTO: Jani Alič

Udeležence je na sklepni slovesnosti nagovorila ministrica za obrambo **Andreja Katič**. Spomnila se je borcev NOB in dogodkov v Cerknem leta 1945 ter poudarila zasluge vseh, ki so snovali in izpeljali našo osamosvojitve. Letos se je kljub megli, ki je prekrila črnov-

rila pomen ohranjanja spomina na zgodovinsko partizansko tekmovanje, ki so ga pripravili v osvobojenem Cerknem 20. in 21. januarja 1945, le nekaj deset kilometrov od najbližjih sovražnikovih postojank, v katerih je bilo več kot 15.000 pripadnikov nemških enot in njihovih pomagačev.

Ministrica za obrambo Andreja Katič je podelila kolajne najboljšim veleslalomistom v kategoriji borcev.

ško smučišče, zbralo približno 300 članov Zveze združenj borcev za vrednote NOB, Združenja Sever, veteranov vojne za Slovenijo, pripadnikov Slovenske vojske in Zveze slovenskih častnikov, ki so se pomerili v veleslalomu. Svoj delež pa so k prireditvi prispevali tudi osnovnošolci iz Cerknega, ki so se preizkusili že pred uradnim dogodkom.

Na odprtju je zbrane na smučišču pozdravil **Jurij Kavčič**, župan občine Cerkno, na sklepni prireditvi v hotelu Cerkno pa predsednik organizacijskega komiteja **Miha Butara**. Oba sta pouda-

Najstarejši udeleženec in edini borec je bil 86-letni **Vladimir Krpan**, tudi predsednik novogoriškega območnega odbora ZZB za vrednote NOB. »Mislim, da sem nastopil zadnjič. Leta so prinesla svoje. Vsekakor pa bom še prihajal v Cerkno. Ohraniti moramo spomin na ta enkratni dogodek, ki bi si zaslužil tudi spomenik za vse večne čase,« je povedal Krpan in dodal: »Številni, pa ne samo mladi, ne vedo, da je v Cerknem pod vodstvom Rudija Finžgarja do marca leta 1945 delovala tudi partizanska smučarska delavnica, v kateri so izdelali približno sto parov smučiči, iz te delavnice pa se je rodil naš Elan.«

Na tekmovanju pred 71 leti je v patrolnem teku zmagala ekipa Prešernove brigade, najboljši v veleslalomu je bil Janko Štefe, v skokih pa Rudi Finžgar. Oton Medveš iz Kobarida, nekdanji borec jurišnega bataljona XXX. divizije, je leta 1945 zamudil na partizanske olimpijske

Ivan Miklavčič, ki je med partizansko olimpijado varoval kraj dogajanja, v pogovoru z načelnikom generalštaba Slovenske vojske Andrejem Ostermanom.

igre. »Na tekmo sva se s Krasa odpravila s Francem Vojvodo. Na Lokvah sva dobila smučiči, ki so jih partizani zaplenili Nemcem. V Cerkno sva prišla dva dni po tekmovanju. Vzroka sta bila visok sneg in seveda nemške zasede.

Na tekmovanje je takrat zamudil tudi Peter Podgornik iz Nove Gorice,« nam je po telefonu povedal Oton, do pred nekaj let stalni udeleženec partizanskih smučin, a letos zaradi prehlada ni mogel priti v Cerkno na sklepno slovesnost. Vse prisotne pa je tokrat s svojo navzočnostjo razveselil 97-letni **Ivo Miklavčič**, dolgoletni član organizacijskega odbora Partizanskih smučin Cerkno 45. »Leta 1945, ko je potekalo tekmovanje, je bilo lepo sončno vreme. Bil sem na tečaju za podoficirje, nato pa so nas poslali na položaje v okolico Cerkna. Nismo vedeli, zakaj smo morali na teren. Čez nekaj dni sem v Partizanskem dnevniku prebral, da smo varovali udeležence tekmovanja v smučanju,« je povedal Miklavčič, sicer tudi dolgoletni tekmovalac na Partizanskih smučinah. V kulturnem programu so sodelovali učenci Osnovne šole Cerkno. ■

Partizanske smučine

Cerkno 45 nekoliko drugače

Dajem pobudo, da se postavi na smučišču Črni vrh nad Cerknim spomenik Rudiju Finžgarju in vsem tekmovalcem leta 1945.

// PIŠE: **Rino Velikonja**

Leto 1945, na pragu svobode! To svobodo so borci 9. korpusa in prebivalci že čutili. Partizanski tisk je poročal o prodoru Rdeče armade in zaveznikov proti osrčju Nemčije. Vendar je bilo do svobode še daleč. Na začetku leta 1945 so se vrstile sovražne ofenzive. Frühlingssanfang« (začetek pomladi) se je začela 19. marca na Gorenjskem. Ofenziva ni dosegla pričakovanih rezultatov nemške komande, zato so nadaljevali ofenzivo »Winterende« (konec zime), ki je potekala konec marca in na začetku aprila, predvsem na Trnovski planoti.

Enote 9. korpusa so sicer imele dokaj mirna prva dva meseca leta 1945. Zatišje pred viharjem! V tem miru pa so bili dejavni kulturniki, športniki in tudi politikomisarji. Rodila se je ideja: v Cerknem, v takratni prestolnici Primorske, bomo organizirali smučarsko tekmovanje!

To idejo je sprožil Rudi Finžgar ob sodelovanju Toneta Ažmana, oba sta bila doma iz Kroke, Janka Štefeta in drugih. Vsi so bili predvojni in povojni smučarski reprezentanti ali vsaj navdušeni smučarji. Rudi Finžgar, športnik, slovenski rekorder v smučarskih skokih, Tone Ažman, Janko Štefe iz Trziča (večkratni državni reprezentant) in številni drugi so se odločili, da sredi okupirane Evrope organizirajo Zimsko partizansko olimpijado.

Izjave, povzete iz knjige: Partizanske smučine Cerkno 45, izdaji 1985 in 1995:

Rudi Finžgar: »Vse delo v zvezi s pripravami smo opravili zelo hitro, tako rekoč od četrtega do sobote.«

Tone Ažman: »Proga za patroljni tek se je začela v samem središču Cerknega.«

Peter Podgornik: »Za tekmo sem izvedel od nekega kurirja. Po dvodnevnem

pohodu mimo bitk na Trnovem sem prišel že po končani 'dirki'. Skakati popoldne si nisem upal ...

Več o tem dohodku v brošuri: Partizanske smučine Cerkno 45.

Naštejmo optimiste sredi okupirane Evrope: Anton Ažman, Rudi Černe, Vinko Dobravc, Stane Dovžan, Rudi Finžgar, Roman Gaber, Franc Gale, Ivan Gradišek, Zvone Hutar, Karel Jerreb, Filip Krč, Drago Lampret, Jakob Lichteneker, Janko Naglič, Vinko Pernuš, Miha Reš, Janez Skumavc, Ivan Sušnik, Viktor Svetina, Karel Šabek, Tine Šranc, Ivan Šubic, Branko Šuligoj, Martin Urh, Matija Miško in Peter Podgornik, ki je zamudil start veleslaloma in še nekateri. (iz knjige *Partizanske smučine Cerkno 45*)

Le nekaj deset kilometrov od Cerknega so bile sovražne enote. Nekaj podatkov o sovražnikovih enotah: 2.200 v Škofji Loki (38 kilometrov od Cerknega), 4000 Nemcev in domobrancev v

slišalo vse do Cerkna.

Leta 1975 so še živeči takratni tekmovalci in nekateri drugi organizirali prve Partizanske smučine Cerkno 45. Smučarske igre moderne dobe. Do zdaj jih je bilo že devetintrideset. V prvih letih je bila udeležba borcev NOB velika, 70 in več se jih je zbralo na posameznih tekmah. Z leti je ta množičnost upadala zaradi naravnih človekovih procesov. Grozila je celo nevarnost prenehanja tekmovanja. Pravočasno se je odzval nov Organizacijski odbor Partizanske smučine Cerkno 45 pod vodstvom predsednika Mihe Butare. Na tekmovanje je povabil tudi druge veteranske organizacije in pripadnike Slovenske vojske. Število udeležencev se je povečalo na skoraj petsto. Ne samo povečanje števila tekmovalcev, še večja vrednota tega je, da se tradicija prvih partizanskih smučarskih tekmovanj prenaša na mlajše rodove. Številne ekipe veteranov

Najstarejši udeleženci letošnjih partizanskih smučin (od leve proti desni): Vladimir Krpan, Rino Velikonja, Boris Kosovel in Rajko Slokar, ki so skupaj šteli 326 let. // Foto: Jani Alič

Ljubljani (približno 56 kilometrov od Cerknega), 350 v Gorenji vasi (30 kilometrov oddaljena), 580 sovražnih vojakov v Idriji, le 20 kilometrov stran, 490 vojakov v Tolminu (30 kilometrov).

Ko so v Cerknem organizirali partizansko »zimsko olimpijado«, je med 18. in 21. januarjem potekala bitka za Trnovo. Enote 9. korpusa so uničile sedež fašistične enote X MAS (Decima MAS). (Več lahko bralec prebere v knjigi *Bitka za partizansko Trnovo 19. – 21. januar 1945, OZB Nova Gorica 2015.*)

Nekateri udeleženci tekmovanja so pripovedovali, da se je topovsko streljanje

vojne za Slovenijo, Policijskega društva Sever, člani društev slovenskih častnikov, vojaški gorniki in seveda pripadniki Slovenske vojske dajejo tej prireditvi poseben čar.

Kaj pa predstavniki Združenj borcev za vrednote NOB? Skrb vzbujajočo sliko kaže naslednji statistični pregled števila udeležencev, članov ZB NOB:

leto 2010: 37 smučarjev, članov ZB; od tega 15 iz ZB Ilirska Bistrica in 15 iz OZB Nova Gorica;

letu 2011: 45 smučarjev, članov ZB; od tega 8 iz ZB Ajdovščina-Vipava, 12 iz ZB Ilirska Bistrica, 14 iz OZB Nova Gorica;

letu 2012: 50 smučarjev, članov ZB; od tega 8 iz ZB Ajdovščina-Vipava, 16 iz ZB Ilirska Bistrica, 16 iz OZB Nova Gorica;

letu 2013: 40 tekmovalcev, članov ZB; od tega 10 iz ZB Ilirska Bistrica, 20 iz OZB Nova Gorica;

letu 2014: 16 tekmovalcev, članov ZB; od tega 14 iz OZB Nova Gorica;

letu 2015: 21 tekmovalcev iz OZB Nova Gorica;

letu 2016: 16 tekmovalcev; od tega 13 iz OZB Nova Gorica.

Število smučarskih tekačev je še bolj žalostno. Leta 2011 jih je bilo še osem, leta 2016 pa samo eden.

Na podelitvi priznanj je predsednik Območnega združenja borcev za vrednote NOB Nova Gorica **Vladimir Krpan**, še edini borec, ki je tekmoval tudi letos in do zdaj več kot tridesetkrat, dejal: »Člani našega združenja se udeležujemo tega tekmovanja v spomin na vse udeležence tekmovanja leta 1945, zlasti pa v spomin na Petra Podgornika, edinega Primorca, udeleženca 'dirke'. Na žalost je po dvodnevni hoji skozi Trnovski gozd zaradi sovražnikovih akcij start za veleslalom sicer zamudil, vendar se šteje kot udeleženec, saj je popoldne pomagal pri izvedbi smučarskih skokov. Peter Podgornik nima spomenika ne kot borec in ne kot smučarski navdušenec. Njegov spomenik smo mi in to tradicionalno tekmovanje.«

Te besede tovariša Krpana so mi dale misliti. Tudi Rudi Finžgar nima spomenika ne kot partizan, ne kot ustanovitelj Smučarske delavnice in pozneje Elana v Begunjah in tudi ne kot smučarski skakalec. Drugi tekmovalci, nekateri so tekmovali v več disciplinah, prav tako nimajo spomenika. Edini njihov dosežani spomenik je prireditev Partizanske smučine Cerčno 45.

Prihodnje leto, leta 2017, bomo organizirali jubilejne, 40. Partizanske smučine. Zato dajem pobudo, da se postavi na smučišču Črni vrh nad Cerknim spomenik Rudiju Finžgarju in vsem tekmovalcem leta 1945. Moči bi morali združiti združenja borcev iz krajev, od koder so bili ti tekmovalci, Organizacijski odbor smučin in seveda ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Kdo bo prevzel pobudo? ■

V Črnomlju obnavljajo spomenike

Združenje borcev za vrednote NOB Črnomelj skladno s svojim programom delovanja posveča veliko skrb tudi vzdrževanju in obnavljanju znamenj v spomin na posamezne dogodke v času narodnoosvobodilnega boja.

// PIŠE: **Martin Skube**

Tudi lani so bila v sodelovanju s posameznimi predstavniki krajevnih skupnosti in Občine Črnomelj kar na nekaj spomenikih opravljena vzdrževalna in obnovitvena dela. Tako so v prihodnje rešeni pred naravnim propadanjem.

Naše območje je zelo bogato s tovrstnimi znamenji, saj pri naštevanju kar hitro presežemo številko 600. To dokazuje, da so se na tem območju med NOB in pozneje vrstili množični in zelo pomembni dogodki dejavnosti. Žal pa

vse bolj ugotavljamo, da za vzdrževanje in obnavljanje te pomembne narodove zgodovinske in kulturne dediščine obstaja vse manj finančnih virov in odgovornejšega odnosa institucij, ki so v samostojni državi dolžne skrbeti tudi za ta del narodove samobitnosti.

Menimo pa, da se ne glede na to z dobrim sodelovanjem in organiziranostjo posameznikov in društev na lokalni ravni da združiti sile in obnavljati pomnike naše zgodovine. Tako bomo poskušali sodelovati tudi v prihodnje.

SVOBODNA B E S E D A

Vse nekdanje naročnike Svobodne misli, ki od novembra prejimate revijo Svobodna beseda opozarjamo, da se morate na revijo Svobodna beseda naročiti, če jo želite prejemati. To lahko storite bodisi z naročilnico, ki jo najdete na predzadnji strani revije ali preko telefonske številke **01/434-44-45** ali na enega izmed elektronskih naslovov: **romana.jemec@zzb-nob.si** ali **svobodna.beseda@gmail.com**

Spominska slovesnost v Svečah na avstrijskem Koroškem

Poklon graditeljem mreže upora

Ob spomeniku Matije Verdника - Tomaža v Svečah na avstrijskem Koroškem se je Zveza koroških partizanov in privrženecv protifašističnega odpora poklonila spominu na padle partizane iz tega kraja, med katerimi so bili tudi borci za svobodo iz Slovenije, ki so tedaj odločilno pomagali graditi mrežo odpora na južnem Koroškem.

// PIŠE: **Andrej Mohar**, *tajnik ZKP* // FOTO: **Franc Wakounig**

Med njimi je bil preživeli borec iz bunkerja pod Arihovo pečjo, Bogdan Mohor - Ston, ki se vedno znova vrača med koroške Slovenci in nam, potomcem partizanov, pripoveduje tudi o tem, kako so se tedaj bojevali tudi za naš danes in jutri.

»Dostojno se spominjamo ljudi, ki so sodelovali v protinacističnem partizanskem uporu in so zaradi svojega človečanskega in narodnostnega prepričanja ter zaradi svojega poguma izgubili svoja mlada življenja. Vemo, da je tudi tu v

ning so bile uvod v vsakoletno spominsko srečanje v Svečah, ki ga pripravlja Zveza koroških partizanov in prijateljv protifašističnega odpora.

Slavnostna govornica v Svečah je bila nekdanja slovenska obrambna ministrica, danes podpredsednica ZZB za vrednote NOB v Sloveniji, **Ljubica Jelušič**. Med drugim je opozorila, da bodo letos v ZZB veliko pozornosti namenili praznovanju 75. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte. Sicer pa je izrazila prepričanje, da je slovensko prebivalstvo na Koroškem z iskreno vero v

plo seminarske prostore, namenjene mladim za spoznavanje zgodovine. Na Koroškem smo ponosni na vse tesnejše povezovanje z vodstvom Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, saj smo prepričani, da bo le tako mogoče najti prepotrebne odgovore na zdajšnje in prihodnje izzive. »Mladi so upanje in naša moč,« smo kot naslednji rod borcev za svobodo že ponavljali vsaj nekaj let tudi skupaj z njimi. Danes pa prevzemamo zanje odgovornost in vemo, da bomo morali najti tako njihovo govorico kot tudi njihovo zanimanje. Tako v Avstriji kot tudi v Sloveniji namreč (kljub nekaterim pohvalnim izjemam) zaznavamo določeno mlačnost in pogosto nepoštenost v odnosu do vseh tistih, ki so nam izbojevali svobodo.

Zato smo se v Svečah tokrat veselili, da je bilo med nami precej mlajših, da so bili med nami nosilci prosvetnega, kulturnega in političnega dela iz več južnokoroških občin, ki tudi s svojimi prireditvami potrjujejo (prosvetaši in športniki prirejajo letos 28. februarja spominski pohod na Arihovo peč, kjer obnovljeni bunker in spominska plošča pričata o pokolu partizanov), da se je v tem kraju, ki spada k občini Bistrica v Rožu, razvila pravcata domača iniciativa spominjanja. Na prireditvi je bil navzoč tudi visoki predstavnik mednarodne skupnosti v Bosni in Hercegovini, nekdanji avstrijski veleposlanik v Ljubljani Valentin Inzko, številne je razveselilo, da so bili med nami predstavniki koroških združenj nekdanjih borcev za svobodo in nekdanjih kacetarjev.

Skupaj s pevci MoPZ Bilka iz Bilčovsa in recitatorjem Aljažem Verhovnikom, številnimi tovarišicami in tovariši in Bogdanom Mohorjem - Stonom smo menili, da je najpomembneje, da smo se spomnili domačih žrtev boja proti nacizmu. Hkrati pa smo v središče postavili vse, ki so v sosednjih občinah pripomogli k temu, da je bila v Rožu na Koroškem (od Borovelj in Sel pa do Šentjakoba in do Beljaka) oblikovana mreža odpora. Le podrobnosti in neprecenljivo vrednost tega požrtvovalnega početja (v mnogo primerih tudi mladih deklic in žensk) bo treba še zasidrati v širši zavesti. Vemo, da se mudi, a bomo zmogli, in to je spodbudno sporočilo prireditve v Svečah ... ■

Med udeleženci: predsednik ZKP Milan Wutte, podpredsednica ZZB NOB Ljubica Jelušič, generalni konzul RS v Celovcu Milan Predan in domačin, nekdanji avstrijski veleposlanik v Ljubljani in zdajšnji visoki predstavnik v BiH Valentin Inzko

Svečah sodelovalo še več ljudi v odporu, a so na srečo ta kriminalni čas preživeli. Tukaj na sveškem pokopališču so poleg Matije Verdника - Tomaža pokopani še Lekš Einspieler, najprej tajnik, nato pa še predsednik domačega Slovenskega prosvetnega društva Kočna, ter njegova somišljenika Florijan Križnar in Valentin Schwarz. Tem domačinom smo leta 2010 na poti do bistriške cerkve, na kraju zločina, postavili tudi spomenik v obliki železne skulpture, ki jo je zasnoval Walter Mischkulnig iz sosednjega Bilčovsa. »Te misli dolgoletne predsednice SPD Kočna Tatjane Fei-

osvoboditev izpod nacizma pomagalo partizanom, če se ni samo pridružilo partizanskim enotam. Govor je v celoti objavljen na spletni strani <http://www.zzb-nob.si/govori2> in na spletni strani Zveze koroških partizanov <http://www.partizani.at>.

Na aktualno dogajanje v zvezi z begunci je opozoril predsednik Zveze koroških partizanov **Milan Wutte**. Ta je v svojem govoru zbrane med drugim pozval k budnosti. Sicer pa je napovedal, da bodo imeli od letos na kraju sodobne muzejske pedagogike pri Peršmanu v Podpeci nad Železno Ka-

Več kot 15 tisoč borcev in protifašistov na Igmanu

“Častno je biti protifašist!”

Oj, Igman, ti legenda bela, / še pomniš, / kdaj je šla prek tebe / kolona proletarcev smela?

// PIŠE: **Saša Jankovič** // FOTO: **Jože Krajnc**

Tako je v zgodnjih 70. letih prejšnjega stoletja v spomin na znameniti igmanski marš prepevala sarajevska rokova skupina Kamen na kamen. In 74 let po nadčloveškem naporu igmancev, borcev Prve proletarske brigade, spomin nanje še živi. Z njimi se je v hudi zimi čez Igman prebijala tudi Slovenska partizanska četa Ivana Cankarja, ustanovljena 5. novembra leta 1941 v poslopju užiške gimnazije na pobudo pisatelja Oskarja Hudalesa, ki so ga Nemci skupaj z drugimi zavednimi Slovenci iz Štajerske izgnali v Srbijo. Poveljnik čete je postal Albin Pibernik, delavec z Jesenic, ter vključil vanjo še ženo Julko in takrat desetletnega sina Albina.

Albin, leta 1942 najmlajši udeleženec pohoda čez Igman, je postal legenda spominskih pohodov na tej planini. Danes Albin Pibernik šteje 85 let in tudi letos je bil z nami na Igmanu, ki je bil tokrat obsijan s soncem. S spominskim pohodom pa je igmance počastilo rekordno število ljudi. Približno 15 tisoč nas je dokazalo, kaj nam pomeni protifašizem, med vsemi je bilo najmanj 250 Slovencev. ZZB za vrednote NOB Slovenije so zastopali Tilka Bogovič, članica predsedstva, ter člana glavnega odbora Jože Florijančič iz Novega mesta in Andrej Mavri iz Laškega. Padlim borcem smo se poklonili že na Brezovači, kjer se

zbirajo pohodniki. Iz zvočnika je vzneseno odmevalo Ide Tito preko Romanije. Povsod smeh, objemi, pozdravi ... Dobri dve uri pešačenja sta minili, kot bi trenil.

Z govorniškega odra je kolono pozdravila Amela Hubjer Hatić, voditeljica prireditve. Nad spomenikom so ponosno vihrale zastave, venec na Velikem polju pa so k spomeniku igmancem v imenu naše delegacije položili Albin Pibernik, Valerija Skrinjar Trvrz in Lili-jana Pahor. Iz Slovenije so prišli poleg nas tovariši iz ZZB Idrija - Cerčno, ZZB Sežana, ZZB Velenje, ZZB Nova Gorica, pa iz Društva za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije iz Laškega, ki je z organizatorji igmanskega marša pred dvema letoma sklenilo sporazum o sodelovanju. Z nami so bili tudi predstavniki veteranskih združenj iz Laškega in Slovenskih Konjic, pa tovariši iz zamejstva: delegacija Zveze koroških partizanov iz Celovca in delegacija VZPI - ANPI iz Trsta. Spominu legendarnih igmancev se je poklonil tudi Oleg Kalinin, predstavnik ruskih veteranov. V spominu so nam ostale besede Ibrahima Čomića, predsednik Sabnora Kantona Sarajevo, ki je dejal: »Prisrčno se vam zahvaljujem, da živite tako, kot človek v teh časih lahko živi najlepše. V tem norem času ni nič bolj častnega kot biti protifašist.« Nepozaben je bil tudi nastop legendarnega igralca Josipa Pejakovića. ■

Konec januarja se je devetčlanska skupina odbornikov in članov Zveze koroških partizanov Celovec prvič udeležila legendarnega igmanskega marša. Iz Ljubljane smo potovali z avtobusom, v katerem je bil tudi Albin Pibernik. Z velikim zanimanjem smo ga poslušali, ko je obujal spomine na tisto strašno noč. V Sarajevu so se v hotelu Saraj sešle delegacije borčevskih organizacij, združenja protifašistov iz nekdanjih jugoslovanskih republik, Zveze koroških partizanov iz Celovca, partizanskega združenja iz Trsta, pridružil se je tudi predstavnik ruskih veteranov v Sloveniji, Oleg Kalinin. Udeleženci smo predstavili svoje organizacije in njihovo delovanje. V pogovoru smo se strinjali, da bomo samo povezani in odprti za vse lahko uspešno nastopali proti dvigajočemu se fašizmu v Evropi in po svetu.

Naslednji dan smo ob lepem vremenu in v spremstvu harmonikarja Toneta po treh urah prispeli do spomenika na Igmanu. Poslušali smo govore, spremljali kulturni program in prisluhnili številnim pozdravam na čelu s predsednikom SUBNOR BiH Bakirjem Nakašem. V imenu Zveze koroških partizanov smo se žrtvam igmanskega marša poklonile in položile venec Mojca in Anita Koletnik ter Zorka Pasterk. Na tem potovanju sem spoznala, kako pomembna so tovrstna srečanja, saj na njih nastajajo nova prijateljstva, raste mreža poznanstev in se širi protifašistična misel.

Mojca Koletnik,

podpredsednica Zveze koroških partizanov Pliberk

Brdce v Cerknem:

Pri spomeniku padlim tečajnikom z vklesanimi imeni žrtev, ki se dviguje na Brdcah nad Cerknim, je 27. januarja potekala tradicionalna spominska slovesnost v organizaciji krajevne in območne organizacije Zveze borcev NOB Idrija - Cerkno. Na njej so se poklonili spominu na 47 padlih tečajnikov 6. partijskega tečaja Pokrajinskega komiteja za Primorsko in Gorenjsko, ki so pod nemškimi streli padli 27. januarja 1944 ob sovražnikovem napadu na Cerkno. Mladi tečajniki, ki so izgubili življenje v napadu, so bili žrtve nemškega bataljona Haine, ta je iz Idrije prek Travnika, Lazca in Cerkljanskega vrha mimo partizanskih enot v okolici nenadoma vdrl v Cerkno. Slavnostni govornik na prireditvi je bil **Marjan Križman**, predsednik Združenja antifa-

// Foto: Bojan Jeram

šistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper. V svojem nagovoru je spomnil na borce, ki so v iskanju svojega mesta v življenju in boju za svobodo naroda našli smrt pod sovražnikovimi streli in se tako za vedno zapisali v zgodovino. Poudaril je, da je ohranjanje vrednot iz narodnoosvobodilnega boja naloga združenj borcev NOB ter vseh domoljubnih in veteranskih organizacij in tudi naloga sodobne zgodovine. Posebej zato, ker želijo danes posamezniki izničiti vrednost in pomen NOB z neprimernim odnosom do tistih, ki so se bojevali za narod in domovino.

V kulturnem programu na letošnji spominski slovesnosti so že po tradiciji sodelovali učenci Osnovne šole Cerkno, Osnovne šole Milojke Štrukelj iz Nove Gorice, Osnovne šole Elvire Vatovec Prade iz Kopra, Mešani pevski zbor Društva upokojencev Cerkno in Marjetka Popovski s prepevanjem partizanskih pesmi.

J. H.

Dovce pri Komnu:

V nedeljo, 31. januarja, je v Dovcah pri Komnu v sodelovanju s KO ZB za vrednote NOB Komen, KO ZB za vrednote NOB Branik, KS Branik, Občino Komen, MO Nova Gorica, Društvom Komenski Kras 91, društvi veteranov SEVER in ZVVS potekala tradicionalna spominska slovesnost v spomin na 72. obletnico napada Južnoprimorskega odreda na fašistično kolono. Delegacije KO ZB za vrednote NOB so pred spomenik padlim partizanom položile vence in se poklonile z enominutnim molkom. Napad se je zgodil 2. februarja leta 1944 prav na kraju slovesnosti med Komnom in Branikom v Dovcah.

Partizanskemu odredu je poveljeval legendarni poveljnik in narodni heroj Anton Šibelja s partizanskim imenom Stjenka.

Na slovesnosti je zbrane s pozdravom nagovoril podžupan MO Nova Gorica Marko Tribušon. Slavnostni govornik, ki je orisal dogajanje med NOB na območju Krasa in Primorske s poudarkom na srčnosti in junaštvu partizanov in njihovih vodij, pa je bil **Milan Gorjanc**, član predsedstva ZZB Slovenije.

Program, ki ga je povezovala Bojana Kermoj, sta oblikovala Pevski zbor Jezero Doberdob s partizanskimi pesmimi in recitator Aleks Birska Jogan. Poleg domačinov in slovenskih zamejcev so se slovesnosti udeležili tudi številni praporščaki iz Primorske, Italije in osamosvojitvene vojne, veteranov ZVVS in veteranov Združenja SEVER.

Besedilo in foto: **Vid Šibelja**

Visco/Italija:

V italijanski občini Visco je 30. januarja na kraju nekdanjega italijanskega taborišča smrti potekala tradicionalna mednarodna komemoracija v počastitev dneva spomina na žrtve holokavsta. Slovesnosti je prisostvovalo dokaj veliko število prebivalcev kraja, predstavnikov občinskih, pokrajinskih in deželne oblasti, oddelkov italijanske vojske in veteranov. Republiko Slovenijo sta predstavljala Ingrid Sergaš, generalna konzulka RS v Trstu, in Bojan Železnik, višji svetnik ministrstva za delo in socialno politiko, ki je imel ob tej priložnosti nagovor. V imenu Republike Hrvaške je prisotne pozdravila Nevenka Grdinić, generalna konzulka Republike Hrvaške v Trstu.

Osrednji govornik pa je bil **Igor Gabrovec**, podpredsednik Deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine (FJK). V svojem daljšem govoru je obsodil fašistič-

no in nacistično zločinstvo v času druge svetovne vojne ter zagotovil, da bo Dežela FJK še intenzivneje iskala rešitev za usodo zemljišča in spominskih objektov zloglasnega taborišča Visco, v katerem je med vojno trpelo in umiralo od pet do osem tisoč nedolžnih ljudi.

Komemorativne slovesnosti se je udeležila tudi delegacija ZZB NOB Slovenije, sestavljali so jo: Danilo Bašin, član IO OZB Nova Gorica, Anton Velikonja, član komisije za odlikovanja ZZB za vrednote NOB Slovenije, in Štefan Cigoj, član Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije. Delegacija je ob tej priliki položila venec k spomeniku umrlim taboriščnikom.

Štefan Cigoj

Pedrovo:

V vasi Pedrovo nad Branikom v Vipavski dolini so tudi letos obudili spomin na tragične dogodke 26. januarja 1945, ko je v spopadu z okupatorjem padlo enajst borcev varnostno-obveščevalne službe, vojske državne varnosti, italijanske skupine GAP in ranjencev pomične bolnišnice, medtem ko so Nemci trinajst domačinov in partizanov zajeli.

Zbrane je na slovesnosti ob spomeniku padlim nagovoril **Miha Butara**, častni predsednik združenja slovenskih častnikov. Spomnil je na boj Primorcev proti fašizmu, o napadu na Pedrovo pa je dejal, da je odločitev okupatorske vojske o napadu na to naselje na obronkih Krasa nad Braniško dolino morda v tistem trenutku bila presenečenje, nikakor pa ne naključje. Pedrovo je bilo namreč že prej pomembno križišče kurirskih in obveščevalnih poti, še pomembnejša pa je postala ta vloga po požigu Rihemberka (Branika), Komna in okoliških vasi ter po izgonu njihovih prebivalcev v Nemčijo in druge

kraje. V kulturnem programu so nastopili učenci Osnovne šole Branik, člani Kulturno prosvetnega društva Branik in Pevskega zbora Franca Zgonika.

Dogodki tistega 26. januarja 1945 so znani: v zasneženem jutru je približno 60 Nemcev zloglasne Ketnerjeve čete iz Sežane, oblečenih v zaščitna bela oblačila, z več strani napadlo Pedrovo, v katerem so se občasno zadrževale različne partizanske enote; tam je bila tudi premična partizanska bolnica, prav na tistem mestu, na katerem je bil na ruševinah pogorele hiše pozneje postavljen spomenik. V nenadnem napadu je padlo enajst ranjenec in pripadnikov partizanskih enot, ki so bile takrat v kraju, ujetih je bilo trinajst borcev in vaščanov, nekaterim pa se je uspelo rešiti z begom proti potoku Petnik. Nemci so pobrali vso opremo padlih in ujetih partizanov,

sanitetno opremo in material bolnice, vaščanom pa so odpeljali nekaj glav živine. Padle so pozneje pokopali na pokopališčih v Škrbini, Šmarjah, Renčah in Biljah. Verjetna je domneva, da je bolnico in partizane izdal študent medicine v vlogi zdravnika, doma iz Kranja, stanujoč v Ljubljani; domačini so ga videli, da se je po napadu pridružil Nemcem in se oborožil s puško enega od padlih partizanov.

Besedilo in foto: **J. A.**

Morsko:

Ob 72. obletnici pohoda XXX. divizije v slovensko Benečijo je v kulturno-športni dvorani Morsko pri Kanalu 30. januarja potekala spominska slovesnost. Organizatorji so bili KO ZB za vrednote NOB Kanal, občina Kanal in Krajevna skupnost Kanal. Pozdravni nagovor sta imela Franko Pavlin, predsednik KO ZB za vrednote NOB Kanal, in župan Andrej Maffi. Oba sta pozdravila več kot dvesto udeležencev proslave z glavno govornico, evropsko poslanko **Tanjo Fajon**, in ruskim vojaškim atašejem v Sloveniji, saj so tudi ruski vojaki sodelovali pri preboju XXX. divizije. Udeležba je bila res velika, dvorana je pokala po šivih in nekaj obiskovalcev je ostalo zunaj. Veličastnost dogodka so poudarili še praporščaki, ki jih je bilo več kot 50.

Kulturni program so oblikovali učenci Osnovne šole Kanal, pevci Moškega pevskega zbora Kazimir Nanut iz Kanala in pevka partizanskih pesmi Marjetka Popovski. Bilo je nadvse slavnostno in veselo razpoloženje, saj so partizanska pesem in recitacija, prijazen nagovor domačinov ter topel in vljuden govor Tanje Fajon pričarali pravo partizansko občutje zmage in svobode.

Besedilo in foto: **Katjuša Žigon**

Gornja Radgona, Osankarica:

Tudi člani KO ZB za vrednote NOB Gornja Radgona smo se na Osankarici udeležili spominske slovesnosti v počastitev spomina na padle borce Pohorskega bataljona ob 73. obletnici tega tragičnega dogodka. Naš krajevni odbor šteje 117 članov, ki delujemo v domačem okolju, pa tudi širše. Vsako leto julija organiziramo tradicionalni spominski pohod ob meji, s čimer ohranjamo spomin na dogodke med vojno, pripravimo pa ga skupaj z drugimi veteranskimi organizacijami. Lani smo se udeležili spominske slovesnosti na Poljani in pripravili strokovno ekskurzijo Po deželi Celjski, na kateri smo si ogledali muzej NOB, ustavili smo se pri spomeniku na Frankolovem in obiskali Spominski park Teharje. Slovesnosti na Osankarici pa smo se ude-

ležili Karel Klobasa, praporščak Feliks Kurbus, Anica Matjašec, Jožica Kurbus, podpredsednik Miha Strah, Vikica Sluga in predsednica KO ZB Gornja Radgona Mira Skok Korošec (z leve).

Besedilo in foto: **Mira Skok**

Dramlje:

Na fotografiji so z leve: Franc Bobnar, praporščak ZZB NOB Šentjur, Marjetka Popovski, Bogomir Ulbing, predsednik ZZB NOB Šentjur, in Franc Slejko, borec Šerčerjeve brigade.

V planinski postojanki na Uršuli je 23. januarja potekala kulturna prireditev *Večer partizanskih pesmi*, ki ga je na odru spremljal slogan Naj živi partizanska pesem. Organizatorja, Sekcija za zgodovino pri ŠDŠ in Planinsko društvo Dramlje, sta v goste povabila pevko Marjetko Popovski iz Izole. Gostja je pripravila bogat, dobro uro trajajoč program partizanskih pesmi, številne med njimi je zapela skupaj z občinstvom, ki je bilo navdušeno nad njenim nastopom. Tako so ta večer na Uršuli odmevale bolj znane partizanske pesmi, pa tudi nekoliko manj znane. Med udeleženci je bil tudi domačin Franc Slejko, borec 2. čete 3. bataljona Šerčerjeve brigade, njegove udeležbe so bili organizatorji še posebej veseli. Predsednik ZZB NOB Šentjur Bogomir Ulbing se je zahvalil organizatorjem ter ob tem povedal, da bi bilo treba spodbuditi šole, da bi se otroci in mladina učili partizanske pesmi. Obema je Marjetka v znamenje pozornosti in spoštovanja podarila svoj partizanski CD. Prireditev je podprla tudi Krajevna skupnost Dramlje, njen predsednik Vili Kramaršek, ki se prireditve sicer ni mogel udeležiti, je udeležencem in gostji poslal prisrčno pisno dobrodošlico.

Besedilo in foto: **Primož Laubič**

Ljubljana:

Sredi decembra je krajevna organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Savsko naselje v Ljubljani v prostorih Osnovne šole Savsko naselje pripravila občni zbor svojih članov in ga združila s tradicionalnim prednovoletnim srečanjem. Na prireditvi pa so za odlično sodelovanje v prejšnjih letih

podelili srebrno plaketo Zveze borcev Osnovni šoli Savsko naselje. Plaketo je podelil predsednik ZB Ljubljana Bežigrad Jože Hartman, prevzela pa jo je ravnateljica šole Verica Šenica Pavletič. Po opravljenem občnem zboru so udeleženci uživali v bogatem kulturnem programu, katerega del sta bila tudi nastopa učiteljskega in otroškega pevskega zbora.

Besedilo in foto: **Janez Stariha**

Frankolovo:

Pri spomeniku frankolovskim žrtvam v Grabnu na Stranica pri Frankolovem so se 13. februarja letos na žalni komemoraciji poklonili spominu na najgrozljivejši vojni zločin, ki se je zgodil na slovenskih tleh. Ta zločin je okupator skrbno načrtoval kot povračilni ukrep za smrt enega vodilnih in najbolj zagriženih nacistov na Štajerskem. 12. februarja 1945 so iz celjskega Starega piskra ter mariborskih in trboveljskih zaporov na Stranice pripeljali sto z žico povezanih in zastraženih talcev. To so bili možje, po rodu pred-

vsem iz različnih delov Štajerske, partizani, sodelavci in aktivisti narodnoosvobodilnega gibanja. Med talci so bili tudi ranjenci, najmlajši pa ni dopolnil še niti sedemnajst let. Usmrčeni so bili grozovito – z obešanjem. »Slovenskim družinam in slovenskemu narodu je bila tu v Grabnu na Stranica pri Frankolovem povzročena velika bolečina,« je v svojem nagovoru poudarila obrambna ministrica **Andreja Katič**, ki je bila slavnostna govornica. V nadaljevanju je prebrala del pisma frankolovske žrtve, partizana Franca Valteta, in dejala, da so ti narodno zavedni borci bodrili svoje svojce, naj pogumno vztrajajo v življenju in upanju, čeprav so se zavedali krutega konca. Ministrica je k spomeniku položila venec in si ogledala tudi tamkajšnji muzej frankolovskih žrtev. V programu sta sodelovala častna enota in Orkester Slovenske vojske.

vir: www.mors.si

Ljubljana:

KO ZB za vrednote NOB Zadobrova - Sneberje je ena največjih v okviru mestne organizacije ZB Ljubljana, saj šteje 252 članov, in je tudi ena najbolj dejavnih. Na letošnjem volilnem občnem zboru, ki sta se ga udeležila tudi predsednik MO ZB Ljubljana Janko Heberle in članica predsedstva

ZB za vrednote NOB Slovenije Julka Žibert, so za predsednika vnovič izvolili Lada Slugo. Ta je v svojem poročilu poudaril prizadevanja za pridobivanje novih članov, pri čemer je razveseljivo, da prihajajo tudi mlajši, tretja in četrta generacija udeležencev NOB. Pri tem pa ne pozabijo na skrb za ostarele in bolne člane, ki jih redno obiskujejo.

Opozoril pa je na pereče vprašanje vzdrževanja spomenikov in spominskih plošč. Prav pri ploščah se čedalje pogosteje dogaja, da jih ob prenovi tako javnih kot zasebnih stavb snamejo s pročelij, po končanem delu pa jih ne vrnejo na njihovo mesto. Zato že potekajo dogovori z upravo pokopališča Žale, da bodo zagotovili poseben prostor, kamor bi namestili te plošče. Podobna težava so tudi neurejena lastniška razmerja za zemljišča, na katerih stojijo posamezni spomeniki.

Predsednik je opozoril na zelo živahno delovanje v organizaciji, ki sega od obiskovanja spominskih prireditev po Sloveniji prek navezovanja stikov s sorodnimi organizacijami v državah nekdanje Jugoslavije (Črna gora, Vojvodina...) do dobrega sodelovanja z društvi v domačem okolju. Ob tej priložnosti se je Lado Sluga posebej zahvalil za dobro sodelovanje domačemu gasilskemu društvu, predsednik gasilcev pa je organizaciji ZB izrekel zahvalo, saj so člani Zveze borcev gasilec med prvimi priskočili na pomoč ob lanskoletnem ropu.

Občni zbor so končali z manjšim koncertom partizanskih pesmi, ki jih je zapel Partizanski pevski zbor, in z recitacijami Darka Nikolovskega.

J. H.

Ljubljana

Konec minulega leta je revija Mladina izdala posebno izdajo, ki jo je v celoti posvetila 2. svetovni vojni, naslov pa nosi Vojna v Sloveniji. V njej so trije zgodovinarji: dr. Aleš Gabrič, dr. Bojan Godeša in dr. Božo Repe na kratko in zelo razumljivo osvetlili najpomembnejše dogodke naše polpretekle zgodovine, ki nas po več kot sedemdesetih letih še vedo in vse bolj razdvaja. »Prekletstvo je, da branje o preteklih dogodkih vedno prinaša spraševanje o današnjih obetih. Današnji čas pa od nas terja poznavanje prav takšnih obdobj – prav zaradi utvare, da je vsak čas poseben in izjemen. Ne, zgodovina kaže nasprotno, presenetljivo je morda le, kako smo vedno znova presenečeni, ko s v današnjih tleh in časih začnejo risati nove sledi prihodnosti,« je uvodoma zapisal odgovorni urednik Mladine Grega Repovž.

Revija prinaša kratek in razumljiv zapis najpomembnejših dogodkov in mejnikov me drugo svetovno vojno v Sloveniji: od začetkov okupacije, nastanka in razvoja odporiškega gibanja, nastanka partizanske vojske, zametkov državnosti, predstavljena pa so tudi razmere med civilnim prebivalstvom, pišejo o izgnancih in Slovencih v taboriščih. Predstavljeno je tudi gospodarstvo v vojni, nastanek denarništva, šolstva in znanosti in pomen kulture in partizanskega zdravstva in sanitete.

Razstava o izgnancih, beguncih in prisilnih delavcih slovanskih narodov

Tudi Slovani so bili žrtve holokavsta

V počastitev spomina na holokavst je Društvo izgancev Slovenije 1941–1945 (DIS) v gradu Rajhenburg nad Brestanico v nastajajočem Evropskem muzeju žrtev fašizma in nacizma odprlo razstavo o fašističnem in nacističnem nasilju nad slovanskimi in drugimi narodi. Na razstavi je prikazan del gradiva (panoji, fotografije, knjige ...) o nasilju nad Rusi, Poljaki, Čehi, Ukrajinci, Belorusi, Hrvati in Slovenci v Avstriji in Italiji.

// PIŠE: Jožica Hribar // FOTO: Milan Skledar

V gradu, ki so ga leta 2013 temeljito obnovili, že domuje sodobna, multimedijsko zasnovana stalna razstava o slovanskih izgnancih. Razstava, ki so jo odprli tokrat, je posvečeno preostalim slovanskim žrtvam druge svetovne vojne. Idejo za nastajajoči Evropski muzej žrtev fašizma in nacizma je dala Ivica Žnidaršič, predsednica DIS, ki je gradivo tudi zbrala ob pomoči članov mednarodnega odbora izgancev in beguncev žrtev fašizma in nacizma v letih od 1920 do 1945. Omenjeni odbor je bil ustanovljen na prvem evropskem kongresu leta 2009 v Ljubljani.

Del mednarodne razstave na gradu Rajhenburg

Župan Krškega Miran Stanko (levo), predstavnik poljske ambasade Rafal Budyta, Ivica Žnidaršič in predstavnik ruskega veleposlaništva Sergej Ivanov.

DIS letos praznuje 25 let delovanja, slovanski izgnanci, ki jih je okupator nasilno izselil v Srbijo, na Hrvaško in v Nemčijo, so se pred četrto stoletja povezali v društvo prav v Rajhenburgu, na mestu, od koder so leta 1941 odhajali žalostni transporti s Slovenci, pregnanimi z domov. V prejšnjem sistemu so veljali izgnanci za zamolčane žrtve vojnega nasilja, s skrbnim zbiranjem dokazov in vztrajnostjo pa jim je vendarle uspelo pridobiti nekaj pravic. Žal pa od naslednic nekdanjega okupatorja še danes niso dobili vojne škode, o čemer je Ivica Žnidaršič lani izdala obsežno knjigo skrbno zbranih dokumentov z naslovom *Nemčija še ni plačala vojne škode*. Vsega skupaj je bilo med drugo svetovno vojno s slovanskih domov izgnanih približno 60.000 ljudi, samo z gradu Rajhenburg, kjer je bilo v tamkajšnjih hlevih zbirno taborišče, jih je v izgnanstvo odšlo 37.000, kakih 18.000 jih je pred izgonom pobegnilo, približno 24.000 se jih ni več vrnilo domov.

Slovanski izgnanci so se že pred leti začeli povezovati s sorodnimi evropskimi organizacijami, po kongresu leta

2009 pa se redno srečujejo vsako leto v drugi državi. Eden od rezultatov tega srečevanja in sodelovanja je tudi omenjena razstava. Njenega odprtja sta se udeležila tudi predstavnika poljskega in ruskega veleposlaništva.

Ivica Žnidaršič je ob odprtju posebej poudarila, da se ves svet spominja žrtev holokavsta, med katere uvrščajo Jude, Sinte in Rome, želi pa si, da bi se na podoben način spominjali tudi Slovanov. Med 60 milijoni žrtev druge sve-

točne vojne je bilo namreč kar 50 milijonov Slovanov.

Razstavo je odprl župan Krškega **Miran Stanko**, ki je prepričan, da bo ta zbirka privabila obiskovalce tudi od drugod. Ob ogledu panojev in razstavljenih predmetov med drugim izvemo, da se je za Čeha druga svetovna vojna začela že leta 1938, da je Poljska izgubila več kot šest milijonov svojih državljanov, da je okupacija bivše Sovjetske zveze trajala 1418 dni, da je v Belorusiji delovalo kar 250 taborišč za sovjetske ujetnike in 350 lokacij za nasilno pridržanje prebivalstva. Izvemo, da je okupacija Ukrajine trajala 33 mesecev, da so na ozemlju Slovaške že aprila 1939 odprli prvo koncentracijsko taborišče v mestu Ilava, da je bila Srbija med drugo svetovno vojno pod različnimi okupatorji, da se je izgon Slovencev iz avstrijske Koroške zgodil 14. aprila 1942, da je po prvi svetovni vojni v Kraljevin Italiji ostalo 360 tisoč Slovencev ... in še marsikaj.

Odpira nam zanimiv pogled na del evropske zgodovine, ki je sodobni Evropejci sploh ne poznajo več. ■

Plan B za Evropo

Plan B za Evropo ni vprašanje, ampak edini možni odgovor na Evropsko unijo finančne aristokracije. Evropska unija je zasnovana kot gospodarska povezava družbenih elit. Njene demokratične institucije nikoli niso bile zares zamišljene kot prostor za soočanje idej in soočanje vseh prebivalcev o naši skupni usodi. Nepregledne množice korporacijskih lobistov so tiste, ki v resnici oblikujejo odločitve o evropskih politikah. Evropske institucije so obšle na referendumu izraženo voljo državljanov in državljanov po zaščiti vodnih virov pred grozečo nevarnostjo komercializacije in privatizacije. Zavrnilo so celo možnost izvedbe evropskega referenduma proti čezatlantskim sporazumom, ki jo je kljub medijskim in političnim pritiskom podprlo več kot tri milijone državljanov in državljanov in s tem dalo evropski politiki jasen signal, da evropsko ljudstvo ne podpira korporacijskih sporazumov.

Kako delujejo institucije Evropske unije in kdo so gospodarji Evrope, smo izkusili ob poskusu Grčije, da se izvije iz primeža nepoštenih dolgov in se upre ukazom finančnih trgov. Čeprav se je v tem procesu tudi širši javnosti razkrilo, da je zadolževanje evropskih držav le navidezno in da gre v resnici za operacijo izčrpavanja narodnih bogastev, za privatizacijo naravnih virov in za koncentracijo kapitala v rokah peščice ter hkrati za socializacijo dolgov v breme ljudstva, je bila evropska politika nemajna. Vladajoča grška koalicija je klonila. Njen populistični del pod vodstvom karizmatičnega Aleksisa Ciprasa je opustil retoriko, s katero je zmagal na volitvah, in zavrnil podporo ljudi, ki so se na referendumu izrekli za radikalizacijo pogajanj tudi za ceno izstopa iz denarne unije. S tem se je leva koalicija, združena v Sirizo, dejansko pomaknila proti liberalni sredini, postala je klasična parlamentarna stranka s klasično vodstveno strukturo in sprejela neoliberalni narek finančnih trgov.

Njen radikalni del, ki je dal Sirizi idejno osnovo, demokratično pluralnost in drugačnost pred drugimi strankami ter s tem omogočil Sirizi zmago na volitvah, pa se je bil prisiljen umakniti in se zdaj poskuša prestrukturirati v nov projekt leve alternative. Zavedajo se, da so znova na začetku, nekje v letu 2004, ko so se v Grčiji začela levo usmerjena gibanja združevati v Sirizo. Njihova največ-

ja napaka je bila, da so na račun volilne zmage dopustili, da je karizma ene osebe prevladala nad pluralnostjo celotne koalicije. Za zmago na volitvah so demokratičnost svoje notranje organiziranosti in radikalnost svoje idejne usmeritve zaupali enemu samemu človeku, ta pa je postal populistični ljubljeneč članstva in volilnega telesa grške levice.

Ideja evropske levice s porazom grške Sirize ni mrtva, ampak je pridobila dragoceno izkušnjo. Izkušnjo, da je treba levico graditi v širino, na jasnih idejnih izhodiščih, na politiki nepopuščanja neoliberalnim popravkom, s katerimi politične elite umirjajo nezadovoljstvo ljudstva. Plan B za Evropo je plan socialistične prenove evropske družbe, graditve razredne ideje, ki naj delavstvo združi proti skupnemu nasprotniku, razredu finančne aristokracije. Volilna zmaga ali vstop v vladajočo koalicijo ne sme biti primarni cilj evropske levice, ampak je to lahko le rezultat predhodne pridobitve večinskega volilnega telesa na temelju močne in široke frontno organizirane aktivistične mreže. Prevzem oblasti v posamezni državi je lahko uspešen le tedaj, ko volilna zmaga omogoča nadaljevanje radikalne politike socialistične prenove s pomočjo na novo osvojenih institucionalnih vzvodov in medijskega prostora. Evropska unija je pri tem lahko orodje za čezmejno sodelovanje in medsebojno pomoč med levimi družbenimi grupacijami in za nujno potrebno internacionalizacijo socialističnega gibanja.

Vendar pa v nobenem trenutku ne sme biti dvoma, da evropske integracije, ki slonijo na prostem pretoku kapitala iz revne Evrope v Evropo bogatih, in na tehničnih ovirah, ki hkrati preprečujejo prehod ljudem, niso integracije Evropejcev. Integracije kapitala nimajo prostora v Evropi ljudi.

Puntarji, gibanje za aktivno državljanstvo

Nacionalna garda in migrantska kriza

V zadnjem času se veliko govori in piše o ustanovitvi slovenske nacionalne garde. Ta pobuda je prišla iz vrst stranke

SDS, predvsem z obrazložitvijo, da policija in vojska nista sposobni odgovoriti na migrantski val. Takšno izjavo je namreč podal viden predstavnik omenjene stranke. Od tu naprej pa človeka lahko začne skrbeti.

Vlogo Slovenske vojske in policije v našem obrambnem sistemu so s takšno izjavo popolnoma razvrednotili in ponižali. Še več, predsednik parlamentarnega odbora za obrambo, poslanec Žan Mahnič, je izjavil: »Slovenska vojska trenutno zaradi opreme ni sposobna in ne more sodelovati v bojnih operacijah (p. d. r.), ko gredo ostali v boj, lahko mi samo pazimo na ... kosilo.« Med tistim kratkim razmislekom je morda dobil napad lakote, da je pač omenil prav kosilo. V tem delu, gospod Žan Mahnič, pa sta vaša »objektivnost« in takšna ponižujoča izjava o SV vredni vse obsodbe. Mene osebno je ta izjava zelo prizadela. Kot veteran vojne za Slovenijo dokaj dobro poznam Slovensko vojsko, saj z njo tesno sodelujem vse od njenega nastanka, enako s policijo. Me pa resnično moti in skrbi še nekaj drugega: naša mladina ni usposobljena za tisto, za kar smo bili mi, pripadniki Teritorialne obrambe (TO) in rezervisti pri takratni ljudski milici. TO se verjetno nikoli več ne bo ustanavljala. Ali pač, kdo ve? SDS bo, ko bo prevzela vlado, je napovedal poslanec Žan Mahnič, začela ustanavljati nacionalno gardo oziroma bo to tudi ena od ključnih točk njenega predvolilnega programa.

Jaz pa bom predlagal, da naj katera od strank, ki spoštujejo in zagovarjajo vrednote NOB, dá v svoj volilni program med drugim ustanovitev partizanskih enot. Zgodovina se pač rada ponavlja. Izjave nekaterih poslancev v DZ v zvezi z migranti in begunci ter postavljen na žica na meji so bile skrb vzbujujoče. Tudi v NSi so poleg SDS »strašansko zaskrbljeni« nad stanjem v državi. Med drugim vladi očitajo, česa vsega ni naredila, pa bi morala. Oh, te duše krščanske! Bili ste vabljeni k sodelovanju v vladi, pa ste povabilo zavrnilo. Kaj pa je lažjega kot iz varne pozicije kvasiti neumnosti?

Nenehno omenjajo zdravstveno reformo. Ta je poleg Karla Erjavca in rdeče zvezde njihova druga nočna mora. Prosim vas, člani NSi, nobenih reform več! Predolgo časa živim v tej državi in poz-

nam rezultate reform. Iz ene reforme v drugo gre ljudem vse slabše in slabše. Primer: šolstvo. Mi smo imeli odlično šolstvo in šole, vajeniško, srednjo, višjo, visoko. Danes pa so z raznimi reformami in demokracijo razvrednotili vse, žal tudi učitelje. V zdravstvu ne potrebuje nobenih reform. Pošteno naj plačajo tiste, ki garajo, in zaprejo tiste, ki kradejo. Samo red in disciplina, tega se je treba držati in nobene presnete reforme več – in pika!

Od vseh teh »velikih besed«, ki so bile izrečene med poslanci zadnje dni, ko so drug drugega prepričevali o vsem mogočem, me je žalostilo spoznanje, kako malo mar je tem ljudem in političnim strankam v DZ za navadnega človeka, delavca, ki izgubi službo, dostojanstvo, ko ostane na cesti. Za delavce Peka tisti dan, ko se je zapečatila njihova usoda, v DZ niti en poslanec ni izrekel niti ene same besede obžalovanja in skrbi za njihovo preživetje. To pa je zelo žalostno. Če kdo deli z menoj mnenje, prav; če se kdo z njim ne strinja, tudi prav. To spoštujem. Vsakdo ima namreč pravico razmišljati s svojo glavo. S svojo glavo? Oh, kje pa, sem pa res naiven! Sicer pa se držim zlatega pravila, da lizunom, bebce in puhloglavcem ne odgovarjam.

Srečko Križanec, Štore

Nas pesnik vabi k uporu?

Po cenzurirani Prešernovi proslavi smo lahko resno zaskrbljeni. Tudi predsednik države je zaskrbljen, a ne zaradi cenzure, še manj zaradi »strahotnega« obračanja na žaru. Pri njem gre za visoko politiko. Izjavil je, neverjetno, »da sta mednarodni mir in varnost ogrožena«. Tudi predsednik ruske vlade je zaskrbljen. Ocenil je, da »drsimo v čase nove hladne vojne« ...

Naš predsednik, ki je menda podrobno seznanjen z globalnimi razsežnostmi vojne v Siriji in z najnovejšimi sklepi zahodnih držav o okrepljeni prisotnosti vojaških enot pakta Nato na ruskih mejah, pa je predsedniku Medvedjevu takoj in vizionarsko poočital, da se mu »zdi izjava o hladni vojni zelo neposrečena«.

Tako je prav, gospod predsednik! Pravljica o hladni vojni je samo še del zgodbe iz lepih časov. Danes pa je drugačen čas. Hladna vojna je zelo vroča vojna, a povsem neprimerljiva z ognjem cenenege populizma na televizijskem žaru. Najodličnejše predstave so v rokah režiserjev smrti, spletk ter lokalne in globalne tiranije. V celičnem tkivu človeštva se je ugnezdilo seme strahu in nevarno se širi težko ozdravljiva bolezen, ki jo premišljevalci sveta (med njimi Vesna Godina) imenujejo odpor do mišljenja,

Ne vem, ali nam za nedavno in cenzurirano Prešernovo proslavo ostaja še kaj upanja, ostaja pa pesnikovo sporočilo, objavljeno v zbirki, ki je izšla konec leta 1846. Pred 140 leti. Tam je, na nekem znanem mestu, zapisal naslednje besede: »S seboj povabim druge vas junake, vas, katerih rama se ukloniti noče ...« Ob slovenskem kulturnem prazniku me je na te besede, opomnila moja nekdanja učenka in jih pospremila z optimističnim pripisom. Mene pa skrbi. Skoraj strah me je. Se bo ponovilo?

Radivoj Pahor, Renče

Frankolovski zločin

Na prizorišču žalne slovesnosti na Frankolovem se je tudi letos zbralo veliko ljudi, s sklonjenimi glavami in bolečino v srcu smo spremljali program,

ki ga je izvajala mladina. Državni venec je k spomeniku 60 žrtvam nacifašizma položila obrambna ministrica Andreja Katič. Govoru so sledile Prešernova Zdravljica in recitacije.

Nekaj sto metrov dalje pa se razprostira pokopališče 40 talcev, med katerimi počiva tudi moj brat Stanko Gorenšek. Ob tem grobu so gorele sveče, tukaj sem položila svoj venček in prižgala svečo. Obšel pa me je žalosten občutek, saj je bil ta grob brez državnega venca. Ob vrnitvi na osrednje prizorišče sem to svoje razočaranje glasno izrazila in navzoči so me podprli s ploskanjem. K meni je pristopil mlad duhovnik in mi dejal: »Odšel bom na grob in ga blagoslovil!« Izrekla sem mu zahvalo.

Po slovesnosti smo si ogledali še muzej frankolovskih žrtev, fotografije talcev, njihova poslovilna pisma; sobo, v kateri je voziček, ki so ga nemški krvniki uporabljali za obešanje talcev. Tu je tudi lesen križ, v katerega je moj oče Jurij Gorenšek vrezal verz: »Večno venčaj vas slava.« Nato smo se odpeljali v Dom kulture na Stranice na občni zbor Društva sto frankolovskih žrtev, na katerega hodim vse od ustanovitve leta 1989. Tukaj se redno srečujemo svojci, prijatelji in znanci talcev iz vse Slovenije. Na občnem zboru smo sprejeli predsednikovo poročilo in potrdili program dela za letos. V programu je poudarek na sprejemanju novih članov, saj se naše število zmanjšuje. Predsednik nas je še spomnil na plačilo članarine, sledila pa sta skupno kosilo in druženje.

Marjanca Gorenšek Lakota, Maribor

Misel

*Na morjâ široki cesti od vetrov razpenjeni valovi!
Brez rož in sveč in brez imen v globinah potopljeni so grobovi ...
V očeh Evrope zdaj preteči val nesrečniki so sami,
ko z rama se ob rami opotekajo v obljubljeni dežel
kakor v blaženi omami ...
Upanje in sanje, bridko potovanje, trpko že spoznanje –
Val, valovi, valovanje ...*

Edo Tomc

Spomini in pripoved

Requiem za Ambroža

V starih dokumentih sem pred časom našel tole pesem neznanega avtorja, ki je nastala leta 1944 v spomin na Avgusta Barleta - Ambroža, mojega strica. Ambrož je padel 27. januarja 1944 ob napadu nemškega bataljona Haine, ki je mimo partizanskih enot v okolici iz Idrije čez Travnik, Lazec in Cerkljanski vrh nenadoma vdrl v Cerkno.

// PIŠE: Matevž Barle

Na Brdcah nad Cerknim stoji spomenik, na katerem so vklesana imena žrtev, nanje se vsako leto spomnijo na spominski slovesnosti, ki poteka v organizaciji krajevne in območne organiza-

Ambrož in njegov svak Dominik Čarman, ki je bil poročen z Ambroževo sestro Tilko, sta prijateljela s poznejšim narodnim herojem Tinotom Rožancem iz Pirnič. Vsi trije so bili namreč zaposleni pri jugoslovanskih železnicah

Letos je bil pri spomeniku nad Cerknim slavnostni govornik Marijan Križman, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, prireditve pa se je udeležilo tudi veliko mladih iz obalnih občin. (Foto: Lucijan Pelicon)

cije Zveze borcev NOB Idrija - Cerkno. V napadu je bilo tedaj ubitih 47 tečajnikov 6. partijskega tečaja Pokrajinskega komiteja za Primorsko in Gorenjsko.

Avgust Barle - Ambrož, ki je imel več bratov in sester, je v partizanske vrste vstopil marca leta 1942. Njegovo ženo Tonco so okupatorji odpeljali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, domov se je vrnila šele avgusta leta 1945. Tudi njuna tedaj še mladoletna sin in hči sta bila julija 1944 izgnana na območje tretjega rajha, na srečo sta se po vojni vrnila domov.

v Šiški. Ambrož in Dominik sta bila tudi udeleženca prve svetovne vojne v vrstah avstro-ogrske vojske in sta kot ujetnika nekaj časa preživela v ruskem ujetništvu. Tam sta se seznanila z revolucionarnimi idejami ruskih boljševikov in te ideje po vrnitvi prenesla v svoje delavsko okolje. Zato ne vznemirja začudenja njihova takojšnja aktivna opredelitev proti fašizmu in nacizmu. Dominika Čarmana so aretirali marca 1942, avgusta istega leta je umrl v koncentracijskem taborišču Dachau. Dominikovega sina Slavka Čarmana so

SPOMIN NA AMBROŽA

*Tam v zeleni tihem gaj,
list je na drevju trepetal,
na gričku vrh zelenem,
na svetu našem osvobojen.*

*Tam, prav tam mu ptič prepeva
in temni gaj skrivnosti razodeva,
ga sonce zlato vsaki dan obseva
in sreča radosti tam gor odmeva.*

*In vendar usoda tvoja je hotela,
ti srce zvesto, polno nad razbila,
počivaš zdaj v zemlji hladni,
ki čuvajo jo partizani hrabri.*

*Dočakal nisi srečnih dni življenja,
ko slovanstvu zlata nam posije doba,
neumorno delal si in branil domovino,
tovariš zvesti naših partizanov.*

*Kar dela imel si truda, ta čas
pozabljen nikdar ne bodeš od nas,
ti kot zvesti branilec naših meja,
vedno hvaležna ti bo domovina.*

*Le mirno počivaj, tovariš Ambrož,
če mati in sestre od bolečine so proč,
pozdravi vse one tam gori
in v duhu tolaži vse svojce tu doli.*

*Četudi nam rana široka zija
ob mislih na izgubljenega tovariša.
in vendar ti Ambrož umrl nisi,
večno živel boš med nami.*

kot študenta prav tako aretirali in ga 31. marca 1942 ustrelili kot talca v dolini Drage pri Begunjah.

Ambrožev brat Stanko (moj oče) je postal partizan marca leta 1942, zaradi izdaje so ga novembra leta 1943 ujeli in ga 31. januarja 1944 kot talca ustrelili v Šentvidu. Njegovo ženo Ano (mojo mater) so aretirali marca leta 1942 in jo odpeljali v taborišče Ravensbrück, kjer je ostala vse do osvoboditve. Umrla je 9. februarja 1946. Naša družina je plačala hud krvni davek za svobodo domovine. ■

Drago Saje

Lani, v času odpadajočega listja, je boj z neizprosno boleznijo izgubil najaktivnejši član ZB za vrednote NOB Ljubljana - Šentvid in najmlajši slovenski partizan, Drago Saje. Rodil se je v Novem mestu 28. junija 1932 v devetčlanski delavski družini, ki se je kmalu preselila v Mirno Peč na Dolenjskem. Vsi člani družine so se vključili v narodnoosvobodilno gibanje: starši in najmlajši brat so bili najprej dodeljeni pomožnemu osebju centralne bolnišnice v Rogu, Drago, štirje bratje in sestra pa so postali borci XII. brigade. Drago je kot desetletni deček že v zimi 1941/42 postal kurir okrožnega

odbora OF v Mirni Peči, pozneje kurir v štabu XII. brigade in od oktobra leta 1944 kurir pri štabu XV. divizije. Trenutek, ko je na svoj dvanajsti rojstni dan, 23. junija 1944, na čelu XII. brigade korakal skozi Dolenjske Toplice, je ovekovčen na fotografiji, ki jo hrani

Muzej novejšje zgodovine. Kot pobič partizan se je udeležil dolgih pohodov brigade brez hrane in vode. Kot tečajnik za radiotelegrafista je iz Bele krajine odšel v Gorski Kotar, ob vrnitvi pa je sodeloval v akcijah, ki so potekale v okolici Čabra, Babnega polja, Cerknega, Postojne, Bosiljeva. Bojeval se je v okolici Žužemberka in za las ušel smrti v Dvoru ob Reki. 24. oktobra 1944 je postal najmlajši član Skoja v Sloveniji in 27. maja 1947 najmlajši član KPS.

Konec vojne so dočakali vsi člani družine Saje in skupaj postali nosilci kar 76 odlikovanj in medalj za hrabrost, vsi bratje in sestra so bili oficirji visokih stopenj, od tega trije polkovniki, svak pa narodni heroj. Po Dragovih besedah: »To je majhen delček prispevka naše družine k svobodi naroda.«

V povojnem času se je Drago Saje pridružil graditvi domovine in se izobraževal. V novomeški gimnaziji je postal sekretar mladinske organizacije in s petnajstimi leti je kot zaslužni borec za svobodo pridobil volilno pravico. Trenutek, ko je kot najstnik 11. novembra 1946 prvič volil na volišču v Ljubljani, je bil zabeležen s fotografijo in zapisom v reviji Tovariš: »Drago se je boril – zato hoče odločiti o bodočnosti svoje domovine.« Nato je obiskoval vojaško akademijo za zveze in mornariško oficirsko šolo ter končal šolo italijanskega jezika v Perugii. Postal je tudi učitelj italijanskega jezika.

Kot oficir JLA je služboval v Pulju, Splitu, Budvi, Kraljevu, Beogradu, v floti vojne mornarice in v Škofji Loki. Poleg tega je sodeloval v krajevnih odborih ZZB in ZK ter v številnih družbenopolitičnih organizacijah v krajih svojega službovanja. Z ženo Vjero – tudi njena družina je med vojno prehodila podobno trnovo pot kot Dragova – sta ustvarila družino in rodil se jima je sin Stane.

Po 40 letih službovanja se je Drago Saje upokojil kot kaptan bojne ladje – polkovnik in se ustalil v Šentvidu pri Ljubljani, kjer je bil vse od leta 1985 član ZZB Ljubljana - Šentvid, član borčevske organizacije pa vse od leta 1948. Bil je dolgoletni član izvršilnega odbora ZB za vrednote NOB Ljubljana - Šiška, delegat v mestni skupščini, član odbora skupnosti borcev XII. brigade SNUB, sekretar osnovne organizacije ZKS Ljubljana - Šentvid, svoj pečat pa je pustil tudi v krajevni skupnosti Šentvid z obnovo Doma svobode, ki je bil desetletja središče dogajanja družbenopolitičnega življenja v naši četrtni skupnosti.

Za svoje delo je Drago Saje dobil številna odlikovanja, med drugim odlikovanje ljudske armade z zlato zvezdo, odliko-

vanje za vojne zasluge z zlatimi meči, odlikovanje ljudske armade s srebrno zvezdo, odlikovanje za vojne zasluge tretje stopnje, odlikovanje za zasluge za narod tretje stopnje, odlikovanje bratstva in enotnosti s srebrnim vencem in številna druga priznanja. Drago je pogosto ogorčeno povzdignil glas ter svaril sotovariše in sočlane pred vse agresivnejšim potvarjanjem zgodovine in pred vse pogostejšimi poskusi razvrednotenja dediščine in resnice o NOB na Slovenskem in v vsej nekdanji skupni državi.

Eva Košljandić

Amalija Grandlič - Malči

Tako kot je tiho živela med nami, je v svojem enaindevetdesetem letu tudi odšla naša članica KO ZB za vrednote NOB Mestne njive - Ločna - Mačkovec Amalija Grandlič - Malči. Njenih 90 let smo še skupaj praznovali v Domu starejših občanov v Novem mestu. V spominu so mi ostali njen vzdih in stegnjene roke k šopku rdečih nageljnov za rojstni dan, ki ga je praznovala 10. julija lani. Rdeča barva nageljnov, barva rdeče zvezde na titovkah partizanov, ki so jo borci le v boju obračali nazaj, da niso bili tarča sovražnikovih ostrostrelcev, je bila gotovo njena barva.

Rodila se je v družini Petek v bližini Ribnice, tam je mladost preživela z bratoma in štirimi sestrami. V juliju leta 1942 so

italijanski vojaki požgali njihov dom in družino pregnali zaradi suma sodelovanja s partizani. Malči se je vključila v NOB in v letu 1944 delovala v centralni bolnišnici Planina kot bolniška sestra. Bila je prizadevna, vestna in delavna sestra, tako da so jo vsi spoštovali. Po

osvoboditvi se je poročila in rodila sina. Nato je izgubila moža.

V GG Kočevje, kjer je bila zaposlena, je spoznala drugega moža, Ignaca Grandliča, borca Gubčeve brigade. Rodila je hčerko Vero, s katero je živela sprva v Mariboru, po letu 1959 pa v družinski hiši v Novem mestu. Dokončala je šolo za medicinske sestre in do upokojitve delala na oddelku kirurgije v Splošni bolnišnici Novo mesto.

Bila je delavna, resna in zahtevna sestra. Takšno so poznali vsi zdravniki, sestre in bolniki. Nasmeh je na njen obraz pričarala vnukinja, ki je ob poslušanju babičnih dogodivščin z okupatorjevimi vojaki in o stradanju otrok, trpljenju, ponosu in uporju skupaj z mamo zrla v medaljo za hrabrost in zasluge za narod. Ob teh spominih je Valčki pritekla solza. Takrat je rada rekla: »Kot partizanka sem se bojevala za osvoboditev in združitev slovenskega naroda, za bratstvo in mir med ljudmi, za srečnejšo prihodnost. Za to sem dala vse svoje sile, da sem lahko uživala na stara leta svobodo, da nisem bila lačna, zaničevana, da sem vedno govorila v materinem slovenskem jeziku. Nikoli pa ne bom pozabila na vse tiste barabe in hlapce, ki so nas hoteli izbrisati s površja te lepe domovine.«

Jože Pečnik

Mihaela Zgonec Arko

V letu 2015 nas je zapustila še ena delegatka 1. kongresa Slovenske prosvetne ženske zveze v Dobrniču. Srečko Knafelc je ob slovesu dejal: »Čas je neusmiljen, a pravičen sodnik, vedno na koncu pove, kaj si bil v življenju, kako si

ga živel ... In ti, Mihaela, si življenje res živela. Rodila si se davnega leta 1919 v Podhojnem Hribu pri Robu. Časi so bili hudi, vojna se je pravkar končala, vsega je primanjkovalo, zato ni čudno, da so od vseh rojenih otrok ostali pri življenju samo štirje.

Komaj si prišla v svoja najlepša leta, pa se je že začela tudi druga, še strašnejša vojna in te potegnila v svoj vrtinac. Zelo zgodaj si se, svobodoljubna, pridružila odporiškemu gibanju. Postala si kurirka in opravljala nevarno in odgovorno raznašanje sporočil. Za tvoje delovanje je zvedela tudi zloglasna Črna roka, zato je bila edina rešitev zate

odhod v partizane. Tam si se usposobila za bolničarko in tako na terenu do konca vojne pomagala ranjencem. Dobivala si nove naloge in tvoje delovanje te je po kapitulaciji Italije pripeljalo tudi med delegatke ustanovnega kongresa AFŽ. To je bilo 16. oktobra

leta 1943, takrat ti je bilo 24 let.

Ponosna kot si bila, po vojni nisi iskala koristi kot udeleženka odpora, posvetila si se delu na kmetiji, ki ga nikoli ni manjkalo, in pa otrokom. Življenje si zajemala z veseljem in veliko žlirico, rada si pela, bila si članica cerkvenega zbora še v tistem času, ko to ni bilo ravno običajno za ljudi tvojega kova. A ti se na to nisi ozirala, tvoja duša je hotela peti, samo peti ...

In knjige, tvoje veliko veselje in strast — koliko si jih prebrala v svojem dolgem življenju! Gotovo so ti velikokrat pomagale lajšati težave in bolečine. Skupaj s snaho Mirjano sta knjige dobesedno požirali, tekmovali sta, katera jih bo prva prebrala.

Malokrat sva se srečala, a vsakič sem začutil pri tebi neko posebno življenjsko energijo, mladostno energijo borke. Dokler ti je sluh dopuščal, nisi zamudila nobene novice na televiziji, strastno si se zanimala za politiko in bila kritična opazovalka dogajanj. Tako sočno si znala ožigosati neumnosti! Spominjali se te bomo, Štefinove Mihaele, tvoje vedrine in povezovalne energije. Prijateljicam so bila vedno odprta vrata, postale so redne gostje v tvoji hiši. Gotovo so se dobro počutile v tvoji družbi, kot sem se jaz takrat, ko sva poskušala zapisati nekaj tvoje življenjske zgodbe, da ne bi utonila v pozabo. Ne bo utonila v pozabo, tudi zato ne, ker jo bodo povzeli tvoji mladi rodovi in jim boš svetel vzor, kako je treba pošteno, pokončno živeti in se bojevati za svojo domovino in dom.

Srečko Knafelc

Franc Pregelj - Boro

Na sončen januarski dan smo se poslovili od Franca Pregelja - Bora, človeka, ki nam je bil dolga leta prijatelj, prijeten sogovornik, predvsem pa zaveden narodnjak, borec za svobodo in ugleden član Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

Boro je bil sedmi od desetih otrok, kolikor jih je imela družina Pregeljvih v Renčah, rodil se je leta 1919. Iz zvedavega otročiča in mizarskega pomočnika je zrasel v mladega tehnika, po vojni pa je najprej dokončal gimnazijo, nato si je ob delu pridobil visoko izobrazbo. Z lahkoto se je učil tujih jezikov in jih pogovorno ali v celoti obvladal vsaj pol ducata. Med narodnoosvobodilno vojno je imel v Gorici in na Goriškem pomembno vlogo. S posebnim ponosom se je spominjal 8. septembra 1943, ko je ob 20. uri radio oznanil kapitulacijo Italije, uro zatem pa je že govoril zbrani množici na trgu v Brani-

ku. V tem času je bil Boro član Okrožnega odbora OF Gorica. Naslednje leto je prevzel naloge sekretarja mestnega komiteja KPS za Gorico in v tej vlogi organiziral Transporte hrane in drugih potrebščin za enote Devetega korpusa, med drugim tudi tiskarskega stroja in papirja za tiskanje Primorskega dnevnika, edinega ilegalnega dnevnika v okupirani Evropi.

Po vojni je Boro nekaj časa služboval na konzulatu v Milanu in na veleposlaništvu v Rimu, nato pa je bil do upokojitve zaposlen v Republiški upravi za notranje zadeve, kjer se je ukvarjal z razvojnimi in analitičnimi vprašanji. Po upokojitvi je še nekaj časa deloval na gospodarskem področju.

Zaradi znanja tujih jezikov je bil pogosto na potovanjih v tujini, kjer je vzpostavljala pomembne stike s politiki, gospodarstveniki in akademiki. Bil je pisec vrste člankov, zgodovinskih prispevkov, spominskih zapisov in ne nazadnje leposlovnih del. Govoril

je na številnih slovesnostih, srečanjih in simpozijih. Kot član slovenske borbevske delegacije se je udeležil proslave ob 70. obletnici zavezniškega izkrcanja v Normandiji.

Boro je dobil več priznanj in odlikovanj, za dolgoletno delo v odboru aktivistov OF in za obrambo zgodovinske resnice o NOB na Primorskem pa je prejel zlato plaketo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

Miloš Lozič

Marija Marcina

Decembra smo se v Cerknem poslovili od Marije Marci-
ne, rojene Štravs, iz Kranja, udeleženke NOB od zgodnje jeseni leta 1942. Rodila se je 5. novembra 1924 na Straži pri Cerknem v tedanji Kraljevini Italiji, ki je velik del primorskih Slovencev z rapalsko mejo ločevala od matičnega naroda. Zavedna slovenska družina, ki je s pesmijo, knjigami, igranjem na citre in družabnim življenjem ohranjala vrednote slovenskih prednikov v tedanji fašistični Italiji, jo je zaznamovala z zavednostjo in pripadnostjo za vse življenje. Po

dokončani osnovni šoli v italijanskem jeziku se je pri Mariji Gantar v Idriji junija leta 1940 izučila za šiviljo in opravila mojstrski izpit.

Vrnila se je domov in oprala šiviljsko obrt. Kmalu po začetku druge svetovne vojne je prišla v stik s prvimi organizatorji upora proti okupatorju

na Primorskem, kar je tudi opisala v svojem članku, ki je bil objavljen v reviji TV15 15. marca 1979. Pozno spomladi leta 1942 je bil v bližnji vasi vzpostavljen prvi lokalni odbor OF, rajonsko ga je vodil Jaka Štucin - Cvetko. Začele so se prve zbiralne in propagandne lokalne akcije, v katere se je vključila tudi Marijina družina, najprej sama Marija s starejšo sestro, nato počasi tudi drugi družinski člani. Zbrano so izročali Idrijskemu odredu, ki se je ob kapitulaciji Italije preimenoval v Vojkovo brigado v sestavi XXXI. divizije NOV in POJ. Pri Štravsovih na Straži je bila med borci poznana javka za kurirje in oskrbo enot ter med drugim zaradi bližine zaščite gozda tudi priločno skladišče in zbirališče orožja v njihovem mlinu. Tu je bila tudi šivalnica oblačil in uniform,

za kar pa je skrbela Marija. Zaradi organizacijskih sposobnosti je postala sekretarka ZMJK in pozneje še sekretarka Skoja. Ves čas do osvoboditve maja leta 1945 je delovala v okviru obveščevalne službe za enote NOV in POS. Njen povojni napor za priključitev k matični domovini ni bil zaman, se pa hrepenenje po združitvi odraža tudi v njenih verzih, ki jih je zapisala leta 1946:

*»Zemlja primorska, preveč si trpela,
preveč je bilo zate prelite krvi,
da tujčeva roka te še enkrat zajela bi
in v temo pahnila spet naše ljudi.
Naj uničene bodo vse meje krivične,
ki razkosati hočejo našo zemljo,
ustvarijo naj se pa nove pravične,
ki začrtane bodo le z našo krvjo!«*

Po osvoboditvi se je zaposlila v Idriji in Ajdovščini, od koder so jo poslali na študij gospodarsko-ekonomske smeri v Beograd. Iz Ljubljane, kjer se je potem zaposlila, je bila 1950 premeščena v Kranj, kjer je med drugim delala tudi kot računovodja ŠD Triglav in Planinskega društva Kranj. Od leta 1959 do upokojitve je kot vodja računovodstva in kadrovanja ter namestnica direktorja delala v Kranju v različnih podjetjih, od katerih je eno tudi soustanovila. Ustvarila je veliko delovnih mest, potrebovali pa so jo po tedaj uspešnih družbah tudi po upokojitvi. Sredi 60. let prejšnjega stoletja je bila iz gospodarstva delegirana za članico kranjskega občinskega sveta. Bila je nosilka odlikovanj zasluge za narod, hrabrost ter reda dela s srebrnim vencem.

Matjaž Marcina

Tomaž Kvas

Januarja smo se prijatelji in tovariši na ljubljanskih Žalah poslovili od akademskega slikarja, restavradorja in borca Tomaža Kvasa. Rodil se je leta 1921 v Ihanu in se že kot študent slikarstva odločil za narodnoosvobodilno borbo. Leta 1943 je na Šipku nad Lukovico vstopil v takrat ustanovljeno Šlandrovo brigado. V boju je bil ranjen, po zdravljenju v partizanski bolnišnici pa so ga razporedili v enote partizanske tehnike na kamniškem območju, kjer je kot ilustrator ostal vse do konca vojne.

Po vojni je dokončal študij slikarstva, ki je postalo njegov poklic, poleg tega pa se je začel ukvarjati z restavriranjem umetniških del po vsej Sloveniji. Veljal je za enega prvih in najboljših restavradorjev v Sloveniji, in kot je pred leti povedal v enem redkih intervjujev, ki jih je mogoče najti, se je vse začelo z delom za razstavo Bergantovega križevega pota iz Stične. Vmes je delal tudi kot scenski delavec v Triglav filmu, kjer je kmalu začel slikati kulise. Nato se je po spletu okoliščin začel ukvarjati z restavriranjem, med drugim je restavriral Rangerja v Olimju, kar je bilo njegovo najljubše delo. Leta 2014 je postal častni član Društva restavradorjev Slovenije za svoje pionirsko delo na področju konserviranja, restavriranja in ohranjanja kulturne dediščine. Tomaž Kvas je bil zelo izobražen in razgledan človek, izjemen poštenjak in pozitivna osebnost, v sebi zelo skromen in narodno zaveden mož, ki je bil ponosen na svoje

sodelovanje v NOB, čeprav je o tem pripovedoval le v ožjem krogu svojih partizanskih tovarišev in prijateljev. Čeprav je bil zelo družaben in duhovit in je bil rad v družbi njemu dragih ljudi, pa je kot umetnik ljubil tudi samoto.

Franc Sever - Franta v imenu prijateljev

Marija Nemanič

Sredi decembra lani smo se v Metliki poslovili od Marije Nemanič. Rodila se je v Rusovi kmečki družini v Vidošičih pri Metliki. Kot novoletno darilo zakoncema je prvorojenka prišla na svet prav na novoletni dan pred 82 leti. A njeno življenje je bilo vse prej kot praznično. Ko je nacifašizem obsodil slovenski narod na zgodovinski in kulturni konec, je močna slovenska zavest vzplamtela tudi v Rusovi družini. Oče je odšel v partizane, mati pa je s kmetovanjem preživljala štiri otroke. Leta 1943 so italijanski fašisti mater brutalno pretepli do smrti. Na požgani domačiji so ostali sami štirje otroci. Najstarejša Marija je bila komaj desetletno dekletce, ko je prevzela materinsko skrb za dva bratca in sestrico, in to vse do osvoboditve. Oče se je po koncu vojne vrnil k otrokom

in jim še isto leto pripeljal drugo mamo Rezko, s katero so se lepo razumeli. Družina pa se je povečala še za štiri otroke. Marija je nase prevzela še večje breme. Starši so obnavljali požgano domačijo, Marija pa je kot mama skrbela za brate in sestri, kar je bilo pretežno

breme za še ne dozorelo mladenko.

Ko se je pokazala prva možnost zaposlitve v Metliki, si je z delom, vztrajnostjo in odgovornostjo prekaljeno dekle našlo delo. Delavno in skromno, kakršna je bila, jo je opazil Tone Nemanič iz Trnovca. Vzcvetela je ljubezen. Poročila sta se ter zgradila prijazen, topel dom zase in za svoja otroka Srečka in Duško, sama pa je obdala hišo s cvetjem in ljubeznijo. Tako je tudi svoja otroka vzgojila v delavna, vztrajna, poštena domoljuba. Ohranila je sožitje med brati, sestrama, med njihovimi in svojo družino. Pristen odnos je zadržala tudi s krušno mamo Rezko, saj sta bili kot prijateljici. Za vse je imela dovolj ljubezni, še posebej pristrčni občutki so veljali vnukoma in pravnukom.

Desetletja je bila dejavna članica ZB za vrednote NOB Metlika. Udeleževala se je številnih dejavnosti, spominskih prireditev in srečanj. Predana je bila vrednotam, ki jih organizacija ohranja in krepi. Bila je tudi aktivna članica Društva Dobrnici, ki povezuje ljudi in ohranja spomin na družbeno delovanje in vlogo slovenskih žensk v preteklosti, sedanjosti in zlasti med NOB. Mimica, kot smo jo klicali, je bila dosledna, poštena, vztrajna in zelo skromna oseba, ki je izžarevala sproščenost, prijaznost in veselje. Povsod je bila priljubljena in dobrodošla. Takšno bomo ohranili v spominu.

Albina Tošeska, MO ZB za vrednote NOB Metlika

Člani ZZB za vrednote NOB Ljubljana - Šiška, **KO ZB Dravljje**, ki so umrli v letu 2015: **Anton Peterlin**, kurir (26. september 1931–1. februar 2015); **Kristina Guid**, aktivistka OF (18. april 1920–10. maj 2015); **Vida Porenta** - Škarič, aktivistka OF (3. junij 1930–18. maj 2015); **Milena Tepina**, pridružena članica ZB (12. maj 1955–30. junij 2015), in **Juština Makovec**, borka NOB (30. april 1929–11. julij 2015).
Cveto Pavlin, predsednik KO ZB Dravljje

1. Presedstvo

2. 2. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje; Pravilnik o sistemizaciji delovnih mest strokovne službe Zveze; Informacija o reviji Svobodna beseda in razpis za zaposlitev urednika(-ce) Svobodne besede; Dogovor o pripravi letnega poročila o delu in poslovanju Zveze v letu 2015; Informacija o prevzemu enoletnega predsedovanja koordinaciji domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije – KoDVOS; Razpis za odlikovanje z zlato plaketo Zveze treh najboljših krajevnih organizacij; druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se (se bodo) udeležili:

5. 2. kulturne prireditve ob Prešernovem dnevu in odprtja stalne postavitve zgodovinskih znamenj na Gimnaziji Poljane;
5. 2. spominske slovesnosti ob 72. obletnici prihoda 14. divizije na Štajersko v Sedlarjevem;
7. 2. spominske slovesnosti za padle partizane v Svečah na avstrijskem Koroškem;
8. 2. proslave v spomin na boj Komande mesta Koper v Borštu;
11. 2. posveta Društva TIGR na temo »Organizacija TIGR, zgodovinska vloga antifašizma na Primorskem in aktualnost sporočila« v Postojni;
16. 2. posveta z naslovom »Reformirati ali ne reformirati EU« v Ljubljani, ki sta ga organizirala Veleposlaništvo Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske v Sloveniji ter Evropa misli – Središče evropskih idej;
17. 2. predstavitve filma »Izza žice v svobodo« na sedežu Zveze v Ljubljani;
18. 2. spominske slovesnosti ob obletnici poboja 2. čete Kozjanskega bataljona v Podsredi.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

3. Svet

4. 2. Ohranjanje vrednot Osvobodilne fronte.

4. Komisija za mednarodne odnose

9. 2. Konstituiranje komisije; Program dela za leto 2016; Razprava o begunski krizi in stališča ZZB NOB Slovenije; razno.

5. Komisija za finančna vprašanja

22. 2. Obravnava zaključnega računa Zveze za leto 2015; razno.

6. Nadzorni odbor

22. 2. Obravnava zaključnega računa Zveze za leto 2015; razno.

7. Svet

25. 2. Pakt proti revščini

14. 12.

Afera o orožju, mati vseh afer

Izšel je dopolnjen ponatis knjige

Matevža Frangeža *Kaj nam pa morete – Od trgovine z orožjem do Depale vasi.*

Knjigo je vredno prebrati zaradi jasnejše predstave o vključenosti posameznikov in skupin, izmed katerih nekateri posamezniki kljub vsemu še danes oblikujejo politiko naše države. Številni med njimi so z gospodarskimi posli učinkovito pripomogli k propadu pomembnih podjetij, roka pravice pa jih tudi zaradi različnih izmišljenih vzrokov in tovarišijskih povezav še danes ni dosegla.

Predvsem naj bi se z njeno vsebino seznanili mlajši, ki so o teh nečednostih največkrat tendenciozno in namerno seznanjeni od tistih, ki te posle in laži skrivajo in potvarjajo ali jih celo prikažejo kot nadvse junaška dejanja.

Knjigo lahko naročite na naslovu: Grafika Gracer, d. o. o., Lava 7b, 3000 Celje, tel. 03/54-52-666, faks: 03/54-73-166 ali preko e-naslova: info@grafika-gracer.si. Cena izvoda je 8 € + poština. Pri naročilu 14 izvodov v paketu je cena za izvod 6 €. Po dobavi vam bo pošiljatelj izstavil račun.

Utrinki iz govorov

Cerkno: Andreja Katič, ministrica za obrambo,
30. januarja 2016 na sklepni slovesnosti 39. partizanskih smučin Cerkno '45

“

»Danes, več kot sedemdeset let po osvoboditvi, živimo – po zaslugi vseh, ki so snovali in izpeljali našo osamosvojitve, med njimi po zaslugi aktivnih borcev iz Teritorialne obrambe in slovenske policije – v samostojni in suvereni Republiki Sloveniji. Tudi danes smo še vedno narod, ki ceni šport. Ukvarjanje z njim je ne nazadnje eden od pogojev za zdravo življenje. Športni junaki pa so tisti, ki nas, Slovence, povezujejo, navdihujejo in razveseljujejo. S svojimi uspehi nam sporočajo, da

zmage ne prinesejo številčnost, velikost in moč, ampak značaj, srčnost, neustrašnost in predanost. Lastnosti, ki so bile lastne našim prednikom, našim rojakom, junakom naše preteklosti, ki se jih spominjamo.

In ko stiskamo pesti za Petra Prevca in za druge naše »orle«, naše alpske smučarje, biatlonce, smučarske tekače ter druge športnike in športnice, lahko prav tu v Cerknem ugotovimo, kako veliko je bilo za razvoj športa storjenega prav v tem zelo težkem obdobju slovenske zgodovine. Takrat ste se borke in borci narodnoosvobodilnega partizanskega boja ob podpori prebivalstva bojevali proti okupatorju, ki

je imel trden namen uničiti naš narod ...

... V prejšnjem letu smo praznovali 70. obletnico osvoboditve. Letos je pred nami 25-letnica samostojnosti in suverenosti naše države Republike Slovenije. Prav je, da smo ponosni na pot, ki jo je prehodil naš narod. In brez osvoboditve ne bi bilo osamosvojitve!

Danes smo postavljeni pred nove izzive, zelo pomembne izzive. Izzive, v katerih bomo morali znova dokazati, da zmoremo in da smo dobri gospodarji. Da znamo najti dobre menedžerje v podjetjih. In da znamo ustvarjati razmere, v katerih bomo vsi živeli v miru, varnosti in blaginji...«

“

Boršt: Slavko Grčar, podpredsednik ZZB NOB Slovenije,
na spominski slovesnosti junakom komande mesta Koper in njihovi žrtvi 8. februarja 2016

»Naše borčevske organizacije bodo skupaj z občini, šolami in drugimi sodelujočimi pripravile v raznih krajih po državi 400 proslav obletnice OF in drugih dogodkov iz NOB. Na njih in prek medijev in na druge načine bomo znova zakričali, urbi et orbi, da smo bili ne krivi na dolžni zločinsko napadeni in okupirani, da smo se upravičeno uprli in obranili ter dosegli narodno združitev in svobodo. In da smo upravičeno ponosni na naš boj in naše junake in hvaležni vsem, ki so trpeli za domovino in njeno svobodo. Z gnusom pa obsojamo vse, ki potvarjajo zgodovino, ki kriminalizirajo partizanstvo in ki sodelovanje z zločinskimi okupatorji prikazujejo kot domoljubno, celo častno dejanje. Novo resnico razglašajo pod Krenom, v Teharjah, v Šentjoštu, v Grahovem, v raznih medijih, v nekaterih strankah in še kje, doma in celo

na tujem. Ob splošno znanih dejstvih o narodnoosvobodilnem boju slovenskega naroda, ki je bil tedaj z bojem jugoslovanskih narodov v sestavi velike antihitlerjevske koalicije in spoštovani del tega zavezništva, reducirajo na boljševisko komunistično revolucijo in državljansko vojno, na enačenje partizanstva in domobranstva, na brisanje kriminalnosti in zavrženosti kolaboracije, na zmagoslavje premaganih. Pravijo, da so bili slovenska narodna vojska in zelo zaslужni, saj so se prvi bojevali proti komunizmu. Zanamarijo tudi, da je sodobna Evropa zgrajena na antifašizmu in antinacizmu in da suverene slovenske države v sedanjih mejah ne bi bilo brez Osvobodilne fronte in narodnoosvobodilnega boja ter brez požrtvovalnega dela za obnovo in graditev domovine v petinštiridesetih letih miru pred osamosvojitvijo leta 1991. Komu služi ta politikantska manipulacija, se lahko vprašamo – evropski podobi ponosne svobodoljubne Slovenije gotovo ne!

Odločno zavračamo in obsojamo tudi vse sodobne pojave neofašizma, ki se izražajo v rasni, verski, politični, spolni in vsakršni drugi obliki nestrpnosti in sovraštva ali celo v spodbujanju vojne in nasilja. Pozivamo državo, naj bo bolj občutljiva do teh pojavov in naj ne dopušča, da se bohotijo, ker pod firmo svobode in demokracije v resnici ogrožajo prav svobodo in demokracijo ne glede na to, ali gre za skrajneže v strankah, civilnih iniciativah, pisanih ali elektronskih medijih.

Letos bomo praznovali tudi 25. obletnico osamosvojitve Republike Slovenije, osamosvojitve, ne ustanovitve, saj smo pred tem že imeli svojo republiko, nastalo po zmagi v NOB, ki je že bila država v okviru takratne ustavne ureditve. Prav je, da spoštujemo to državo in njene institucije, saj je naša in za nas edina. Smo kritično do številnih slabosti, napak, zlorab in kriminala, toda ne posplošujemo in ne delajmo vraga bolj črnega, kot v resnici je.«

“

Sveče pri Bistrici v Rožu (Avstrija): dr. Ljubica Jelušič, podpredsednica ZZB za vrednote NOB Slovenije, na pokopališču v Svečah 7. februarja 2016 na spominski proslavi za padle partizane

»Mi ne moremo biti razsodniki za trpljenje, ki so mu bili izpostavljeni ti ljudje pred več kot sedemdesetimi leti. Naše obsodbe ne bodo vrnila v življenje nikogar, ki je tako kot Vernik padel zaradi izdajalcev. Pa vendar mora biti tu razumno sporočilo za današnje dni, povezano s tem, da smo ljudje različnih značajev in da tudi različno prenašamo tegobe. V vojni se ti značaji zbirajo do roba. Na tiste resnično domoljubne, ki so za svoj narod pripravljeni tvegati vse; na tiste, ki oprezno čakajo, da bo vojna vihra mimo, in nikomur ne odpirajo vrat; in na tiste, ki menijo, da je s sovražnikom bolje sodelovati.

Živimo v miru in teh delitev ne razumemo več dobro. V Sloveniji smo padli pod težo razprav o spravi v medlo in mlačno spominjanje na narodnoosvobodilni boj. Iz šolskih učbenikov smo umaknili teme o boju in tragedijah druge svetovne vojne, da ne bi sprožali novih delitev med ljudmi. V zgodovinskih lekcijah iz previdnos-

ti končajo predavanja nekje pred vojno, samo da bi se ne bilo treba soočiti s tistimi, ki oporekajo vrednotam NOB; čas, ko je obstajala nekdanja Jugoslavija, pa je v zgodovinskem spominu mladih temna luknja. Z osamosvojitvijo Slovenije so nekateri mislili, da časov pred 1991 sploh ne bo treba več obravnavati, saj se je zgodovina menda začela kar z njimi.

Varljivo je misliti, da živimo v miru, ki je večni. Od leta 2011 spremljamo državljansko vojno v Siriji, ki smo jo dolgo gledali kot nekaj, kar je daleč od nas in se nas ne tiče, tako kot številne druge sodobne vojne. Danes vemo, da se ji ne moremo izogniti. Val beguncev, ki nimajo več kam, ker so njihova mesta porušena do tal, je pljusnil tudi po naših krajih. Čeprav smo v Evropski uniji in smo se nekaj časa slepili, da bo Evropa naša rešitev namesto nas, je vse bolj jasno, da je urejanje begunskega vprašanja stvar vsakogar od nas. In našega glasu proti vojni nasploh.

Iz te vojne raste tudi nova oblika fašizma, skrajne verske ideologije sovraštva

do drugače mislečih, ki se osredinja na prostoru razkosane Sirije in delu razpadlega Iraka. Islamska država, si pravijo ti skrajneži, ki vzdržujejo svoje bojne vrste z denarjem od načrpane nafte iz nahajališč v Siriji in Iraku.

Daesh - pravijo prezirljivo tisti, ki urijo svojo vojaško silo za spopad s skrajneži Islamske države. V Siriji mesta gorijo dalje, padajo kulturni spomeniki, ljudje pa na begu v gumijastih čolnih premagujejo morja, da bi se dokopali do miru, ki jih čaka na obali Evrope. Medtem evropski politiki zbirajo ukrepe, ki bodo morje naredili še globlje in obalo še bolj daleč od teh preganjanih nesrečnikov. Njihova vojna je po drugi strani postala priložnost za špekulante vseh vrst, iskalce zaposlitve in krvnike terorističnih organizacij.

Da bi jih zaustavili, smo spet pri temeljni ugotovitvi, da je treba najprej ustaviti vojno. Za kar potrebujemo soglasje vseh velesil. Ob tem spoznanju postane mali človek še bolj majhen in naš glas še bolj tih in ubog.«

Ljubljana: Vlasta Nussdorfer, varuhinja človekovih pravic, na slovesnosti 24. januarja 2015 ob mednarodnem dnevu spomina na holokavst

»Sama sem lani obiskala Auschwitz, kraj hudega imena in zločinov, ki jih ne moreš pozabiti, tudi če ga sam vidiš in doživiš le kot obiskovalec, pa čeprav po mnogo desetletjih od grozovitih dogajanj. Sprehod skozi hiše groze, mučenja, izolacij, skozi prostore, ki predstavljajo spomin na tisoče in tisoče otrok, žena in mož, ki jim je bil edini cilj, kako priti od tam in preživeti. Ne, takrat celo ni bilo misli na samomore, bila je le velika in skupna želja zbežati oziroma preživeti! Med ta-

boriščniki so se stkale prav presunljive zgodbe preživetja. Vsi evropski varuhi, ki smo tega dne obiskali taborišče, smo nemo opazovali in si v mislih predstavljali prizore ne tako davne preteklosti. Bili smo si enotni: to se ne sme več ponoviti.

Kot varuhinja človekovih pravic se zavedam, da ni kazni brez zločina in brez pravične sodbe. A prav za taboriščnike je veljalo, da te ni bilo, prav tako ni bilo nikakršne obrambe, ugovorov ali preizkusov razlogov za pripor, kakor jih poznamo danes. Grozljiva je številka ljudi, ki so bili iz naših pokrajin zaprti, izgna-

ni, ki so umrli, prisilno delali, bili v vojnem ujetništvu ali ustreljeni kot talci. V italijanskih taboriščih jih je bilo 36.200, v nemških 21.234, v madžarskem 688, v hrvaškem taborišču Jasenovac 400. Od vseh jih je v taboriščih umrlo kar 12.360, 19.000 jih je bilo na prisilnem delu in v vojnem ujetništvu, 2.949 ljudi pa je bilo ustreljenih kot talci. Trpelo je več kot 60.000 ljudi iz naše male Slovenije.

Če samo pomislimo na vse našete ljudi, njihove dneve brez sonca in z vsakdanjo bližino smrti, dneve, polne brezupa, strahu, žalosti, trpljenja, hudega dela in preganjanja, nas groza kar ohromi.«

Pedrovo: Miha Butara, častni predsednik združenja slovenskih častnikov, 23. januarja 2016 na slovesnosti v spomin na enajst padlih borcev

»Živimo v nenavadnem času, v katerem se na specifičen način prepletejo dogajanja iz preteklosti s sedanjim časom, v katerem doživljamo razvrednotenje doseženih uspehov v preteklosti, taptanje idealov, za katere so se zavzemali naši predhodniki in se bojevali proti največjemu zlu, s katerim se je kadar koli v svoji zgodovini srečalo človeštvo. Fašizem z nacizmom in poudarjenim klerofašizmom je na svetu, v Evropi in na Slovenskem naredil toliko zla, da tega generacije in generacije ne bodo mogle pozabiti. Zato je prav, da ne pustimo v pozabo tistih hudih in težkih časov, v katerih se je krepila slovenska zavest v boju s sovražniki slovenskega naroda, sovražniki slovenske kulture in slovenskega jezika ...

Črna pošast fašizma se ponovno dviguje.

In to je ob vsem drugem dogajanju v zvezi z eskalacijo neofašizma dovolj resno opozorilo za našo previdnost. Da ni bilo v času druge svetovne vojne Osvobodilne fronte, skupne pokončnosti in velike odločnosti našega naroda, ne bi bilo tako dobro organiziranega in učinkovitega upora proti okupatorju. Z okupacijo in grozovitostjo druge svetovne vojna so rasli narodna zavest, odločnost in prepričanje v skupno zmago NOB in s tem dobrega nad zlim. Nič nas ni moglo ustaviti na tej poti, ne italijansko, ne nemško vojaško nasilje, ne sodelovanje domačih izdajalcev, ne pobijanje talcev in ne sistematični požigi vasi ...

... Žrtve domačinov in padlih partizanov niso bile zaman. Nekaj mesecev pozneje, v maju, so zasijali žarki svobode. Slovenska partizanska vojska, takrat v sestavi zmagovite »Titove« jugoslovanske partizanske armade, je dala velik delež k

skupni zmagi »zaveznikov« iz ZDA, Velike Britanije, Rusije in Francije nad Hitlerjevo nacistično soldatesko. Slovenski partizani, osvoboditelji domovine Slovenije, so tako postali veliki zmagovalci, delujoči v sestavi zmagovite svetovne zavezniške koalicije. Na to smo in moramo biti ponosni ...

... Pripadam generaciji veteranov, ki je z odločnim in uspešnim bojnim delovanjem pripadnikov slovenske milice in teritorialne obrambe obranila Slovenijo v vojni leta 1991. Takrat smo si želeli le malo, da bi živeli lepše in boljše življenje, kot smo ga živeli pred tem. A so se številnim sanje porušile. Še je čas, da se postavimo v bran svojih idealov in naredimo našo Slovenijo prijaznejšo za življenje vsakega od nas. S skupnimi močmi lahko dosežemo vse, saj ima naš narod strahovito moč, ko je to najbolj potrebno.«

Dovce pri Komnu: Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB za vrednote NOB, na spominski prireditvi ob 72. obletnici napada Južnoprimorskega odreda na fašistično kolono 31. januarja 2016

»Nekaj besed o zgodovini vodjevega ustvarjanja slovenske vojske. Ko je stopil v politiko kot rosn mladeč, je hotel oborožiti ves slovenski narod po vzoru Marxovega oboroženega ljudstva, pa je stopil v politično blato in beograjskim generalom na žulj.

Potem je postal minister in mesec dni pred pričakovanim posredovanjem JLA ukinil občinske štabe TO in jih spojil v nekakšne območne, s tem pa povzročil pri ukinjenih štabih nejevoljo, pa tudi tekmovalnost v bojnih razmerah. Vpoklical je slovenske mla-

deniče na služenje vojaškega roka, ki je bilo takrat najkrajše na svetu. Denarja in volje za usposabljanje ni nikakor bilo, za nepotrebno orožje, za zidovje in opremo vojašnic, poveljstev, ministrstva, generalštaba pa ga je bilo na pretek.

Potem je kot vodja opozicije med ljudi vrgel, da bo profesionalna (najemniška) vojska cenejša in bolj učinkovita v obrambi domovine. Kar zadeva cene, naj povem, da smo leta 2009 dali za obrambo 912 milijonov dolarjev, za JLA pa je Slovenija prispevala največ leta 1980, ko smo po izračunu profesorja Mencingerja dali približno 575 milijonov zelencev. Da o obrambni moči ene in druge ne govorimo! Ker ni bilo naborniškega usposabljanja, so si

izmislili prostovoljno naborništvo in pogodbeno rezervo. Komaj so zbornali približno 1400 fantov, ki so bili pripravljeni en konec tedna na mesec obleči vojaško suknjo in se pregarjati po deželi. Dvotedenskega letnega usposabljanja pa tako ni bilo, ker ni bilo denarja.

In danes nimamo vojske, da bi zajezila begunski val. V tujini je in varuje interese zahodnega kapitala. In zato je potrebna nacionalna garda domoljubov. Do tega, da četrt stoletja še nimamo vojske za obrambo domovine, nas je pripeljal vodja – obramboslovec brez resnega znanja o obrambi in vojski. Ni pa osamljen. Pa še eno resnico povem: obramba domovine je preresna stvar, da bi se z njo ukvarjali politiki!«

Morsko: Tanja Fajon, poslanka v Evropskem parlamentu,
30. januarja 2016 ob 72. obletnici pohoda XXX. divizije v slovensko Benečijo

»Minilo je 72 let, odkar je XXX. partizanska divizija prečkala Sočo in s prodorom proti slovenski Benečiji pokazala, kje so meje slovenstva. Spet smo se zbrali ob tej pomembni obletnici. Po toliko desetletjih naš shod ni pomemben le zaradi ohranjanja spomina na vrednote NOB. Pomemben je, ker so taka druženja priložnost za javni poziv in opomin k ohranitvi vrednot na splošno. Mednje spadajo strpnost, kultura pogovora, premislek, argumentacija.

Partizani, borci divizije, ki so jim pomagali tudi sovjetski in drugi vojaki, so svoje bitke bojevali v duhu zedinjenosti ne glede na fizične, jezikovne in druge prepreke – bojevali so se za skupen cilj, ki je bil dosežen in je prinesel utrditev slovenske besede, zaščito manjšine, potrditev in razvoj slovenske kulture na italijanskih tleh oziroma v Benečiji. Predvsem pa so nam ta in tudi drugi mejniki druge svetovne vojne pustili zgodovinski opomin, ki ne sme nikoli v pozabo: da mir, ki so nam ga izbojevali naši dedi in očetje in ki smo ga deležni Evropejci, tudi Slovenci, nikakor ni samoumeven.

Razpoloženje v Sloveniji v zadnjih mesecih, tednih ni prijetno. Že tako stresnemu notranjopolitičnemu dogajanju, ki že dolgo in tako rekoč nenehno razburja in deli našo deželo, se je pridružila gospodarsko-finančna evropska kriza in v prejšnjem letu še slabo obvladljiv migrantski val. Evropa se je odzvala počasi in neuskkljeno, žal pa smo se enako nerodno odzvali tudi v Sloveniji. V zadnjih mesecih lahko le z obžalovanjem spremljam, kako zelo so se povečali negodovanja, kritiziranje, sovražni govor, ksenofobija, nestrpnost. Vrednot, ki sem jih omenila, pa kot da ni več.«

Sedlarjevo: Andrej Marinc, član Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije,
na slovesnosti 5. februarja 2016 ob spominu na prihod 14. divizije na Štajersko

»Pohod čez Kozjansko, Konjiško in vse do Graške gore – gore jurišev in Smrekovca je bilo izredno dejanje in žrtvovanje v krutih zimskih razmerah. V kratkem nagovoru ni mogoče opisati podrobnosti tega pomembnega velikega dejanja, zato mi dovolite, da kratko opišem svoje doživljanje prihoda Štirinajste. Takrat sem obiskoval drugi razred gimnazije v Celju, v šolo

smo se vozili z vlakom. Ob petih zjutraj tistega februarjskega zimskega dne je vlak odpeljal iz Rogatca. Na Grobelnem smo pet ur čakali na prevoz v Celje. Ko je vlak končno odpeljal in se počasi pomikal proti Štoram, smo pred mostom čez Voglajno v globokem snegu zagledali številne gazi. Šušljalo se je, da gre za prihod partizanov. Med nami vozači, ki smo bili po večini iz zavednih slovenskih družin, sta zavladala veselje in upanje, da se približuje konec grozovite druge svetovne vojne. Seveda niso bila to le otroška pričako-

vanja. Leta 1944 in vse do maja 1945 se je razmahnil partizanski boj, a postajal je vse težavnejši. Tudi na Štajerskem so bila osvobojena območja – Zgornja Savinjska dolina, na Kozjanskem in na Pohorju. Zato želim posebej poudariti, da je partizansko gibanje skupno z Jugoslovansko armado postalo del protifašističnega zavezništva. Osvobojen je bil večji del slovenskega etičnega ozemlja in predvsem temu se moramo zahvaliti, da je Slovenija tudi po zaslugi osamosvojitve leta 1990 postala samostojna suverena država.«

Kdo je partizanka na sliki

Na spodnji fotografiji so borci Gradnikove brigade v Novem mestu, v pogovoru s pripadniki italijanske divizije Isonzo, 9. septembra 1943. Ob avtomobilu s puško na rami stoji borec Gradnikove brigade Ivan Mlekuž - Zdenko, levo od njega je Milan Trušnovc - Milče, desno pa Vladimir Knežević - Volodja, komandant 1. bataljona Gradnikove brigade in prvi komandant Novega mesta.

Bralce prosimo za pomoč in sprašujemo, ali kdo prepozna partizanko s titovko na fotografiji v sredini in ve, kdo je avtor fotografije.

Odgovore lahko sporočite na e-naslov:
alenka.bozic5@gmail.com

90 let Jožeta Križančiča

// PIŠE: **Stanko Lepej**, ZSB za vrednote NOB Ptuj

Jože Križančič spada med tiste člane Združenja borcev za vrednote NOB Ptuj, ki se od rane mladosti predajajo svobodoljubju in domoljubju. Rojen 14. februarja 1926 v Vitni vasi na Bizeljskem je bil 11. novembra 1941 skupaj z družino izgnan z domače grude v Ehrenfridersdorf na Saškem v Nemčiji. Star komaj 15 let je kopal železovo rudo od 200 do 400 metrov pod zemljo. Kakšen napor je doživljal na pri prisilnem delu, si lahko le mislimo. Še zbolel je, zato so ga premestili iz rovov na težko delo porivanja vagončkov železove rude na dnevni svetlobi. Delovne razmere niso bile nič boljše, delovnik je trajal 12 ur. In to se je vlekló vse do maja leta 1945, ko so jih osvobodile ruske čete.

Jože se spominja teh težkih časov, polnih smrti, trpljenja, pa tudi tovarštva med izgnanci. Kar hudo mu je, ko pripoveduje o vračanju v rodni kraj, ko je med pettedenskim potovanjem umrlo veliko njegovih tovarišev. V domovino se je vrnil sredi junija leta 1945.

Po vrnitvi pa ni miroval. Vojna mu je vzela štiri leta otroštva. Kot mladinec se je vključil v družbenopolitično delo, v ZB pa je bil sprejet leta 1948. Njegova ljubezen so bili preprostosti kmečki ljudje in zemlja. Zato se je vpisal v kmetijsko šolo Grm pri Novem mestu. Po odsluženju vojaškega roka je prišel na Ptuj in nadaljeval študij na Kmetijski šoli v Podlehniku, v Mariboru pa je uspešno končal Srednjo kmetijsko šolo. Nato je postal upravitelj Kmetijskega posestva v Podlehniku, po priključitvi h Kmetijskemu kombinatu Ptuj pa je bil vse do upokojitve vodja te delovne enote.

Ves ta čas je z vso odgovornostjo opravljal zaupane mu naloge, zlasti pri obnovi vinogradov in sadovnjakov v Halozah, obenem pa je skrbel za razvoj živinoreje. Med delom je končal tudi Višjo agronomsko šolo v Mariboru. Znal je pritegniti preprostega kmečkega človeka in okolico k prostovoljnim delovnim akcijam za razvoj tega dela Halož (graditev zadružnih domov, elektrifikacija, vodovod, zametki turizma itd).

Jože Križančič je deloval v vseh takratnih družbenopolitičnih organizacijah, posebno pozornost pa je posvetil delu ZB na Ptuj, bil je zavzet zagovornik vrednot NOB in je predstavljal našo organizacijo kot sveto. Zelo dejaven je bil tudi v ptujskih sindikatih. Pred petindvajsetimi leti je bil med ustanovitelji Društva izgnancev Slovenije in tri mandate njegov podpredsednik.

Njegovo delo spoštujejo vse generacije. Po upokojitvi se je posvetil pisateljevanju in v tem obdobju napisal sedem knjig, vse vsebine pa so s pridihom kmečkega in socialnega življenja malega haloškega človeka.

90 let Albina Kobentarja

// PIŠE: **Vesna Dobre**

Častljivih 90 let je 21. januarja letos dopolnil Albin Kobentar z Jesenic, »naš Bine«, kot mu pravijo v Skupnosti internirancev Dachau, kjer je eden najbolj dejavnih članov. Z osemnajstimi leti se je pridružil borcem Bazoviške brigade, bil kmalu zajet, nato so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau. Tam je doživel in komaj preživel najtežje trenutke svojega življenja.

Po vrnitvi v osvobojeno domovino se je najprej zaposlil v železarni na Jesenicah, ker pa je bil radoveden in je želel več, se je nenehno usposabljal in izobraževal. Njegova poklicna pot se je najprej nadaljevala v osnovni šoli, kjer je bil učitelj, nato je doštudiral še na Višji upravni šoli. Dolga leta je bil sodnik za prekrške na Jesenicah, in kot pravijo, je bil strah in trepet jeseniških prekrškarjev. V pokoj pa je odšel kot takratni pravobranilec samoupravljanja.

Njegov nemirni duh se je kazal v tem, da je bil dejaven tudi v svojem prostem času. Deloval je v številnih družbenopolitičnih organizacijah in v organih upravljanja v različnih organizacijah na Jesenicah. Bil je aktiven član planinskega društva, še posebej zavzet je bil pri obnovi Erjavčeve koč

in pri graditvi planinske kočice na Golici. Ljubil je gore in pogosto je pripovedoval šalo, ko oče sinu razlaga, kako lepo je videti to in ono v dolini, potem ga pa sin vpraša: »Zakaj sva pa prišla sem gor, če je v dolini tako lepo?« Bil je član Združenja šoferjev in avtomehnikov, Društva upokojencev in Zveze borcev. Je eden ustanovnih članov Skupnosti internirancev Dachau in še vedno eden najbolj dejavnih članov. Z nestrpnostjo vsako leto pričakuje srečanje članov te Skupnosti in se razveseli vsakega izmed sotrpinov iz tega zloglasnega taborišča, ki še zmorejo priti na srečanje. Za svoje delovanje je dobil več družbenih in državnih priznanj.

Kdor ga vsaj malo pozna, dobro ve, da se Bine zna tudi poveseeliti in pošaliti. Ko je bil mlajši, se je redno udeleževal pustnih tekmovanj na Španovem vrhu, kjer je bil izbran tudi za župana. Priznava pa tudi, da se še vedno najbolje počuti v prijetni ženski družbi.

SVOBODNA
B E S E D A

Vse nekdanje naročnike Svobodne misli, ki od novembra prejimate revijo Svobodna beseda opozarjamo, da se morate na revijo Svobodna beseda naročiti, če jo želite prejemati. To lahko storite bodisi z naročilnico, ki jo najdete na predzadnji strani revije ali preko telefonske številke **01/434-44-45** ali na enega izmed elektronskih naslovov: **romana.jemec@zzb-nob.si** ali **svobodna.beseda@gmail.com**

90 let Borisa Uzarja

// PIŠE: Vesna Dobre

V Domu Petra Uzarja v Trziču bo čez nekaj dni praznoval častitljivih 90 let Boris Uzar. Jubilej bo preživel v domu starostnikov, poimenovanem po njegovem očetu Petru Uzarju, zavednem Slovencu, ki je ljubezen do domovine in svobode privzgojil tudi svojemu sinu. Boris se je odločil za odhod v dom šele pred kratkim, po smrti svoje žene in potem ko je ugotovil, da bo tam zanj dobro poskrbljeno.

Boris Uzar se je rodil v Sebenjah pri Trziču 11. marca 1926. Že njegova rana mladost je bila zaznamovana z res težkimi preizkušnjami. Izkusil je trpljenje begunjskega zapora, ker je bil še mladoleten, so ga po petih tednih izpustili. Spomladi leta 1942 se je pridružil bratu Stanku v partizanih, in sicer v Tomšičevi brigadi. Konec istega leta so ga zajeli pripadniki

bele garde in ga poslali najprej v zapor v Velike Lašče, pozneje pa v taborišče Gonars. Po kapitulaciji Italije se je spet pridružil uporniškemu gibanju, konec leta 1943 pa so ga v nemški ofenzivi zajeli Nemci. Poslan je bil najprej v zapor Sušak, nato v Trst in nazadnje v zapore v Zeleni jami, od tam pa v zloglasno taborišče Dachau.

V najinih pogovorih mi je večkrat omenil, kako vesel in hvaležen je, da je v taborišču srečal sokrajana Janka Dobreta. Ta mu je po svojih močeh pomagal z živežem, da sta skupaj vendarle dočakala 29. april 1945 in težko pričakovano svobodo.

Po vrnitvi v domovino se je Boris Uzar zaposlil kot voznik tovornjaka in večkrat po dolgem in počez prevozil našo tedanjo domovino, vozil je tudi v Italijo in Avstrijo. Še pred kratkim je v tako visoki starosti rad sedel za krmilo osebnega vozila in se odpeljal po opravkih: na srečanje članov Skupnosti internirancev Dachau, v Muzej novejšje zgodovine, na fotografiranje h Goranu Bertoku, ki ga je upodobil na fotografijah z naslovom Pričevalci. Novembra lani je sodeloval v Živi knjižnici v Radovljici, kamor se je prav tako pripeljal sam, in kot so povedali, je mlade navdušil s svojo pripovedjo (na fotografiji). V mlajših letih je neizmerno rad obiskoval okoliške hribe in za planinske kočice izdeloval znamenite značke. Je dolgoletni član Zveze borcev za vrednote NOB in Skupnosti internirancev Dachau.

VABILA

Ribnica, Jelenov žleb:

Tradicionalna spominska slovesnost ob 73. obletnici boja v Jelenovem žlebu, ki ga je 26. marca 1943 bojevala Dolenjska operativna cona pod poveljstvom Milovana Šaranoviča skupaj z Gubčevo in Cankarjevo brigado, ob zaščiti Šerčerjeve in Tomšičeve brigade z italijanskim bataljonom iz divizije Macerata, bo **v soboto, 26. marca, ob 11. uri** na bojišču v Jelenovem žlebu, in v športni dvorani v Ribnici **ob 13. uri**.

Ob tej priložnosti bodo pripravili tradicionalni pohod v Jelenov žleb. Pohodniki v organizaciji Planinskega društva Ribnica bodo odšli iz Rakitnice **ob 7.30** (pohod bo potekal po Rudeževi poti), iz Loškega Potoka pa ob **8.30**. Pri spomeniku v Jelenovem žlebu bo ob **11. uri** polaganje venca, sledila bo zgodovinska ura o poteku boja v Jelenovem žlebu. V športni dvorani v Ribnici se bo začela slovesnost ob 13. uri, slavnostni govornik dr. Andrej Osterman, načelnik Generalštaba Slovenske vojske. Iz Ljubljane bo organiziran prevoz na proslavo v Ribnici z odhodom ob 11.30 izpred dvorane Tivoli. Prijave zbira ZJB Ljubljana, Tatjana na tel. št.: 01/43-25-241.

Makoše:

ZJB za vrednote NOB Kočevje, Občina Kočevje in odbor IX. brigade Kočevske – XVIII. divizije vabijo na spominsko slovesnost ob 72. obletnici bojev IX. brigade v Makošah pri Ribnici. Slovesnost bo **v soboto, 19. marca, ob 11. uri** pri spomeniku v Makošah. Slavnostni govornik bo Jože Oberstar, član predsedstva ZJB za vrednote NOB Slovenije.

Vabljeni v Auschwitz

Skupnost internirancev Dachau pripravlja tridnevni izlet na Poljsko z obiskom koncentracijskega taborišča Auschwitz. Potovanje bo potekalo **od 30. aprila do 2. maja** 2016. Za dodatne informacije so dosegljivi na gsm: 040/508-602 Vesna Dobre, prek e-pošte: info@skupnostdachau.si ali v turistični agenciji Zvezdica zaspanka: Božena Pograjc na telefonski številki: 05/996-92-80, gsm: 040/195-411 in prek e-pošte: bozena@zvezdicazaspanka.si

Celoten program si lahko ogledate na spletni strani www.skupnostdachau.si

Vabljeni k ogledu razstave

ZJB za vrednote NOB Trebnje se pridružuje proslavljanju 75. obletnice ustanovitve OF. V ta namen smo obudili razstavo, ki smo jo lani ob 70. obletnici praznovanja zmage nad fašizmom in nacizmom, predstavili v Mirnski in Temeniški dolini. Letos smo razstavo postavili v avli Centra za izobraževanje in kulturno (CIK) v Trebnjem. Na njej so na ogled panoji, ki so bili leta 1990 umaknjeni iz prostorov stavbe družbenopolitičnih organizacij (DPO) v Trebnjem. Panoji so bili zaradi selitve političnih organizacij ob takratni spremembi družbenopolitičnega sistema deponirani v zaklonišče Osnovne šole Trebnje, kjer so bili vse do lani. Nekaj časa so bili pred deponiranjem razstavljeni v avli Osnovne šole Trebnje. Takratna borčevska organizacija ni imela ustreznih prostorov in zanje niso našli druge rešitve.

Na panojih so prikazane fotografije medvojnega dogajanja v Mirnski in Temeniški dolini ter fotografije nekaterih dokumentov, ki jih je med vojno sprejemala vojna oblast na območju Slovenije. Panoji so razstavljeni taki, kot so bili deponirani, zaradi ohranitve fotografij pa so na novo zastekljeni. Slike na panojih so zbirale krajevne borčevske organizacije pri svojih in udeležencih NOB. Po podatkih s katerimi razpolagamo naj bi izdelavo panojev vodil takratna člana borčevske organizacije Janko Oven in Pavle Miklič (oba že pokojna) in člani takratnega upravnega odbora borčevske organizacije.

Vabimo vas, da se nam pridružite pri praznovanju pomembnega mejnika v zgodovini slovenskega naroda. Razstava bo na ogled približno dva meseca.

ZJB za vrednote NOB Trebnje

11 milijonov Neznanih

Sem dijakinja drugega letnika gimnazije v Mariboru. V okviru projekta »Mladi za napredek Maribora« sem se lotila raziskovalne naloge z naslovom »Največji svetovni genocidi«, torej tudi holokavsta. Spoznala sem vzroke, potek in posledice posameznih genocidov.

// PIŠE: **Vanesa Majcenovič**

Sovrstniki so me večkrat vprašali, čemu sem izbrala tako težko tematiko. To sem se včasih vprašala tudi sama. Pa ne zaradi težavnosti vsebine, ampak zaradi spoznanja, koliko ur, dni, mesecev in let trpljenja so dale skozi žrtve holokavsta.

Smrt enajstih milijonov Neznanih, en Voditelj in eno samo Prepričanje: to je holokavst. Zgodile so se največje grozote, ki jih je zakrivil en sam človek zgolj zaradi svoje prepričanosti o tem, da je edino arijska rasa čista rasa in da je treba vse druge, »nečiste«, iztrebiti. Ta človek je bil Adolf Hitler, ki je enajstim

teljica življenja, zato je treba ljudi opozarjati na preteklost, ne pa samo na boljšo prihodnost. Treba se je spomniti dogodkov holokavsta in vseh drugih genocidov, treba je vedeti, do česa lahko pripelje obsedenost, pohlep ali absurdno prepričanje že enega samega človeka. Je žival sposobna takšnih grozodejstev, kot so jih doživljali ne samo v taboriščih, ampak tudi na ulici, doma, v trgovini? Mislim, da na to vprašanje sploh ni treba odgovoriti, saj se živali ne pobijajo znotraj vrste, pobijajo le druge vrste za lastno preživetje, mi – ljudje – pa počnemo oboje: pobijamo živali

in pobijamo soljudi. Zakaj? Zaradi pohlepa? Za lastno potešitev? Kaj je ravno nas privedlo do tega, da nas kot glavni dve vrednoti ženeta pohlep in sovraštvo do drugih?

Večina ljudi ne mara govoriti o temnih straneh naše biti, vendar je prav to tisto najpomembnejše: da se zavemo, da ima vsak človek temno plat. Nekateri jo v sebi potlačijo, pri nekaterih pa pride na

Zgodovina je učiteljica življenja, zato je treba ljudi opozarjati na preteklost, ne pa samo na boljšo prihodnost.

plan v največjih možnih razsežnostih. Ljudi je treba opozoriti, da nas naša sposobnost razmišljanja ne povzdigne nad živali in druga bitja na Zemlji, kvečjemu nas le potiska vse globlje pod nje.

Zgodbo o holokavstu je težko povedati, še težje predati naprej in nemogoče pozabiti. Kdor jo vsaj malo pozna, je ne more kar tako izbrisati iz spomina. Tudi meni se po vsem prebranem dogaja, da v vseh grozotah, ki se dogajajo danes, iščem vzporednice s holokavstom. Ko poskušam zgodbo o tem predati naprej, se nerada izgovarjam na bolečino, ki jo ob tem občutim, ker vem, da je bolečina mnogo hujša za tiste, ki so izkusili holokavst na svoji koži. Zato bi tudi svoje raziskave rada posvetila vsem Neznanim. Hvala. ■

milijonom Neznanih vzel dom, družino, življenje in dušo. Ali sem uporabila pravo besedo, ko sem ga poimenovala »človek«? Ne, je poosebljeno zlo, ki se je zapisalo v zgodovino. In kje je zapisanih 11 milijonov imen? Vsi ti so dali svoja življenja, z imenom in priimkom pa je znan samo Hitler. Ali se res nihče ne vpraša, kdo so bili tisti, ki so bili trpinčeni, preganjani, umorjeni? Kakšno ime je na primer skrito za taboriščno številko 4528? V čem je razlog, da nas to iz generacije v generacijo vse manj zanima? Mogoče zaradi stremljenja ljudi k optimizmu in zaradi našega prepričanja, da je najbolje potlačiti temačne zgodbe? Dokler ne veš, mirneje spiš.

A v tem ni rešitev. Zgodovina je uči-

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

SVOBODNA BESEDA

9 772463 821805

4 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE / februar 2016 / cena 3 eur / letnik II / ISSN 2463-8218

*Vsem ženskam, ženam, dekletom in materam čestitamo
za 8. marec, dan žena, in 25. marec, materinski dan*

Aktualno

**Ohranjanje
vrednot NOB**

STRAN 8

Viktor Kirn Janošek

**Nekoč smo vedeli,
kaj je tovarištvo**

STRAN 16-17

Pripoved

**Izjemni prispevek
Brdarjeve družine**

STRAN 18-19

Februar v znamenju kulture

Visoke nagrade za izjemne dosežke

Februar je že po tradiciji rezerviran za kulturo, saj se 8. februarja spominjamo smrti največjega slovenskega pesnika in v njegov spomin praznujemo kulturni praznik.

Skladatelj Ivo Petrič in pisatelj ter dramatik Tone Partljič // Foto: Ministrstvo za kulturo

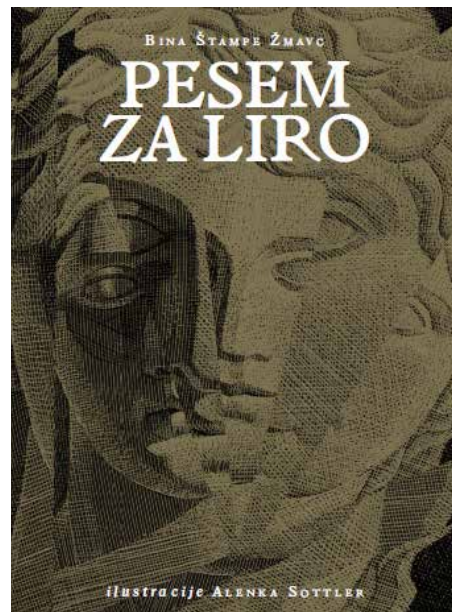
Znjim so tesno povezane Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada, ki so najvišja priznanja Republike Slovenije za dosežke na področju umetnosti. Prvič so nagrade podelili leta 1947, leta 1955 pa so jih poimenovali po Francetu Prešernu. Od leta 1961 so nagrade razdeljene na Prešernove nagrade (največ dve vsako leto) in nagrade Prešernovega sklada (največ šest).

Prešernove nagrade vsako leto podeljujejo tudi fakultete in umetniške aka-

demije in sicer študentske Prešernove nagrade in univerzitetne Prešernove nagrade, podeljujejo pa jih najboljšim študentom na področju umetnosti in znanosti.

Letošnja prejemnika Prešernove nagrade za življenjsko delo sta skladatelj **Ivo Petrič** in pisatelj in dramatik **Tone Partljič**. Žal pa skoraj ne mine leto, da podelitve ne bi spremljali različni prepri, zakulisne igre in škandali. Za letošnjega je poskrbel režiser mlajše generacije Mare Bulc, ki so ga povabili k režiji Prešernove proslave. V na-

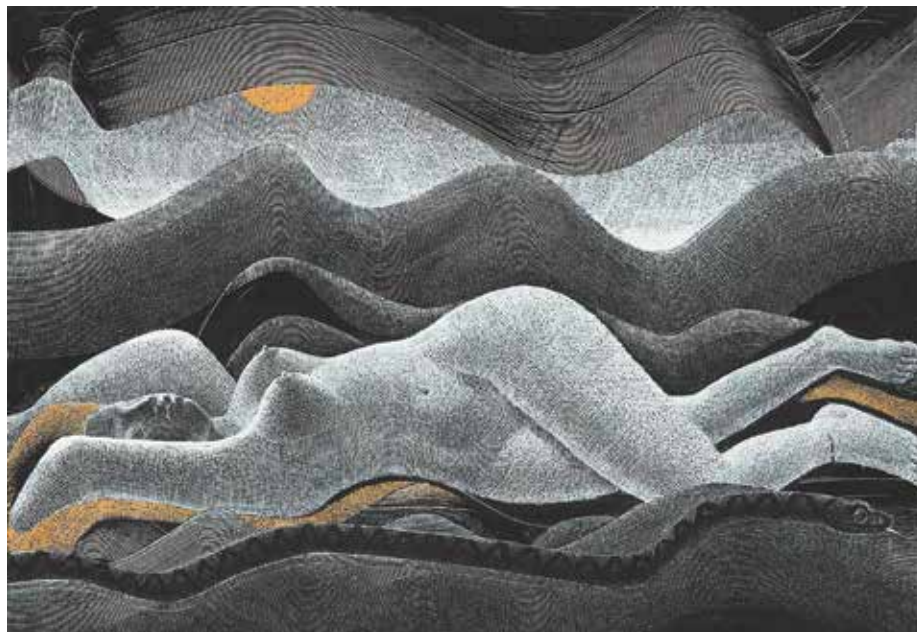
govoru takoj po slovesnosti je razkril vrsto težav, ki so spremljale pripravo prireditve – od vmešavanja državnih uradnikov v scenarij do cenzure in od-

povedi posameznim umetnikom. Žal je tudi letošnja slovesnost požela veliko kritike, te so bile namenjene vsebini proslave, na kateri so umetniki prepevali Zdravljico v tujih jezikih.

V senci aktualnih preprirov pa je ostal izjemen dogodek za slovensko kulturo, posebej za ilustratorje in seveda založnike. Slovenska ilustratorka **Alenka Sottler** je namreč v Muzeju ameriške ilustracije, ki deluje na sedežu Društva ilustratorjev (Society of Illustrators) v New Yorku ob odprtju 58. letne razstave ilustracij tega društva prejela zlato medaljo za knjižno ilustracijo Evridike. Ilustracija je nastala za knjigo *Pesem za liro* pesnice Bine Štampe Žmavc. Knjiga je konec lanskega leta izšla pri mariborski založbi Pivec in na novo upešnjuje grški mit o Orfeju in Evridiki.

Letna razstava newyorškega društva velja za elitno prireditev, na katero poskuša prodreti več tisoč ilustratorjev, uspe pa le 400 kandidatov. Žirijo, ki podeljuje nagrade, sestavljajo pomembni strokovnjaki na tem področju, zlata medalja, ki predstavlja eno najprestižnejših nagrad za ilustracijo tako v ZDA kot širšem svetovnem merilu, pa Alenko Sottler uvršča med mednarodno pomembna ilustratorska imena. **J.H.** ■

11 milijonov Neznanih

Sem dijakinja drugega letnika gimnazije v Mariboru. V okviru projekta »Mladi za napredek Maribora« sem se lotila raziskovalne naloge z naslovom »Največji svetovni genocidi«, torej tudi holokavsta. Spoznala sem vzroke, potek in posledice posameznih genocidov.

// PIŠE: **Vanesa Majcenovič**

Sovrstniki so me večkrat vprašali, čemu sem izbrala tako težko tematiko. To sem se včasih vprašala tudi sama. Pa ne zaradi težavnosti vsebine, ampak zaradi spoznanja, koliko ur, dni, mesecev in let trpljenja so dale skozi žrtve holokavsta.

Smrt enajstih milijonov Neznanih, en Voditelj in eno samo Prepričanje: to je holokavst. Zgodile so se največje grozote, ki jih je zakrivil en sam človek zgolj zaradi svoje prepričanosti o tem, da je edino arijska rasa čista rasa in da je treba vse druge, »nečiste«, iztrebiti. Ta človek je bil Adolf Hitler, ki je enajstim

teljica življenja, zato je treba ljudi opozarjati na preteklost, ne pa samo na boljšo prihodnost. Treba se je spomniti dogodkov holokavsta in vseh drugih genocidov, treba je vedeti, do česa lahko pripelje obsedenost, pohlep ali absurdno prepričanje že enega samega človeka. Je žival sposobna takšnih grozodejstev, kot so jih doživljali ne samo v taboriščih, ampak tudi na ulici, doma, v trgovini? Mislim, da na to vprašanje sploh ni treba odgovoriti, saj se živali ne pobijajo znotraj vrste, pobijajo le druge vrste za lastno preživetje, mi – ljudje – pa počnemo oboje: pobijamo živali

in pobijamo soljudi. Zakaj? Zaradi pohlepa? Za lastno potešitev? Kaj je ravno nas privedlo do tega, da nas kot glavni dve vrednoti ženeta pohlep in sovraštvo do drugih?

Večina ljudi ne mara govoriti o temnih straneh naše biti, vendar je prav to tisto najpomembnejše: da se zavemo, da ima vsak človek temno plat. Nekateri jo v sebi potlačijo, pri nekaterih pa pride na

Zgodovina je učiteljica življenja, zato je treba ljudi opozarjati na preteklost, ne pa samo na boljšo prihodnost.

plan v največjih možnih razsežnostih. Ljudi je treba opozoriti, da nas naša sposobnost razmišljanja ne povzdigne nad živali in druga bitja na Zemlji, kvečjemu nas le potiska vse globlje pod nje.

Zgodbo o holokavstu je težko povedati, še težje predati naprej in nemogoče pozabiti. Kdor jo vsaj malo pozna, je ne more kar tako izbrisati iz spomina. Tudi meni se po vsem prebranem dogaja, da v vseh grozotah, ki se dogajajo danes, iščem vzporednice s holokavstom. Ko poskušam zgodbo o tem predati naprej, se nerada izgovarjam na bolečino, ki jo ob tem občutim, ker vem, da je bolečina mnogo hujša za tiste, ki so izkusili holokavst na svoji koži. Zato bi tudi svoje raziskave rada posvetila vsem Neznanim. Hvala. ■

milijonom Neznanih vzel dom, družino, življenje in dušo. Ali sem uporabila pravo besedo, ko sem ga poimenovala »človek«? Ne, je poosebljeno zlo, ki se je zapisalo v zgodovino. In kje je zapisanih 11 milijonov imen? Vsi ti so dali svoja življenja, z imenom in priimkom pa je znan samo Hitler. Ali se res nihče ne vpraša, kdo so bili tisti, ki so bili trpinčeni, preganjani, umorjeni? Kakšno ime je na primer skrito za taboriščno številko 4528? V čem je razlog, da nas to iz generacije v generacijo vse manj zanima? Mogoče zaradi stremljenja ljudi k optimizmu in zaradi našega prepričanja, da je najbolje potlačiti temačne zgodbe? Dokler ne veš, mirneje spiš.

A v tem ni rešitev. Zgodovina je uči-

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

